

Rahapeliongelman merkitykset pelaajan läheisille

Katariina Sirvio
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Lapin yliopisto
2021

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Rahapeliongelman merkitykset pelaajan läheisille

Tekijä: Katariina Sirvio

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma x Lisensiaatintutkimus __

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 78

Vuosi: 2021

Tiivistelmä:

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen rahapeliongelman merkityksiä pelaajan läheisille. Keskityin tutkimuksessa erityisesti tarkastelemaan rahapeliongelman merkityksiä läheisten talouteen, tunne-elämään, ihmissuhteisiin ja yleiseen terveyteen. Rahapeliongelmallla tarkoitetaan tutkielmassa sekä rahapeli riippuvuutta että ongelmapelaamista. Läheisillä puolestaan tarkoitetaan henkilöitä, joiden elämään pelaajan rahapeliongelmallla on ollut vaikutusta. Tutkimukseni tarkoituksena on samalla antaa ääni rahapeliongelmaisten pelaajien läheisille sekä heidän kokemusten ja näkökulman esiin nostaminen.

Tutkimus on menetelmäsuuntaukseltaan laadullinen tutkimus. Tutkimukseni aineistona käytin kahdeksaa rahapeliongelmaisen pelaajan läheisen kirjoittamaa tarinaa, jotka on julkaistu pelirajaton.fi sivustolla. Tarinoista viisi oli pelaajan puolisoiden, kaksi lasten ja yksi vanhemman kirjoittama tarina. Tarkastelin läheisten rahapeliongelmalta antamia merkityksiä narratiivisen lähestymistavan kautta. Tarinoiden analyysimenetelmä käytin narratiivista analyysiä etsimällä niistä narratiiveja, jotka liittyivät läheisten talouteen, tunne-elämään, ihmissuhteisiin ja yleiseen terveyteen. Jokaisesta merkitysulottuvuudesta kirjoitin oman kertomuksensa rahapeliongelman merkityksistä läheisille.

Tutkimuksen analyysin tuloksena syntyneistä neljästä kertomuksesta on havaittavissa, että rahapeliongelman merkitykset läheisille ovat laajoja ja monipuolisia. Taloudellisten vaikeuksien tarina on kaikille läheisille tyypillinen rahapelaamisen luonteen vuoksi. Myös emotionaaliset tarinatyyppit korostuvat, sillä rahapeliongelma herättää läheisissä yleensä koko tunteidenkirjon. Lisäksi rahapeliongelma yleensä muuttaa läheisen kokemia ihmissuhdemerkityksiä vaikuttamalla läheisen ja pelaajan väliseen suhteeseen, läheisen suhteeseen muihin ihmisiin sekä läheisen kokemaan yksinäisyyteen. Terveysmerkitykset tuovat esille rahapeliongelman merkityksen läheisten fyysiselle ja psyykkiselle terveydelle. Nämä eri merkitysulottuvuudet ovat usein yhteydessä toisiinsa, mutta kaikille läheisille rahapeliongelma ei välttämättä merkitse samoja asioita kuin toisille. Tutkimuksen tulokset korostavat läheisten huomioisen tärkeyttä pelaajan hoidon ohella.

Avainsanat: rahapeliongelma, peliriippuvuus, ongelmapelaaminen, läheiset, merkitykset, narratiivinen tutkimus

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja.

SISÄLLYS:

1 JOHDANTO.....	4
2 RAHAPELIONGELMA JA LÄHEISET	7
2.1 Läheiset rahapeliongelman tutkimuksissa	7
2.2 Rahapelaaminen toimintana.....	11
2.3 Rahapelaamisesta rahapeliongelmaksiksi	15
2.4 Rahapeliongelman aiheuttamat pelihaitat	19
2.5 Läheisen rooli rahapeliongelmassa	22
3 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA.....	26
3.1 Tutkimustehtävä.....	26
3.2 Aineisto.....	27
3.3 Narratiivinen analyysi.....	30
3.4 Tutkimuseettiset kysymykset.....	34
4 RAHAPELIONGELMAN MERKITYKSET LÄHEISTEN TARINOISSA	37
4.1 Taloudelliset merkitykset.....	37
4.2 Emotionaaliset merkitykset.....	45
4.3 Ihmissuhdemerkitykset	52
4.4 Terveysmerkitykset.....	62
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	69
LÄHTEET	76

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastelen rahapeliongelman merkityksiä pelaajan läheisille. Tarkoitukseni on erityisesti nostaa esille läheisten näkökulma rahapeliongelmaan käyttämällä tutkimuksen aineistona heidän kirjoittamia tarinoita kokemuksestaan rahapeliongelmaisen pelaajan kanssa. Rahapeliongelma on käsite, jolla tarkoitetaan sekä rahapeliiriippuvuutta että ongelmapelaamista. Läheisillä tässä tutkimuksessa puolestaan tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat kokeneet pelaajan rahapeliongelmallalla olevan vaikutusta omaan elämäänsä. Näin ollen läheinen voi olla esimerkiksi puoliso, lapsi tai muu sukulainen. Tutkimus kohdistuu rahapeliongelmaista kärsivien henkilöiden läheisiin, jolloin tarkastelun ulkopuolelle jäävät riskitason pelaajien ja viihdekäyttäjien läheiset. Samoin tarkastelun ulkopuolelle jää kokonaan rahapelaamisesta erotettava digipelaaminen.

Suomalaiset ovat paljon pelaavaa kansaa. Vuoden 2019 suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimukseen osallistuneista 78 prosenttia kertoi pelanneensa jotain rahapeliä vuoden aikana, mikä tarkoittaa noin 2,9 miljoonaa suomalaista (Salonen ym. 2020, 3). Näin ollen moni ihminen on todennäköisesti pelannut rahapelejä elämänsä aikana tai vähintään tuntee ihmisen, joka niitä on pelannut. Esimerkiksi lottoaminen on monelle suomalaiselle tuttua toimintaa, ja rahapeliautomaatit kauppojen auloissa ovat yleinen näky. Rahapelaaminen ei välttämättä muodostu kaikille rahapelejä kuluttaville ongelmaksi. Joillekin rahapelaaminen on viihdekäyttöä, mutta joillekin rahapelaaminen voi kuitenkin muodostua ongelmalliseksi. Lisäksi jotkut pelaavat riskitasolla, jossa rahapelaaminen voi kehittyä ongelmaksi. Rahapelaaminen toimintana perustuu Suomen valtion omistaman Veikkaus Oy:n toimintaan, josta on säädetty Suomessa arpajaislailla (23.11.2001/1047). Rahapelaamisen lakisääteisyys tekee siitä yhteiskunnallisen asian. Tämän lisäksi moni suomalainen pitää rahapeliongelmaa vakavana ongelmana (Salonen & Hagfors 2020, 6).

Rahapeliongelma vaikuttaa moneen ihmiseen pelaajan itsensä lisäksi. Vuoden 2019 suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimukseen vastanneista 21 prosenttia, eli noin 790 000 henkilöä, kertoi läheisellään olevan ongelmallista pelaamista (Salonen ym. 2020, 13). Tutkimusten mukaan rahapeliongelma vaikuttaa keskimäärin kuuteen henkilöön (ks. Goodwin ym. 2017). Näin ollen rahapeliongelman aiheuttamat pelihaitat kohdistuvat pelaajan lisäksi moneen muuhun henkilöön. Rahapelaamisen aiheuttamat pelihaitat voivat hyvin monipuolisia. Rahapelaamisen luonteelle luontaisella tavalla rahapeliongelman näkyvimmit vaikutukset kohdistuvat ihmisen taloudelliseen tilanteeseen. Rahapeliongelma

aiheuttaa tyypillisesti velkaantumista ja luottotietojen menettämistä, mikä puolestaan lisää muun muassa velkaneuvonnan tarvetta. Muita rahapelaamisen aiheuttamia haittoja ovat muun muassa rikollisuus, sosiaaliset, psyykkiset ja fyysiset haitat (Castrén ym. 2018, 125). Pelihaittojen monipuolisuuden ja laaja-alaisen vaikuttavuuden vuoksi rahapeliongelma on yhteiskunnallinen kysymys, ja sitä voidaan pitää myös sosiaalisena ongelmana. Rahapelaamisesta aiheutuneet haitat vaikuttavat muun muassa erilaisten palveluiden, kuten päihde- ja mielenterveyspalveluiden, tarpeellisuuteen. Pelaajan lisäksi tämän läheiset voivat hakea apua rahapeliongelmaista aiheutuneisiin pelihaittoihin.

Tutkimusaihe on merkityksellinen myös sosiaalityön näkökulmasta. Sosiaalityöntekijät voivat kohdata työssään sekä rahapeliongelmaisia pelaajia että heidän läheisiä. Joskus rahapeliongelmaisten pelaajien läheiset ovat se taho, joka hakee apua sosiaalityöstä rahapeliongelman aiheuttamiin pelihaittoihin, pelaajalle tai joskus läheinen itse kaipaa apua tilanteeseensa. Näin ollen sosiaalityöntekijöiden on hyödyllistä tietää ja ymmärtää rahapeliongelman laajasta vaikuttavuudesta ihmisten elämään ja hyvinvointiin, jolloin pelihaittoja voitaisiin pyrkiä ehkäisemään ja korjaamaan mahdollisimman hyvin. Tietous rahapeliongelman vaikutuksista on oleellista kaikille sosiaalityöntekijöille heidän työnsä vuoksi, koska rahapeliongelmaista kärsiviä pelaajia tai heidän läheisiään voi tulla vastaan esimerkiksi sekä lastensuojelussa, aikuissosiaalityössä että gerontologisessa sosiaalityössä. Näin ollen rahapeliongelman ei voida sanoa koskevan vain yhtä tiettyä sosiaalityön osa-aluetta.

Tutkimuksen aihe on itseäni kiinnostava. Olen tehnyt yhteiskuntatieteiden kandidaatin tutkintoon sisältyvän kandidaatintutkielman liittyen rahapeliiriippuvuuteen. Kandidaatintutkielmani varsinaisena aiheena oli rahapeliiriippuvuuden vaikutukset ihmissuhteisiin, joista keskityin tarkastelemaan rahapeliiriippuvuuden vaikutusta perhe-, pari- ja ystävyys-suhteisiin. Nyt pro gradu -tutkielmassa haluan syventää tutkimusta koskemaan rahapeliongelmaisten läheisiä, ja tarkastella rahapeliongelman merkityksiä heille. Kandidaatintutkielmaa kirjoittaessa huomasin, ettei suoraan läheisiin keskittyvää tutkimusta rahapeliongelmaan liittyen ole tehty Suomessa paljoa. Tämän vuoksi koen tärkeänä tutkia rahapeliongelmaa läheisten näkökulmasta, eli nostaa esille läheisten näkökulman liittyen rahapeliongelmaan.

Tutkimuksessani tavoitteenani on tutkia narratiivisen lähestymistavan kautta rahapeliongelman merkityksiä läheisille ja samalla myös sen mahdollisia vaikutuksia heihin.

Lähden tarkastelemaan aihetta kahden tutkimuskysymyksen kautta, jotka ovat: ”Millaisia merkityksiä rahapeliongelma saa läheisten tarinoissa?” ja ”Millä tavoin läheiset kokivat rahapeliongelman vaikuttaneen heidän talouteensa, tunne-elämään, ihmissuhteisiin ja yleiseen terveyteen?”. Tutkimukseni tarkoituksena on samalla antaa ääni rahapeliongelmaisten pelaajien läheisille sekä heidän kokemusten ja näkökulman esiin nostaminen. Tutkimuksesta saatava tieto voi auttaa läheisiä tulemaan huomioiduksi pelaajan hoidon ohella.

Tutkielma jakaantuu johdanto osion jälkeen kolmeen muuhun päälukuun ja niiden alalukuihin sekä johtopäätökset osioon. Ensimmäisenä tarkastelussa on tutkimuksen teoreettinen tausta luvussa kaksi, jossa käydään läpi tutkimusaiheen aikaisempi kotimainen ja kansainvälinen tutkimustieto sekä määritellään tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet omissa alaluvuissaan. Tämän jälkeen tarkastelussa on metodologia luku, jossa esitellään tutkimustehtävä, tutkimuksessa käytettävä aineisto ja aineiston analyysimenetelmä sekä tarkastellaan tutkimukseen liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä. Tämän jälkeen seuraavana lukuna tulee aineiston analyysiluku, jossa esitellään tutkimusaineiston analyysissa esille tulleet tutkimustulokset. Viimeisenä tutkielmassa on johtopäätökset osio, jossa tarkastellaan tehtyä tutkimusta kokonaisuudessaan, ja pohditaan tulosten perusteella ilmenneitä asioita ja mahdollisia jatkotutkimuskohteita.

2 RAHAPELIONGELMA JA LÄHEISET

2.1 Läheiset rahapeliongelman tutkimuksissa

Rahapeliongelma on tehty sekä kotimaista että kansainvälistä tutkimusta. Läheisten huomioiminen rahapeliongelmiin liittyvissä tutkimuksissa, erityisesti kotimaisissa tutkimuksissa, on kuitenkin verrattain vähäistä. Yleensä kotimaisissa tutkimuksissa läheiset tulevat huomioiduiksi rahapeliongelman tutkimisessa pelihaittojen tutkimisen kautta, jolloin läheiset mainitaan muun muassa rahapeliongelman aiheuttamien ihmissuhdehaittojen kohdalla. Rahapeliongelman aiheuttamista pelihaittoista läheisille on tehty erilaisia tutkimuksia. Esimerkiksi suomalaisissa tutkimuksissa on havaittu rahapeliongelman aiheuttavan läheisille pelihaittoina muun muassa taloudellisia ongelmia, ahdistusta ja muita terveysvaikutuksia (Salonen ym. 2018, 227). Kansainvälistä tutkimusta rahapeliongelma ja sen vaikutuksista läheisiin löytyy puolestaan monesta eri maasta. Keskeistä kansainvälistä rahapeliongelmaan liittyvää tutkimustietoa voi lukea esimerkiksi Journal of Gambling Studies ja International Gambling Studies -lehdistä, mutta rahapeliongelmaan liittyviä tutkimusartikkeleja julkaistaan myös muissa tieteellisissä lehdissä.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on tutkittu läheisten määrää, joihin rahapelaaminen on vaikuttanut. Belinda Goodwin ym. (2017) tutkimus on tehty perustuen rahapeliongelmaisten pelaajien sekä heidän läheisten molempien arvioihin lukumäärästä ihmisiä joihin rahapeliongelma vaikuttaa. Tutkimuksen mukaan rahapeliongelma vaikuttaa pelaajan itsensä lisäksi keskimäärin kuuteen muuhun henkilöön. Yleisimmin läheinen on puoliso, lapsi, ystävä tai vanhempi. Riskitasolla pelaavien henkilöiden kohdalla rahapelaaminen vaikutti arviolta yhdestä kolmeen henkilöä. Tutkimuksen tulos antaa keskimääräisen lukumäärän ihmisistä joihin rahapeliongelma on vaikutusta. (Mt. 2017.) Näin ollen läheisten määrä joihin pelaajan rahapeliongelma vaikuttaa voi vaihdella riippuen ongelman vakavuudesta. Samoin luonnollisesti pelaajan lähipiirin koolla on merkitystä, jolloin rahapeliongelman aiheuttamat vaikutukset voivat kohdistua suurempaan määrään ihmisiä kuin kuuteen ihmiseen.

Suomessa rahapeliongelmaa on tutkittu lähinnä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos tekee tutkimusta suomalaisten rahapelaamisesta joka neljäs vuosi, joista viimeisin tutkimus on tehty vuonna 2019. Vuoden 2019

suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimuksessa läheiset on huomioitu kysymällä tutkimukseen osallistuneen vastaajan omaa näkemystä läheisen rahapeliongelmaista (ks. Salonen ym. 2020, 13–14). Keskeinen rahapeliongelmaisten läheisiin keskittyvä suomalainen tutkimus on Johanna Järvinen-Tassopouloksen (2020) tutkimus rahapeliongelmaisten puolisoista. Hän käytti aineistonaan rahapeliongelmaisille ja heidän läheisilleen suunnatun verkkosivuston keskustelupalstaa, joiden kirjoituksia hän analysoi laadullisella sisällönanalyysillä. Tutkimuksen tuloksen mukaan puoliset ovat huolissaan rahapeliongelman vaikutuksista lasten terveyteen, mikä voi mahdollisesti johtaa puolisoiden eroamiseen. Lisäksi Järvinen-Tassopouloksen tutkimuksessa huomioitiin rahapeliongelman aiheuttama häpeän tunne, luottamusongelmat, taloudelliset vaikeudet ja avun ja tuen saamisen tarve. (Mt. 2020.) Yleensä suomalaiset rahapeliongelmaisten läheisiin liittyvät tieteelliset tutkimukset käsittelevät läheisiä lähinnä pelihaittojen kautta. Esimerkiksi Anne Salonen ym. (2018) ovat tutkineet rahapeliongelman aiheuttamia vaikutuksia pelaajalle sekä pelaajan läheisille käyttämällä aineistona väestötutkimuksia kolmelta eri alueelta ja verkkotutkimuksia peliklinikan asiakkailta. Heidän tutkimuksessaan ilmeni, että molemmille osapuolille aiheutuneet haitat olivat yleensä taloudellisia sekä henkisiä tai psykologisia (mt. 2018). Näin ollen voisi sanoa, että läheisten näkökulmaa rahapeliongelmaan on tarkasteltu enemmän kansainvälisissä tutkimuksissa kuin kotimaisissa tutkimuksissa.

Mélissa Côté ym. (2020) ovat tutkineet rahapeliongelmaisten pelaajien puolisoiden vaikutusta pelaajan rahapeliin käyttöön haastatteleamalla puolistrukturoidun haastattelun kautta rahapeliongelmaista pelaajaa ja tämän puolisoa. He havaitsivat tutkimuksessaan, että rahapeliongelmaisten kumppanit voivat vaikuttaa pelaajan rahapeliin käyttäytymiseen vähentämällä sitä käyttämällä monipuolisia selviytymisstrategioita. Kuitenkin on myös mahdollista, että kumppani voi vahingossa lisätä pelaajan pelihalua. (Mt. 2020.) Kansainvälisissä tutkimuksissa on tutkittu myös rahapelaamisen sekä alkoholin ja tupakan käytön tiheyttä pelaajan sosiaalisissa verkostoissa. Tutkimuksessa on havaittu perheen ulkopuolisten verkostojen, toisin sanoen käytännössä ystävien, vaikuttavan pelaajan rahapelikäyttäytymiseen sitä ylläpitävästi. Myös vanhempien rahapeliongelmailla on havaittu olevan vaikutusta rahapeliongelman kehittymiselle. (ks. Fortune ym. 2013.)

Kansainvälisissä tutkimuksissa on muun muassa vertailtu rahapeliongelmaisen pelaajan ja tämän läheisten kokemia pelihaittoja kummankin osapuolen näkökulmasta. En Li ym. (2017) retrospektiivisessä tutkimuksessa havaittiin, että rahapeliongelmaista aiheutuneet

haitat ovat pelaajalla ja tämän läheisillä suhteellisen yhdenmukaisia, mutta ne muodostuvat nopeammin pelaajalle. Erot pelaajien ja läheisten kokemissa haitoissa kohdistuvat enimmäkseen haittojen määrään ei niiden laatuun. Tutkimuksessa havaittiin, että läheiset kokevat noin puolet pelaajan kokemista pelihaitoista. (Li ym. 2017.) Samankaltaista vertailua on tehty myös uudemmassa tutkimuksessa pelaajan ja tämän puolison kokemien pelihaittojen suhteen. Lisa Jeffrey ym. (2019) retrospektiivisessä tutkimuksessa kävi ilmi, että pelaajien ja heidän puolisoitensa kokemat haitat olivat tyypiltään erilaisia. Pelaajien puoliset kokivat pelaajia enemmän tunnehaittoja, kun pelaajat puolestaan kokivat kaikkia muita haittatyyppejä kuten esimerkiksi vakavia terveyshaittoja. Tutkimuksessa tuli ilmi, että haittojen määrä on pelaajan ja puolison välillä samansuuruinen, mutta haittojen kokemuksen laadussa on eroavaisuuksia. (Mt. 2019.)

Tutkimuksissa on huomioitu varsinkin puolisoitten näkökulma rahapeliongelmaan, eli tarkasteltu sitä, kuinka puoliset kokevat ja ymmärtävät rahapeliongelman. Janet Patford (2009) on tutkimuksessaan tutkinut naisia, joiden puolisoilla on rahapeliongelma. Hän haastatteli naisia syvällisten haastattelujen avulla, ja analysoi aineiston temaattisella analyysillä. Tutkimuksen tuloksen mukaan naiset ovat rahapeliongelmassa sekä uhreja että samalla myös sen mahdollistajia. Pelaamisen mahdollistaminen tapahtui muun muassa rahan lainaamisella, mikä samalla aiheutti taloudellisia tappioita naisten taloudelliseen tilanteeseen. (Mt. 2009.) Näin ollen suuressa osassa rahapeliongelman tutkimuksissa läheisen roolissa on ollut tyypillisesti pelaajan puoliso, jonka näkökulmasta rahapeliongelmaa on tarkasteltu.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on muun muassa tutkittu rahapeliongelman vaikutusta perheeseen. Esimerkiksi Mathew Mathews ja Rachel Volberg (2013) ovat artikkelissaan tarkastelleet rahapeliongelman vaikutuksia singaporelaisten perheiden taloudelliseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Heidän tutkimuksensa perustuu singaporelaisten perheenjäsenten syvällisiin haastatteluihin. He havaitsivat tutkimuksessaan rahapeliongelman aiheuttavan perheille muun muassa taloudellisia vaikeuksia, häpeää ja sosiaalisten suhteiden vähenemistä, jolloin rahapeliongelma asettaa perheen helposti haavoittuvaan tilaan. (Mt. 2013.) Mythily Subramaniam ym. (2017) ovat tutkimuksessaan puolestaan tarkastelleet perheen moninaista roolia rahapelaamisessa, kuten pelaamisen aloittamisessa ja avunhakemisessa. He toteuttivat tutkimuksensa syvällisten haastattelujen kautta, ja analysoivat aineiston temaattisella verkkoanalyysillä. Näin ollen heidän tutkimuksensa mukaan perheellä on keskeinen rooli rahapeliongelmassa. Lisäksi

tutkimuksessa havaittiin, että taloudelliset ongelmat ovat suurin rahapeliongelma aiheutunut haitta. (Subramaniam ym. 2017.) Kansainvälisesti on tehty myös rahapeliongelmaan ja perheväkivaltaan liittyvää tutkimusta, jossa on tarkasteltu rahapeliongelman ja perheväkivallan välistä yhteyttä. Tutkimuksessa on havaittu rahapeliongelman aiheuttavan perheväkivaltaa, ja että väkivallan tekijänä ja kokijana voi olla sekä pelaaja että tämän kumppani. (ks. Suomi ym. 2013.)

Tutkimusta on tehty myös perheen osallisuudesta rahapeliongelman hoitoon. Kvalitatiivisen tutkimuksen tulokset ovat osoittaneet perheellä olevan tärkeä merkitys rahapeliongelman hoitamisessa, sillä perheen osallistuminen hoitoon auttaa perheen toimintaa. Muun muassa kommunikaatio auttaa perheen osallistumista, kun puolestaan konfliktit estävät sitä. (ks. Kourgiantakis ym. 2018.) Lisäksi tutkimusta on tehty puhelinhaastatteluna läheisten avunhakemisesta. Läheisten avunhakemista on tarkasteltu sen kautta mitkä tekijät motivoivat läheisiä avunhakemiseen, ja mitkä puolestaan mahdollisesti estävät läheisten avunhakemisen. Motivoivia tekijöitä ovat muun muassa huoli rahapeliongelman muuttumisesta hallitsevaksi ongelmaksi ja rahapeliongelman herättävät negatiiviset tunteet. Avunhakemista estäviä tekijöitä ovat puolestaan halu ratkaista ongelma itsenäisesti ja rahapeliongelman aiheuttama häpeän tunne. (ks. Hing ym. 2013.)

Lisäksi kansainvälistä tutkimusta on tehty rahapeliongelman vaikutuksista lapseen ja nuoriin. Pelaajan lapsen näkökulmaa rahapeliongelmaan on tarkasteltu muun muassa lapsen kokeman menettämisen kokemuksen kautta haastatteleamalla pelaajien lapsia. Tutkimuksessa havaittiin, että vanhemman rahapeliongelma on vaikutusta lapsen hyvinvointiin ja terveyteen. (ks. Darbyshire ym. 2001.) Myös Janet Patford (2007) on tutkinut kvalitatiivisessa tutkimuksessaan haastatteleamalla rahapeliongelman vaikutuksia pelaajan lapseen. Hän tarkasteli tutkimuksessaan aikuisia pelaajien lapsia, joiden vanhemman pelaaminen on alkanut heidän ollessaan aikuisia. Tutkimuksessa selvisi, että vanhemman rahapelaaminen aiheuttaa aikuisille lapsille monenlaisia vaikutuksia, mutta erityisesti stressi oli yksi merkittävimpiä rahapeliongelman aiheuttamia vaikutuksia pelaajan aikuisille lapsille. Samoin tutkimuksen perusteella aikuiset lapset ovat keskeisesti osallisena vanhempansa rahapeliongelman epävirallisessa hoidossa. (Mt. 2007.) Näiden tutkimusten lisäksi rahapeliongelman vaikutukset lapseen tulevat myös yleensä huomioiduiksi tutkimuksissa, joissa rahapeliongelmaa tarkastellaan perhenäkökulmasta.

2.2 Rahapelaaminen toimintana

Ensimmäinen tutkielman kannalta keskeinen käsite on rahapelaaminen. Ymmärrys siitä mitä rahapelaaminen on toimintana auttaa ymmärtämään sitä mihin rahapeliongelma pohjimmiltaan perustuu. Yleisesti rahapelaamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa pelataan erilaisia rahapelejä vaihtelevan suuruisella rahapanoksella (Salonen ym. 2020, 3). Arpajaislaissa (23.11.2001/1047) rahapelit määritellään arpajaisiksi, joissa pelaajalla mahdollisuus voittaa rahaa. Tämän perusteella rahapelaamisen voidaan tulkita olevan toimintaa, jossa raha toimii sekä pelaamisen panoksena ja mahdollistaja että mahdollisena voittona. Näin ollen rahapelaamisella ei tarkoiteta digipelaamista, joka erotetaan kokonaan rahapelaamisen ulkopuolelle, vaikka digipelaamiseen voi mahdollisesti liittyä rahapalkinnon voittamisen mahdollisuus.

Rahapelaamisen käsitteen ohella joissain tutkimuksissa voidaan käyttää käsitettä uhkapelaaminen. Rikoslain 17 luvun 16 §:n mukaan uhkapelaamisella tarkoitetaan rahapeliä tai rahapelaamiseen liittyvää toimintaa, jossa mahdollinen voitto perustuu sattumaan ja mahdollinen häviö on epäsuhdassa pelaajan maksukyvyyn kanssa (rikoslaki 19.12.1889/39). Näin ollen uhkapelaamisen voidaan tulkita olevan pelaamista erittäin suurilla rahapanoksilla, joiden häviämiseen pelaajalla ei ole varaa. Osaltaan uhkapelaamisen voidaan katsoa kuvaavan laitonta rahapelaamista. Esimerkiksi Aasiassa rahapelaamiseen voi liittyä laittomia piirteitä kuten laittomia lainanantajia, jotka myöhemmin uhkailevat pelaajan perhettä rahojen takaisin maksamiseksi (Mathews & Volberg 2013, 135). Tämän tutkimuksen yhteydessä käytetään kuitenkin käsitettä rahapelaaminen, jolla tarkoitetaan Suomessa lailla säädettyä rahapelitoimintaa. Toki on mahdollista, että myös Suomessa tapahtuu laitonta rahapelaamista, mutta tässä yhdessä keskitytään lailliseen rahapelaamiseen.

Rahapelaamisesta aiheutuu yleensä haittoja niitä paljon pelaaville ihmisille. Kuitenkin rahapelaamisella on Suomessa myös omanlaisensa yhteiskuntaa hyödyntävä puolensa, sillä Suomessa rahapelaamisesta tulleista tuotoista osa menee erilaisille järjestöille näiden toiminnan ylläpitämiseen (Nikkinen 2008, 65). Arpajaislain (23.11.2001/1047) mukaan Veikkaus Oy:n tuotoista suurin osa käytetään urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen sekä nuorisotyön edistämiseen. Lisäksi osa tuotoista käytetään terveyden ja sosiaalisen

hyvinvoinnin edistämiseen sekä pieni osa hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen (17 §). Tämän voi tulkita luovan ristiriidan Veikkaus Oy:n toimintaa kohtaa, sillä pelaamisesta tulleet tuotot käytetään hyvään tarkoitukseen, mutta rahapelejä paljon kuluttavat pelaajat kärsivät pelaamisesta aiheutuneista haitoista. Kuitenkin rahapelaamisen kokonaistuloista 50 prosenttia tulee 2,5 prosentilta kaikista pelaajista (Salonen ym. 2020, 8). Näin ollen Veikkaus Oy:n tuotot tulevat pieneltä osalta väestöstä, joiden pelaamalla rahasummilla puolestaan tuetaan erilaisia yhteiskuntaa hyödyntäviä toimia.

Rahapelaamisessa on keskeistä rahan voittamisen mahdollisuus. Rahan voidaan nähdä symboloivan valtaa, turvallisuutta ja vapautta (Binde 2013, 88), joten rahapelaaminen voi olla joillekin keino yrittää saavuttaa näitä asioita. Arpajaislain (23.11.2001/1047) 14 a §:n mukaisesti rahapelaaminen on kiellettyä alle 18-vuotiailta, joten vain täysi-ikäiset saavat pelata rahapelejä. Saman lain perusteella kokonaan Suomen valtion omistama osakeyhtiö Veikkaus Oy huolehtii yksinoikeudella rahapelien käytäntöönpanosta (11§, 12§). Näin ollen rahapelaaminen ei ole käytännössä mahdollista manner-Suomessa muuten kuin Veikkauksen kautta. Suomalaiset voivat kuitenkin pelata muiden ulkomaalaisten peliyhtiöiden pelejä esimerkiksi internetissä tai pelata Ahvenanmaan peliyhtiön, eli Ålands Penninautomatförening (PAF), pelejä laivaristeilyillä Suomesta Viroon tai Ruotsiin. Luonnollisesti suomalaiset voivat pelata rahapelejä myös muilla lomamatkoillaan ulkomaille esimerkiksi paikallisilla kasinoilla (Castrén ym. 2018, 126.) Enemmistö suomalaisista kannattaa Veikkaus Oy:n rahapelien yksinoikeusjärjestelmää erityisesti keinona rajoittaa pelaamisesta seuraavia pelihaittoja (Salonen & Hagfors 2020, 8).

Rahapeleissä on panoksena rahaa, jonka puute tekisi rahapeleistä tylsempiä, koska silloin niistä puuttuisi kokonaan pelaamisen herättämä jännityksen tunne (Binde 2013, 88). Rahapelit voidaan jakaa peleihin, jotka perustuvat pelkästään sattumaan ja peleihin, jotka ovat osittain taitoon perustuvia. Rahapeleistä suosituimpia ovat lotto, jokeri, arpapelit ja raha-automaattipelit, jotka eivät sijaitse kasinoilla (Salonen ym. 2020, 4). Moni pelaaja muun muassa lottoaa vähintään kerran viikossa (Castrén ym. 2018, 132). Rahapelaaminen onnistuu nettipelien vuoksi lähes kaikkialla missä vain on nettiyhteys, joten rahapelaaminen ei ole täysin paikasta riippuvaista toimintaa. Näin ollen rahapelaaminen onnistuu helposti myös pelaajan kotona, jolloin pelaamisen vuoksi ei tarvitse edes poistua kotoaan. Koti on yksi tyypillisimmistä rahapelaamisen paikoista kauppojen ja kioskien ohella (Salonen ym. 2018, 220–221). Näin ollen rahapelien ääreen pääseminen on helppoa, koska pelaamista on rajoitettu käytännössä vain pelaajan iän mukaan. Ihmisten pelaaminen kauppoissa raha-

automaattipeleillä on yleinen näky, johon ei moni kiinnitä huomiota, mikä puolestaan on pelaajille keino salata peliongelmansa (Järvinen-Tassopoulos 2016, 32). Kuitenkin vuoden 2019 suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimukseen vastanneista hieman yli puolet oli sitä mieltä, että raha-automaattipelit voitaisiin sijoittaa erillisiin pelisaleihin (Salonen & Hagfors 2020, 9).

Arpajaislaki (23.11.2001/1047) määrittelee rahapelit ensimmäisen luvun yleisissä säännöksissä. Raha-arpajaisilla tarkoitetaan pelejä, joissa rahan voittamisen mahdollisuus perustuu arpomiseen. Vedonlyöntipeleillä tarkoitetaan muun muassa urheilu- tai hevoskilpailun tuloksen arvaamiseen perustuvaa vedonlyöntiä rahapanoksella ja voittokertoimella. Veikkauspeleillä tarkoitetaan puolestaan muita pelejä kuin vedonlyöntipelejä, jossa pelaaminen perustuu arvauksen tekemiseen. Raha-automaatilla tarkoitetaan peliautomaattia, jota pelaamalla pelaajan on mahdollista voittaa rahaa. Kasinopeleillä puolestaan tarkoitetaan erilaisia noppa-, kortti- ja rulettipelejä. Totopelit liittyvät hevoskilpailujen tulosten arvaamiseen. Yhdistelmäpeleissä on yhdistetty eri rahapelien ominaisuuksia. Lisäksi rahapelejä voi toimeenpanna virtuaalisesti. (Arpajaislaki 3 §.) Rahapelien tarjonnan voidaan siis tulkita olevan monipuolista. Tällöin pelaaja voi valita tarjolla olevista rahapeleistä itselleen mieluisimman pelaamisen muodon, ja pelata tätä haluamaansa peliä. Koukuttavimpia rahapelejä ovat rahapeliautomaatit, pöytäpelit, keno ja bingo, joiden pelaaminen voi muodostua ongelmalliseksi (Hing ym. 2016, 519).

Tyypillisesti rahapelejä pelaavat henkilöt pelaavat noin neljää eri pelityyppiä (Salonen ym. 2020, 6). Pelaamisen useus on yhteydessä pelaamisesta aiheutuviin haittoihin. Päivittäinen pelaaminen yleensä kaksinkertaista pelihaittojen määrän, kun taas viikoittainen pelaaminen nostaa pelihaittojen määrää huomattavasti. Myös rahankäytön määrällä ja nettipelaamisella on yhteyttä pelihaittojen kokemiseen. Esimerkiksi yhden prosentin käyttö tuloistaan rahapelaamiseen vaikuttaa haittojen määrään. (Castrén ym. 2018, 132.) Yli kolmessa eri paikassa rahapelialtomaatilla pelaaminen on yhteydessä riskiin rahapeliongelman muodostumiselle (Hing ym. 2016, 524). Monet pelaavat rahapelejä netissä, mutta useat pelaavat sekä netissä että fyysisissä pelipaikoissa. Monet erityisesti pelaavat rahapelejä yksin, mutta myös tuttujen ihmisten kanssa pelaaminen tavallista. (Salonen ym. 2018, 220.) Näin ollen pelaaminen voi tapahtua niin sanotuissa peliporukoissa, jossa jäsenet tuntevat toisensa. Toisaalta pelaaminen voi myös tapahtua sellaisten ihmisten kanssa, joita pelaaja ei tunne entuudestaan. Pelaajan ystävillä on kuitenkin suuri merkitys pelaajan rahapelaaminen

sillä pelaajan ystävät, jotka pelaavat rahapelejä voivat ylläpitää pelaajan rahapelaamista, ja samalla edesauttaa rahapeliongelman muodostumista (Fortune ym. 2013, 334).

Rahapelaamisen taustalla voi olla erilaisia motivaatiotekijöitä. Rahapelaaminen perustuu keskeisesti mahdollisuuteen voittaa rahaa. Rahan voittamisen tavoittelun lisäksi motivaatio rahapelaamisen taustalla voi olla unelmissa, mielialan muutoksissa, älyllisessä haasteessa tai sosiaalisissa palkinnoissa. Rahapelaamiseen liittyvät unelmat voivat perustua esimerkiksi ajatukseen, että pelaajan elämä muuttuu voittamisen jälkeen. Mielialan muutokset pelaamisen motivaatiotekijänä tarkoittavat muun muassa pelaamisen aiheuttamaa jännityksen tunnetta. Älylliseen haasteeseen perustuvassa motivaatiossa pelaaja haluaa kehittää omia tietojaan ja taitojaan pelaamisen suhteen. Sosiaalisissa palkkioissa on kyse yhteisyydestä, kilpailusta tai mahtailusta. (Binde 2013, 84–86.) Näin ollen rahapelaamisen taustalla olevat syyt ovat usein monipuolisia, eikä pelaamisen taustalla ole vain yhtä selittävää syytä. Pelaamisen syynä voi olla rahan voittamisen tavoittelun ja jännityksen lisäksi pelaamisen näkeminen ajanvietteenä tai keinona saada ajatuksen jonnekin muualle (Salonen ym. 2018, 220). Niille pelaajille, jotka tuntevat läheistensä kontrolloivan heitä muun muassa taloudellisesti, rahapelaaminen voi olla keino tuntea hallitsevansa itse elämäänsä (Côté ym. 2020, 796).

Rahapelien kulutukseen vaikuttaa osaltaan niiden mainostaminen. Vuoden 2019 suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimukseen vastanneista 61 prosenttia koki Veikkaus Oy:n mainonnan olevan asianmukaista, kun taas puolestaan 32 prosenttia vastaajista koki mainonnan liian runsaana. Samaan väestötutkimukseen vastanneista 54 oli tyytyväisiä ulkomaalaisten peliyhtiöiden mainontaan Suomessa, kun taas puolestaan 25 prosenttia vastaajista koki sen liian runsaana. (Salonen & Hagfors 2020, 10–11.) Rahapelien mainontaa ei välttämättä koeta yleisesti negatiivisena asiana, mutta esimerkiksi päävoittojen mainostaminen voidaan kokea kielteisenä. Rahapelien mainonnalla voi olla erityisesti kielteinen vaikutus henkilöille, joilla on rahapeliongelma. Näin ollen ne henkilöt, joilla ei ole rahapeliongelmia voivat suhtautua rahapelien mainontaan suotuisasti, eikä heille seuraa siitä minkäänlaisia vaikutuksia, kun taas puolestaan rahapeliongelmaisille henkilöille mainonnasta voi aiheutua ikäviä seurauksia. Samoin rahapelien mainonta voi olla haitallista riskitasolla pelaaville henkilöille, joille voi mahdollisesti muodostua rahapeliongelma. (Binde & Romild 2019, 715–717.)

2.3 Rahapelaamisesta rahapeliongelmaksiksi

Tutkielman aiheen kannalta toinen keskeinen käsite on rahapeliongelma. Rahapeliongelmallalla tarkoitetaan sekä rahapeliriippuvuutta että ongelmapelaamista. Rahapeliriippuvuus perustuu pitkälti pelaajan kokemaan pelihimoon, eli pakonomaiseen tarpeeseen pelata rahapelejä, ja on luonteeltaan ihmisen käytökseen liittyvä toiminnallinen riippuvuus. Rahapeliriippuvuus on peliongelman vakavin muoto. Joissain tutkimuksissa rahapeliriippuvuudesta saatetaan käyttää myös termiä patologinen rahapelaaminen. Ongelmapelaaminen on puolestaan rahapeliriippuvuutta lievempi pelaamisen muoto, jossa pelaamisesta aiheutuu erilaisia kielteisiä haittavaikutuksia muun muassa taloudelliseen tilanteeseen. Vuoden 2019 suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimukseen vastanneista kolmella prosentilla oli rahapeliongelma, mikä tarkoittaa noin 112 000 henkilöä, kun taas rahapelaamisen kokonaistuloista 50 prosenttia tulee 2,5 prosentilta kaikista pelaajista. (Salonen ym. 2020, 8–9.) Väestötutkimuksen tulokset kuvaavat sitä, millaisesta ongelmasta rahapeliongelmassa on kysymys.

Samoin vuoden 2019 suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimukseen vastanneista 68 prosenttia piti rahapeliongelmaa vakavana ongelmana (Salonen & Hagfors 2020, 6). Rahapeliongelmaa voidaan pitää sosiaalisena ongelmana sen aiheuttamien laajojen vaikutusten perusteella. Toisaalta ihmiset voivat olla erimielisiä siitä, onko rahapeliongelma sosiaalinen ongelma vai sairaus (Nikkinen 2008, 66). Rahapeliongelmaa voidaan käyttää myös terminä kuvaamaan rahapelaamista, joka vaikuttaa kielteisesti pelaajan lisäksi tämän perheeseen ja laajempaan yhteisöön (Patford 2007, 367). Näin ollen rahapeliongelmaa voidaan pitää eräänlaisena yleiskäsitteenä kuvaamaan rahapelaamiseen liittyvää ongelmaa ja pelaajan ongelmallisen pelaamisen vakavuutta.

Rahapelaaminen voi muodostua rahapeliongelmaksiksi kenelle tahansa. Pelaajia voidaankin pitää hyvin heterogeenisenä ryhmänä (Castrén ym. 2018, 126). Näin ollen ei mahdollista kuvata sitä kenelle rahapelaaminen voi mahdollisesti muodostua ongelmaksi tai millainen on tyypillinen rahapeliongelmosta kärsivä henkilö. Henkilö voi pelata rahapelejä riskitasolla, jolloin pelaamisesta ei aiheudu pelaajalle merkittäviä haittoja, mutta kuitenkin tällainen riskitason pelaaminen voi mahdollisesti johtaa rahapeliongelman muodostumiseen myöhemmin (Salonen ym. 2020, 8). Rahapeliongelma voi muodostua ihmisen iästä tai

sukupuolesta riippumatta. Kuitenkin nuoret miehet ovat alttiimpia rahapeliongelman muodostumiselle kuin nuoret naiset, mutta asetelma kääntyy toisinpäin ihmisten vanhetessa, jolloin vanhemmat naiset ovat suuremmassa riskissä rahapeliongelman muodostumiselle kuin miehet (Hing ym. 2016, 516). Rahapeliongelman muodostumiseen voivat vaikuttaa pelaajan sosiaaliset verkostot, sillä pelaaminen voi olla opittu tapa joko vanhemmilta tai ystävilta (Fortune ym. 2013, 330). Jotkut ihmiset puolestaan voivat pitää rahapeliongelmaa pelaajan itsensä aiheuttamana ongelmana (Nikkinen 2008, 67). Pelaajan syyllistäminen ei kuitenkaan ole aiheellista, koska ongelman muodostumisen taustalla voi moni erilaisia tekijöitä. Esimerkiksi rahapelien mainostaminen on rahapeliongelmosta kärsiville vahingollista, koska ne lisäävät pelaamisen houkuttelevuutta (Binde & Romild 2019, 720).

Rahapeliongelman taustalla voi olla myös pelaajalle läheisen ihmisen kuolema (Järvinen-Tassopoulos 2016, 32), jolloin pelaaminen toimii niin ikään surun käsittelykeinona. Lisäksi rahapeliongelmallalla voidaan nähdä olevan yhteys köyhyyteen ja huonoksi koettuun terveydentilaan. Mahdollista olisi myös käyttää huono-osaisuuden käsitettä. Yleensä kuitenkin monet eri tekijät vaikuttavat rahapeliongelman kehittymiseen. Kaikki tekijät eivät ole vain yksilöstä itsestään johtuvia, vaan ongelman kehittymisen taustalla voi mahdollisesti olla myös yhteiskunnallisia tai alueellisia tekijöitä. (Selin ym. 2016, 430.) Esimerkiksi yhteiskunnalliset ja kulttuuriset asenteet rahapelaamista kohtaan voivat muuttua suotuisammiksi, ja rahapelaaminen on nettipelaamisen vuoksi entistä helpompaa (Patford 2007, 368). Rahapeliongelmallalla voi olla myös yhteys pelaajan koulutustasoon siten, että pelaajan koulutus on useimmiten matala, mutta tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä, että rahapelaaminen voi mahdollisesti myös muodostua ongelmaksi korkeammin koulutetuille henkilöille (Hing ym. 2016, 516).

Rahapelaamisen muodostuminen rahapeliongelmaksi voi perustua myös rahapelaamisen aiheuttamaan jännitykseen mahdollisesta voitosta. Samoin mahdolliset voitot ja niistä aiheutunut voittamisen ilo voivat olla hyvin houkuttelevia ihmisille, joiden elämässä ei ole muuten paljoa ilonaiheita. (Binde 2013, 90.) Näin ollen pelaaja voi jokaisella pelikerralla odottaa jännittyneenä tällä kertaa voittavansa pelissä, ja kokevansa voitosta iloa. Toisin sanoen pelaaja voi ikään kuin koukuttua rahapelaamisen aiheuttamaan jännityksen tunteeseen ja mahdollisesta voitosta seuraavaan hyvän olon tunteeseen. Tämä jatkuva voiton tavoittelemisen voi sittemmin muodostua ajan kuluessa rahapeliongelmaksi. Lisäksi rahapelaaminen voi olla pelaajalle keino käsitellä ja paeta vaikeita tunteita, eli toimia eräänlaisena selviytymiskeinona vaikeassa tilanteessa (Côté ym. 2020, 793).

Rahapelaamisen aloittamisen taustalla voi myös olla pelaajan kokema tylsyyden tunne tai yksinäisyys (Järvinen-Tassopoulos 2016, 29). Tällöin rahapelaaminen toimii pelaajalle keinona saada tekemistä ja olla muiden ihmisten seurassa pelaamisen aikana.

Rahapeliongelmaan saattaa liittyä alkoholin väärinkäyttöä, muita päihdeongelmia ja mielenterveysongelmia, kuten masennusta (Selin ym. 2016, 432; Jeffrey ym. 2019, 1026). Lisäksi tupakan polttaminen on kohtuullisen yleistä pelaajien keskuudessa (Hing ym. 2016, 525). Näin ollen on mahdollista, että rahapeliongelma vaikuttaa pelaajan terveyteen negatiivisesti, mutta on myös kuitenkin mahdollista, että pelaajan terveydentila on ollut entuudestaan heikko. Rahapeliongelma ja päihteiden väärinkäytöllä on samanlaisia piirteitä, mutta rahapeliongelma aiheuttaa kuitenkin taloudellisia ongelmia lyhyemmässä ajassa ja rahapeliongelma on myös helpommin salattavissa muilta ihmisiltä (Kourgiantakis ym. 2018, 293). Rahapeliongelman aiheuttamat suuret taloudelliset tappiot aiheuttavat puolestaan erilaisia sosiaalisia seurauksia (Darbyshire ym. 2001, 41). Rahapeliongelma ei kuitenkaan näy ihmisestä ulospäin, koska se ei aiheuta yhtä vahvoja fysiologisia vaikutuksia kuin päihteiden väärinkäyttö, eli se ei muuta ihmisen ulkonäköä. Tämä selkeästi näkyvillä olevien merkkien puuttuminen vaikeuttaa rahapeliongelman tunnistamista (Nikkinen 2008, 66). Rahapeliongelmaasta toipumiseen voi päihdeongelmasta toipumisen tapaan kuulua retkahtaminen tai retkahduksia, jotka aiheuttavat pelaajissa usein negatiivisia tunteita (Järvinen-Tassopoulos 2016, 32). Näin ollen rahapelaamisesta toipuminen ei ole helppo prosessi, vaan vaatii usein paljon aikaa.

Vaikka suurin osa rahapeleistä perustuu lähes täysin sattumaan ja matemaattisiin perustekijöihin, pelaaja voi luoda mielessään pelille jonkinlaisen johdonmukaisen rakenteen. Tämän vuoksi pelaajat voivat käyttää aikaa pelin oletetun toimintamallin tunnistamiseen ja pelistrategian kehittämiseen. (Armstrong ym. 2020, 187.) Näin ollen pelaajan käsitys pelaamisesta voi muodostua vääristyneeksi pelaajan mielessä. Pelaaja voi esimerkiksi vääristyneesti kuvitella hallitsevansa peliä, vaikkei se ole todellisuudessa mahdollista. Tämän lisäksi pelaaja voi hyväksyä rahalliset tappiot niin sanotusti pelaamisen oppitunteina, jotta hän oppii hallitsemaan peliä ja tienamaan rahaa. Pelaamisesta aiheutuneen velkaantumisen seurauksena pelaaja voi nähdä rahapelissä olevan päävoiton voittamisen ainoana ratkaisuna tilanteeseensa. (Binde 2013, 90–91.) Näin ollen rahapeliongelma voidaan nähdä eräänlaisena kierteenä, jossa rahaa tavoitellaan samalla tavalla kuin ne on alun perin menetetty. Tätä hävityn rahan tavoittelua takaisin lisää pelaamalla voidaan pitää myös eräänlaisena pelaajan vakaumuksena, joka saa pelaajan jatkamaan käyttäytymistään (Côté

ym. 2020, 795). Kuitenkin päävoiton voittamisen todennäköisyys on pieni, minkä vuoksi pyrkimys rahapelivelkojen maksamiseen rahapelien voitoilla ei ole kannattavaa, vaan se lisää velkamäärää entisestään samalla pahentaen ongelmaa.

Pelaaja voi kuvitella kehittyvänsä pelaamisessa samalla tavalla kuin ihminen voi kehittyä esimerkiksi urheilussa. Samoin pelaajalle voi kehittyä erialaisia niin ikään taikauskaisia uskomuksia tai rituaaleja rahapelien toimintaa kohtaan. Pelaaja voi esimerkiksi hieroa rahapeliautomaattia, jotta tämä antaisi pelaajalle rahaa. Kuitenkaan rahapelaamisen kohdalla ei päde sanonta siitä, että harjoittelu tekee mestarin. Pelaaja voi siis käyttää paljon resursseja rahapelaamisessa kehittymiseen, vaikkei se ole teoriassa mahdollista. Samoin erilaiset pelaajan tekemät toimet eivät vaikuta pelaamisen tulokseen, koska pelaamisen tulos perustuu sattumaan. (Armstrong ym. 2020, 189.) Pelaajan aika voi mennä pelaamisen parissa, kun pelaaja ei mahdollisesti uskomuksiansa vuoksi pysty lopettamaan pelaamista. Näin ollen rahapelaamisesta voi muodostua ajan kuluessa pelaajalle tärkeä asia, jolloin muut asiat kuten perhe ja lapset jäävät sivuosaan (Darbyshire ym. 2001, 34). Näin rahapeliongelma voi muodostaa pelaajalle erilaisia pelihaittoja.

Pelaajan rahapeliongelman hoidolle voi olla erilaisia esteitä. Hoidon esteet voivat olla henkilökohtaisia, perheeseen ja sosiaaliseen yhteisöön liittyviä, pelaamiskulttuurin tuottamia, yleisiä kulttuurisia esteitä tai liittyä palveluiden rakenteisiin ja sisältöön. Henkilökohtaisia esteitä ovat muun muassa usko pelaamisen lopettamiseen itsenäisesti ja ongelman kieltäminen. Perheeseen ja sosiaaliseen yhteisöön liittyvät esteet voivat esimerkiksi koskea pelaamisen salaamista muilta. Pelaamiskulttuuriin liittyvät esteet puolestaan liittyvät pelaajan kokemukseen pelaamisen olevan normaalia, koska muutkin ihmiset pelaavat eikä heillä näytä olevan ongelmaa pelaamisen suhteen. Yleiset kulttuuriset esteet liittyvät muun muassa ennakkoluuloihin hoitoa kohtaan. Palveluiden rakenteisiin ja sisältöön liittyvät esteet liittyvät esimerkiksi hoidon saamisen vaikeuteen. (Itäpuisto 2011, 313–316.) Näin ollen hoitoon hakeutumisen esteet voivat olla erilaisia eri pelaajilla.

Rahapeliongelman hoidon ja tunnistamisen kannalta on tärkeää, että pelaaja itse tunnistaa ja kokee rahapelaamisen olevan hänelle ongelma (Selin ym. 2016, 430). Kuitenkin rahapeliongelmaan liittyvän sosiaalisen häpeän vuoksi asian puheeksi ottaminen voi olla pelaajalle hankalaa. Tärkeää on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten riittävä tietous rahapeliongelmosta, jotta ongelma voidaan tunnistaa ja sitä voidaan myös hoitaa. Rahapeliongelmaan voi saada apua sosiaalitoimistojen lisäksi muun muassa A-klinikoilta ja

erilaisista vertaistukiryhmistä kuten GA eli Gambling Anonymous -ryhmästä. (Nikkinen 2008, 66.) Lisäksi pelaaja läheiset voivat olla se taho, joka edesauttaa pelaajan avunhakemista (Subramaniam ym. 2017, 694).

2.4 Rahapeliongelman aiheuttamat pelihaitat

Kolmas tutkimuksen keskeinen käsite on pelihaitat. Rahapeliongelma puhuttaessa rahapelaaminen aiheuttaa rahapelejä pelaavalle henkilölle pelihaittoja. Pelihaitat kohdistuvat hyvin usein pelaajan itsensä lisäksi tämän läheisiin, joita voi olla useita (Darbyshire ym. 2001, 24). Nämä pelihaitat voivat olla muun muassa taloudellisia, sosiaalisia, psyykkisiä, fyysisiä, emotionaalisia tai muunlaisia haittoja, kuten rikollisuutta, mutta rahapeliongelma aiheutuneet haitat voivat olla myös olemassa ilman varsinaista riippuvuusongelmaa (Castrén ym. 2018, 125–126). Kaikki eivät kuitenkaan koe välttämättä samoja pelihaittoja samalla laajuudella. Esimerkiksi joillekin rahapeliongelma voi aiheuttaa haittana vaikeuksia opiskelun tai töiden suhteen (Li ym. 2017, 235; Jeffrey ym. 2019, 1026), mutta ei välttämättä kaikille. Rahapeliongelman aiheuttamat pelihaitat voivatkin olla hyvin monipuolisia ja myös erilaisia eri ihmisillä.

Tyypillisin rahapelaamisesta aiheutunut pelihaitta on taloudelliset tappiot, sillä pelaaja kuluttaa rahaa peleihin yleensä huomattavan määrän. Vuoden 2019 suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimuksen mukaan keskimääräinen rahapeleihin käytetty rahamäärä oli 10,33 euroa viikossa (Salonen ym. 2020, 8). Kuitenkin varsinainen kulutettu rahamäärä voi olla huomattavasti suurempi. Näin ollen hävittyjen rahojen määrä on usein mahdollisia voittoja suurempi, jolloin pelaaja pidemmällä aikavälillä enemmän menettää rahaa kuin voittaa sitä (Binde 2013, 81). Taloudelliset haitat kohdistuvat muun muassa käyttörahan vähyteen, harrastusmahdollisuuksien vähenemiseen ja vähentyneisiin säästöihin. Rahapelaaminen aiheuttaa myös laskujen myöhässä maksamista, velkaantumista ja myös eri järjestöjen apuun turvautumista, kuten esimerkiksi leipäjonoihin hakeutumista. (Salonen ym. 2018, 221–223.) Taloudelliset vaikutukset heijastuvat vahvasti pelaajan läheisiin. Läheiset voivat mahdollisesti yrittää auttaa velkojen maksamisessa esimerkiksi tekemällä ylimääräisiä työvuoroja (Mathews & Volberg 2013, 133). Rahapeliongelmaisen pelaajan puoliset huomaavat usein rahapeliongelman vaikutukset talouteen laskujen

myöhässä maksamisesta (Jeffrey ym. 2019, 1026). Tällöin puoliset voivat ottaa vastuun taloudellisten asioiden hoitamisesta (Järvinen-Tassopoulos 2020, 30). Lasten kohdalla taloudelliset haitat voivat näkyä perheen arjessa muun muassa ruokaan laitettavan rahan vähyydellä. Samoin lapsille ei ole välttämättä rahaa koulun retkiin tai vapaa-ajanviettoon kuten elokuvateatterissa käymiseen. Rahan vähyyys voi näkyä myös erilaisissa perinteissä kuten jouluna, jolloin lapset voivat jäädä ilman lahjoja. (Darbyshire ym. 2001, 38–39.) Taloudelliset tappiot voivat vaikuttaa merkittävästi rahapeliongelmaisen pelaajan perheen asumiseen muun muassa vuokranmaksun vaikeuksina, pakkona myydä asunto tai muuttaa pienempään asuntoon (Subramaniam ym. 2017, 694). Taloudelliset vaikeudet voivat kuitenkin jatkua pelaajan puolison elämässä, vaikka tämä eroaisi pelaajasta. Pelaaja voi esimerkiksi maksaa myöhässä tai jättää kokonaan maksamatta lapsiin liittyvän taloudellisen tuen. (Patford 2009, 183.)

Rahapelaaminen voi aiheuttaa myös haittoja pelaajan sosiaalisiin suhteisiin esimerkiksi sen kautta, että pelaajan aika kuluu pääasiassa rahapelin pelaamiseen eikä läheisille jää aikaa. Tällöin pelaaja usein laiminlyö erilaisia kotona olevia vastuita. Pelaaja voi myös mahdollisesti eristäytyä sosiaalisista suhteista kokonaan. Läheiset puolestaan kokevat rahapeliongelman aiheuttavan vaikeuden luottaa pelaajaan, jonka vuoksi puolison ja pelaajan eroaminen on mahdollista rahapeliongelman seurauksena. (Salonen ym. 2018, 225–226.) Eroaminen nähdään kuitenkin yleensä viimeisenä vaihtoehtona (Järvinen-Tassopoulos 2020, 31). Rahapeliongelma voi aiheuttaa ongelmia pelaajan ja tämän puolison välille aiheuttaen muun muassa erimielisyyksiä ja riitoja (Patford 2009, 184). Lapsen näkökulmasta pelaava vanhempi on usein fyysisesti poissa eikä näin ollen ole aktiivisesti läsnä lapsen elämässä (Darbyshire ym. 2001, 32). Rahapeliongelma muiden ongelmien kanssa voi myös johtaa lapsen huostaanottoon (Järvinen-Tassopoulos 2016, 34). Pelaajan läheisellä voi olla vaikeuksia ymmärtää pelaajaa, jolloin läheinen saattaa etäännyä pelaajasta (Kourgiantakis ym. 2018, 304). Myös pelaajan ja tämän perheen muu lähipiiri voi mahdollisesti etäännyä pelaajasta ja tämän perheestä, koska he eivät halua osallistua pelaajan lainan maksuihin. Tällainen etäännyminen voi tulla kyseeseen varsinkin silloin kun pelaaja on aikaisemmin pyytänyt rahaa lainaan. Lähipiirin etäännyminen pelaajasta ja tämän perheestä vähentää perheen sosiaalisia suhteita, ja samalla heikentää myös perheen sosiaalisen tuen ja avun saamista rahapeliongelmaan. (Mathews & Volberg 2013, 137.) Erityisesti aasialaisissa kulttuureissa rahapeliongelmaan liittyy perheen pelko kasvojen menettämisestä ja leimaantumisen (Subramaniam ym. 2017, 690).

Rahapelaamisesta aiheutuu usein erilaisia emotionaalisia haittoja. Tyypillisimpiä emotionaalisia haittoja ovat pelaajan pelaamisesta pahoillaan oleminen, epäonnistumisen tunne, ahdistuneisuus ja vihaisuus pelaamisen hallitsemattomuudesta (Salonen ym. 2018, 223). Muita haittoja ovat huono itsehillintä pelaamisen suhteen, menetettyjen rahojen takaisin tavoittelemisen ja syyllisyyden tunne (Castrén ym. 2018, 132). Läheiset usein kokevat rahapeliongelman aiheuttavan häpeän tunnetta, joka puolestaan voi aiheuttaa läheisen eristäytymistä (Kourgiantakis ym. 2018, 303). Lisäksi häpeän tunne voi mahdollisesti estää läheisiä hakemasta apua rahapeliongelmaan (Hing ym. 2013, 400), joka voi johtaa rahapeliongelman salaamiseen perheen sisäisesti ja ulkoisesti (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Rahapeliongelma aiheuttaa läheisissä monenlaisia tunteita kuten pelkoa, ahdistusta, vihaa, pettymystä, katkeruutta, turhautumista ja epäluottamusta (Mathews & Volberg 2013, 135). Näin ollen rahapeliongelman aiheuttamat tunnekokemukset voivat olla hyvin erilaisia sekä pelaajalle että läheisille. Yhteistä sekä pelaajalle että läheisille on ahdistuksen tunne (Li ym. 2017, 235). Lapset voivat kokea kotiympäristönsä kaaosmaiseksi ja epävakaaaksi vanhemman rahapeliongelman seurauksena. Samoin lapset voivat kokea epäluottamusta tulevaisuuden suhteen, jolloin he suhtautuvat vanhemman käytöksen muuttumisen mahdollisuuteen epäuskoisesti. (Darbyshire ym. 2001, 37.) Myös aikuisille lapsille vanhemman rahapelaaminen aiheuttaa usein hämmennystä (Patford 2007, 372).

Rahapeliongelma voi aiheuttaa myös terveydellisiä ongelmia. Yleinen rahapeliongelman aiheuttama terveyshaitta on unettomuus (Salonen ym. 2018, 223). Uniongelmat voivat johtua pelaajan kohdalla liiallisesta pelaamisesta, ja läheisten kohdalla kyse on enemmän stressin aiheuttamista uniongelmistä. Rahapelaaminen voi lisäksi esimerkiksi aiheuttaa pelaajalle päihteiden väärinkäyttöä tai mielenterveysongelmia sekä fyysisen aktiivisuuden vähenemistä. (Jeffrey ym. 2019, 1026.) Uniongelmien taustalla voi olla rahapeliongelmasta aiheutunut huoli, stressi tai masennus. Itsemurhayritykset ja muu itsensä vahingoittaminen ovat sekä pelaajan ja läheisen kohdalla vakavimpia terveysvaikutuksia. (Li ym. 2017, 241.) Rahapeliongelman aiheuttama epätoivoinen tilanne voi aiheuttaa pelaajalle itsemurha-ajatuksia (Järvinen-Tassopoulos 2016, 35) tai hän voi uhata tehdä itsemurhan (Mathews & Volberg 2013, 134). Rahapeliongelma voi puolestaan aiheuttaa läheisille terveysongelmina muun muassa päänsärkyä, korkeaa verenpainetta, paniikkikohtauksia ja väsymystä (Patford 2009, 183). Kuitenkin terveydellisten haittojen kohdalla ei voida tehdä selviä ja yksiselitteisiä syy-seuraussuhteita, koska rahapeliongelma voi aiheuttaa terveydellisiä

ongelmia, mutta myös terveydelliset ongelmat voivat aiheuttaa rahapeliongelman muodostumisen. Rahapeliongelmaisen pelaajan mahdolliset mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat yksi läheisten keskeinen huolenaihe (Kourgiantakis ym. 2018, 303).

Rahapeliongelma voi aiheuttaa mahdollisesti myös rikollisuutta. Rahapeliongelmaan liittyvä rikollisuus voi olla omaisuus- ja talousrikollisuutta, väkivaltaa, päihteisiin liittyvää rikollisuutta tai luokiteltu muuksi rikollisuudeksi. Yleisimpiä rikoksia ovat omaisuus- ja talousrikokset, kuten esimerkiksi maksupetokset väärinkäyttämällä toisen luottokorttia. Rahapeliongelmaan liittyvät rikokset voidaan jakaa myös kuuteen eri ryhmään rikoksen luonteeseen perustuen. Nämä ryhmät ovat verkkoon liittyvät rikokset, elämäntapapeleihin liittyvät rikokset, pelaaja rikoksen uhrina, rahapelaamiseen liittyvä rikollinen toiminta, kasinoihin liittyvät rikokset ja rahapeliongelmaan liittyvä parisuhdeväkivalta. (Kuoppamäki ym. 2013, 977–978.) Aino Suomi ym. (2013) ovat tutkineet tarkemmin rahapeliongelmaan liittyvää perheväkivaltaa. Heidän tutkimuksensa mukaan sekä pelaaja että kumppani voivat olla väkivallan tekijöinä ja kokijoina. Kuitenkin naiset ovat miehiä useammin väkivallan kokijoina. (Mt. 2013, 7–8.) Lisäksi rahapeliongelmaiset voivat myös mahdollisesti lainata rahaa aikomatta maksaa sitä takaisin lupauksista huolimatta sekä ottaa läheisiltään rahaa ilman heidän lupaansa (Salonen ym. 2018, 226). Rahapeliongelmaisen varastaminen voi kohdistua myös hänen omien lapsiensa säästöihin (Darbyshire ym. 2001, 40; Järvinen-Tassopoulos 2020, 30).

2.5 Läheisen rooli rahapeliongelmassa

Neljäs tutkimuksen kannalta keskeinen käsite on läheinen, jota tarkastellaan tässä yhteydessä rahapeliongelmaan liittyen. Tutkimuksessa käytetään läheinen käsitettä lähipiirin sijasta, koska tarkoituksena on tarkastella rahapeliongelman mahdollisia vaikutuksia yksittäiseen läheiseen. Läheinen itsessään on varsin laaja käsite, jolla voidaan tarkoittaa sukulaista tai muuten henkilölle tärkeää henkilöä. Läheisellä voidaan tarkoittaa esimerkiksi puolisoa, lasta, vanhempaa, sisarusta tai muuta sukulaista. Tämän tutkimuksen yhteydessä läheisiä ovat puoliset, lapset ja vanhemmat. Näin ollen läheinen käsitteen sijasta olisi mahdollista käyttää perheenjäsen käsitettä (ks. Kourgiantakis ym. 2018, 295), mutta koska aineistossani käytetään läheinen käsitettä, olen päättänyt käyttää sitä myös tässä yhteydessä.

Yleensä läheinen on ihminen, joka on jollain tavalla osa toisen ihmisen elämää. Tavallisesti jokainen ihminen itse määrittelee heille läheiset ihmiset, jolloin ihmiset voivat käsittää läheisen tarkoittavan eri asioita. Esimerkiksi joku voi käsittää läheisillä tarkoitettavan perhettä, kun taas joku puolestaan pitää läheisinään perheen lisäksi myös ystäviä tai vaikka työkavereita.

Suomalaisissa rahapeliongelman tutkimuksissa ystävät on yleensä luokiteltu läheisiksi henkilöiksi, jotka ovat myös usein tutkimuksissa kertoneet läheisellään olevan rahapeliongelma (Salonen ym. 2018, 226–227). Myös kansainvälisissä tutkimuksissa ystävät on luokiteltu läheisiksi henkilöiksi (ks. Li ym. 2017, 231). Näin ollen voidaan sanoa, että läheiselle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Vuoden 2019 suomalaisten rahapelaaminen -väestötutkimukseen vastanneista henkilöistä kymmenellä prosentilla rahapeliongelmainen läheinen on ollut perheenjäsen (Salonen ym. 2020, 13). Perheellä on tärkeä merkitys ihmisen hyvinvoinnille, joten perheenjäsenen rahapeliongelma vaikuttaa myös kaikkien muiden perheenjäsenten hyvinvointiin (Subramaniam ym. 2017, 690). Yleisesti voidaan sanoa läheisen olevan henkilö, joka on jollain tavalla kosketuksessa rahapeliongelmaisen elämään, ja näin ollen on tullut tietoiseksi rahapeliongelmosta ja on mahdollisesti kokenut jonkin rahapeliongelman aiheuttaman pelihaitan.

Sellaisten läheisten määrä, joilla on ollut lähipiirissään rahapeliongelmainen, on kasvanut Suomessa viime vuosien aikana (Salonen ym. 2020, 13). Belinda Goodwinin ym. (2017, 280) tutkimuksen mukaan rahapeliongelma vaikuttaa arviolta noin kuuteen ihmiseen, mutta rahapeliongelma voi vaikuttaa myös suurempaan määrään ihmisiä. Läheisille koituneet erilaiset haitat johtuvat yleensä pelaajan rahapeliongelmosta. Yleensä rahapeliongelmosta on aiheutunut läheiselle vähintään yksi haittavaikutus. (Salonen ym. 2018, 226–227.) Näin ollen rahapeliongelma ei ole ainoastaan pelaajan itsensä ongelma, vaan ongelma koskettaa keskeisesti myös muita ihmisiä. Pelaajat pyrkivät usein salaamaan pelaamisensa läheisiltään, koska he tuntevat häpeää ja pelkäävät ongelman paljastumisesta aiheutuvia seurauksia (Subramaniam ym. 2017, 694). Kuitenkin rahapeliongelma usein paljastuu läheisille jossain vaiheessa jollain tavalla.

Pelaajan läheisillä on erilaisia keinoja selviytyä rahapeliongelman aiheuttamista haitoista. Läheisten keino selviytyä rahapeliongelmaisen pelaajan kanssa voi olla muun muassa rajojen asettaminen, talouden valvominen tai motivoiminen avunhakemiseen (Côté ym. 2020, 784). Läheiset voivat hakea apua vaikeaan tilanteeseensa eri paikoista. Apua voi hakea

rahapeliongelmiin erikoituneista puhelinpalveluista ja muilta ammattilaisilta, ei-ammattillisesta avusta tai käyttää itseapu toimia. Muu ammatillinen apu kuin puhelinneuvonta voi olla muun muassa parisuhde- tai velkaneuvontaa. Vastaavasti ei-ammattillinen apu voi olla läheisten saamaa apua muilta läheisiltä ihmisiltä, kuten ystäviltä ja työkavereilta. Itseapu toimet puolestaan voivat olla läheisen talouden hallintaa ottamista esimerkiksi tekemällä budjetteja. Erilaiset tekijät voivat myös motivoida läheisiä hakemaan apua rahapeliongelmaan näillä tavoilla. Samoin jotkut tekijät voivat puolestaan estää läheisten avunhakemisen. Avunhakemista motivoiva tekijä voi olla esimerkiksi huoli rahapeliongelman vaikutuksista perheeseen tai pelaajan hyvinvointiin, kun taas tietämättömyys avunsaamisen mahdollisuuksista tai häpeä voi olla avunhakemista estävä tekijä. Läheisillä voikin olla tarve saada lisää tietoa rahapeliongelmaasta ja sen vaikutuksista, koska he eivät välttämättä ole olleet tietoisia rahapelaamisen mahdollisesta muodostumisesta ongelmaksi. (Hing ym. 2013, 399–403.)

Osalla rahapeliongelmaisen läheisistä voi olla myös rahapeliongelma. Esimerkiksi rahapeliongelmaisen ystävillä, joiden kanssa pelaaja pelaa, voi olla rahapeliongelma. Lisäksi rahapeliongelmaisen läheisillä on riski rahapeliongelman kehittymiselle itselleen. On lisäksi mahdollista, että rahapeliongelmaisen lapselle kehittyy myös rahapeliongelma. Isän rahapeliongelmaalla on suurempi vaikutus lapsen rahapeliongelman mahdolliselle kehittymiselle kuin äidin rahapeliongelmaalla. Yleisesti ihminen voi oppia rahapelaamisen mallin perheeltään tai ystäviltään siitä, kuinka he käyttävät aikaa ja rahaa rahapelaamiseen. (Fortune ym. 2013, 330.) Aasialaisissa kulttuureissa rahapelaaminen voi olla perheen yhteistä sosiaalista toimintaa, joka vahvistaa perheenjäsenten sisäisiä suhteita. Rahapelaaminen voidaan nähdä kulttuuriin liittyvänä toimintana, jota harrastetaan koko perheen voimin. (Subramaniam ym. 2017, 693–694.) Näin ollen kulttuurilla voi olla oma vaikutuksensa läheisten rahapeliongelmaan suhtautumiseen. Samalla kun rahapelaaminen on perheen yhteistä toimintaa, on pelaajan rahapeliongelma perheelle häpeällinen asia (Mathews & Volberg 2013, 136).

Läheiset ovat yleensä suuressa merkityksessä pelaajalle. Läheisten menettämisen pelko onkin yleensä suurin pelaajan motivaatiotekijä pelaamisen vähentämisessä ja lopettamisessa (Côté ym. 2020, 792–793). Toisaalta pelaaja kokema pelko läheisten mahdollisesta menettämisestä saattaa estää pelaajaa hakemasta apua rahapeliongelmaan, jolloin hän jatkaa ongelman salaamista muilta (Itäpuisto 2011, 314). Kuitenkin läheiset voivat vaatia pelaajaa hakemaan apua tilanteeseensa (Subramaniam ym. 2017, 694). Läheisillä on myös omat

syynsä sille miksi he eivät jätä pelaajaa. Esimerkiksi merkityksellisin syy sille miksi rahapeliongelmaisen puoliso ei jätä pelaajaa on rakkaus tätä kohtaan (Järvinen-Tassopoulos 2020, 30). Kuitenkin parisuhteissa pariskunnan toisen osapuolen rahapeliongelman voi aiheuttaa riskin myös toisen osapuolen rahapeliongelman kehittymiselle (Järvinen-Tassopoulos 2016, 33).

3 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

3.1 Tutkimustehtävä

Tässä tutkimuksessa tutkin sitä, kuinka rahapeliongelma mahdollisesti vaikuttaa pelaajan läheisiin tarkastelemalla rahapeliongelman merkityksiä läheisille heidän omasta näkökulmastaan. Tuon esille rahapeliongelmaisen pelaajan läheisten kokemukset rahapeliongelmosta, koska tällaisia suomalaisia tutkimuksia ei ole monta. Läheiset ovat kuitenkin itse parhaita asiantuntijoita kertomaan rahapeliongelman merkityksistä heille. Koska tutkittavasta aiheesta on saatavilla kohtuullisesti aikaisempaa tutkimustietoa, voidaan tutkimuksen tarkoitus esittää kysymysten muodossa (Metsämuuronen 2009, 55).

Tutkimukseni tutkimuskysymykset ovat seuraavanlaisia:

- Millaisia merkityksiä rahapeliongelma saa läheisten tarinoissa?
- Millä tavoin läheiset kokivat rahapeliongelman vaikuttaneen heidän talouteensa, tunne-elämään, ihmissuhteisiin ja yleiseen terveyteen?

Tutkimuskysymyksen jaottelu näihin neljään osa-alueeseen perustuu pääsääntöisesti rahapeliongelman aiheuttamien vaikutusten luokitteluun aikaisemmissa tutkimuksissa. Taloudella tarkoitan läheisen taloudelliseen tilanteeseen liittyviä merkityksiä, kuten laskujen maksamiseen liittyviä asioita. Tunne-elämän merkityksillä tarkoitan rahapeliongelman läheisissä herättämiä tunteita, kuten pelkoa. Ihmissuhdemerkityksillä tarkoitan puolestaan rahapeliongelman aiheuttamia vaikeuksia pelaajan ja läheisen väliseen suhteeseen, ja mahdollisia merkityksiä myös muihin ihmissuhteisiin. Yleisellä terveydellä tarkoitan sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä. Olen päättänyt yhdistää nämä terveyden ulottuvuudet, koska tutkimuksessa käytettävä aineisto on pieni, jolloin on mielekkäämpää puhua yleisesti terveysmerkityksistä kuin käsitellä fyysisiä ja psyykkisiä merkityksiä omissa lyhyissä alaluvuissaan. Lisäksi fyysinen ja psyykinen terveys liittyvät oleellisesti toisiinsa. Toki on huomioitava, että kaikki muutkin merkitysulottuvuudet liittyvät vahvasti toisiinsa.

Tutkimus rajataan kohdistumaan rahapeliongelmosta kärsivien henkilöiden läheisiin, jolloin tarkastelun ulkopuolelle jäävät rahapelien viihdekäyttäjät, riskipelaajat ja heidän läheisensä sekä rahapelaamisesta kokonaan pois rajautuva digipelaaminen. Läheisillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa rahapeliongelmaisten pelaajien puolisoita, lapsia ja vanhempia. Yleisesti läheiset on käsitteenä laaja, mutta tässä yhteydessä se on kuitenkin tutkimuksen kannalta

aiheellinen ja tarkoituksellinen. Tutkimuksen tarkoituksena on saada mahdollisimman laaja kuvaus rahapeliongelman merkityksistä ja mahdollisista vaikutuksista läheisiin. Läheisillä voidaan sanoa tarkoitettavan rahapeliongelmaisen pelaajan lähipiiriin kuuluvia ihmisiä, joiden elämään rahapeliongelma on ollut merkitystä. Näin ollen tarkoituksena ei ole rajata läheisiä koskemaan jotain tiettyä läheisryhmää, kuten puolisoita.

Tutkimuksen tavoitteena ja tarkoituksena on tarkastella, millaisia eri merkityksiä rahapeliongelma on läheisille. Tieto rahapeliongelman merkityksistä läheisille on tärkeää, koska läheiset ovat yleensä suuri joukko eri ihmisiä, joihin rahapeliongelma vaikuttaa pelaajan itsensä lisäksi. Lisäksi läheisten näkökulmaa rahapeliongelmaan ei ole tarkasteltu paljoa aikaisemmissa suomalaisissa rahapelaamiseen liittyvissä tutkimuksissa, joten tutkimuksen tarkoituksena on samalla äänen antaminen tälle piiloon jääneelle ryhmälle ja heidän kokemusten ja näkökulman esiin nostaminen. Tutkimuksesta saatava tieto voi mahdollisesti auttaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä paremmin huomioimaan läheiset pelaajan rahapeliongelman hoidon ohella. Näin ollen rahapeliongelmaisen pelaajan läheiset voisivat saada tarvitsemaansa apua ja tukea rahapelaamisesta aiheutuneisiin erilaisiin ongelmiin.

3.2 Aineisto

Aineistona tässä tutkimuksessa käytän rahapeliongelmaisten pelaajien läheisten kirjoittamia tarinoita, jotka on julkaistu pelirajaton.fi sivustolla, joka on suunnattu rahapeliongelmaista kärsiville pelaajille ja heidän läheisilleen. Sivustolla olevista tarinoista osa on kirjoitettu pelaajan näkökulmasta, mutta näitä tarinoita en käytä tässä tutkielmassa aineistona. Hyödyntämäni tutkimusaineiston tarinat ovat jo lähtökohtaisesti verkossa julkisesti esillä. Ne ovat yksittäisten henkilöiden kertomia kokemuksia, mutta samalla myös osa kollektiivista kampanjaa, johon osallistumalla lukuisat pelaajat ja pelaajien läheiset ovat halunneet tuoda esille omat kokemuksensa. Sivuston viestinnällisenä tavoitteena on tuoda julki ongelmapelaamisen haittoja ja tukimuotoja. Koska tarinat ovat kaikkien verkkokäyttäjien saatavilla eikä niiden lukemiseen vaadita erillistä rekisteröitymistä sivustolle, pidin oikeutettuna päätöksenä valita kyseinen materiaali tutkimusaineistokseni. Nämä sivustolla olevat tarinat sopivat tutkimusaineistoksi hyvin, koska tällaisissa valmiissa

tarinoissa tutkimuksen aihetta on käsitelty vapaamuotoisesti. Rahapeliongelman merkitykset läheisille ovat kuitenkin hyvin yksilöllisiä, joten jos aihetta lähestyisi esimerkiksi haastatteleamalla valmiiden haastattelukysymyksien kautta, ei haastateltavien vastaukset välttämättä olisi yhtä vapaamuotoisia. Lisäksi kaikki ihmiset eivät pysty käsittelemään vaikeaa elämäntilannettaan tai -tapahtumaa kielellisen vuorovaikutuksen kautta (Laitinen & Uusitalo 2008, 122). Joillekin tällaisen sensitiivisen aiheen käsitteleminen voi olla helpompaa kirjoitetun tarinan muodossa, joten myös tästä syystä päätin käyttää näitä julkisia tarinoita tutkimukseni aineistona. Käytän aineiston kuvaamiseen käsitettä tarinat, koska sivustolla jolta aineisto on peräisin, puhutaan nimenomaan läheisten tarinoista. Tarinoiden käyttäminen tutkimuksen aineistona voi auttaa ymmärtämään näitä tarinoita, jotka ovat jääneet dominoivien tarinoiden vuoksi valtavirran ulkopuolelle ja tämän vuoksi vähälle huomiolle (Squire ym. 2014, 111).

Tutkimuksen aineisto on sopiva tutkimuskysymyksiini vastaamiseen. Aineiston tarinoissa läheiset kirjoittavat omista kokemuksistaan rahapeliongelmaisen läheisenä. Läheiset tuovat tarinoissaan esille kukin itselleen tärkeäksi ja merkitykselliseksi kokemiana asioita, mikä tekee tarinoista erilaisia. Tarinoissaan läheiset kertovat kukin omasta näkökulmastaan rahapeliongelman merkityksistä heidän elämäänsä. Läheiset kuvaavat myös tarinoissaan muun muassa sitä miten he ovat saaneet tietää pelaajan rahapeliongelmaista ja miten he ovat siitä selvinneet. Läheisten erityisenä tarkoituksena on voinut olla tarinoita kirjoittaessaan kirjoittaa tarinat vertaistueksi muille samassa tilanteessa oleville henkilöille. Tämä on voinut edesauttaa läheisiä kirjoittamaan tarinoissaan avoimesti kokemuksistaan ja aidoista tunteistaan mitä rahapeliongelma on heissä herättänyt. Vaikea elämäntapahtuma aiheuttaa yleensä katkoksen ihmisen arkeen, jolloin ihminen alkaa monesti pohtia omaa elämäänsä ja minuuttansa (Laitinen & Uusitalo 2008, 115). Tämän vuoksi kokemuksistaan kirjoittaminen on voinut mahdollisesti toimia läheisille eräänlaisena terapeutisena toimintana. Tärkeää on kuitenkin ottaa huomioon sen mahdollisuus, että ihmisten tarinat omasta elämästään eivät välttämättä täysin vastaa heidän todellista elämäänsä, koska kerrotuilla tarinoilla voi olla kertojaansa lohduttava merkitys (Squire ym. 2014, 110).

Aineisto koostuu yhteensä kahdeksasta eri tarinasta. Varsinaista tekstiä aineistossa on yhteensä kaksikymmentäkahdeksan sivua. Tarinoista viisi on pelaajan puolison kirjoittamia, kaksi pelaajan lapsen kirjoittamia ja yksi pelaajan äidin kirjoittama. Pelaajan puoliset olivat naispuolisia ja pelaavat puoliset miespuolisia. Pelaajan lapset olivat naispuolisia ja pelaajana oli heidän äitinsä. Pelaajan äidin pelaava lapsi oli hänen poikansa. Näin ollen kaikki tarinan

kirjoittaneet läheiset olivat naispuolisia ja suurin osa pelaajista miespuolisia. Läheisten sukupuolella ei ole kuitenkaan tutkimuskysymysten ja tutkimuksen tavoitteen kannalta oleellista merkitystä. Tämän vuoksi ei haittaa, vaikkei läheisten tarinoissa ole ollenkaan miespuolista läheistä. Lisäksi tutkimuksessa käytettävän julkisen aineiston vuoksi aineiston sukupuolijakaumaan ei ole ollut mahdollista vaikuttaa. Tämän lisäksi myös muunlaisilla taustatiedoilla, kuten esimerkiksi iällä, ei ole tutkimuksen kannalta oleellista merkitystä. Tosin tällaisia taustatietoja ei tässä julkisessa aineistossani ole esillä, eikä myöskään tarinoiden kirjoittajat ole niitä itse esille nostaneet. Kuitenkin tarinoista pystyy päättämään kaikkien kirjoittajien olevan aikuisia. Näin ollen tarinat kirjoittaneiden läheisten ja pelaajien sukupuolet olivat ainoa tarinoissa suoraan esille tullut niin sanottu taustatieto.

Tarinat ovat kaikki keskenään erilaisia, koska ne perustuvat eri henkilöiden omiin henkilökohtaisiin kokemuksiin rahapeliongelmaisen läheisenä. Jokaisen läheisen kokemus rahapeliongelmaisen henkilön läheisenä on yksilöllinen ja omanlainen, vaikka tarinoista pystyy havaitsemaan osittain samankaltaisia asioita. Tärkeää on kuitenkin huomioida tarinoissa se, että rahapeliongelma on voinut olla osa läheisten elämää eri mittaisen ajan. Esimerkiksi läheisenä olleen pelaajan lapsen kokemukset perustuvat jo lapsuuteen, kun taas joidenkin läheisten elämään rahapeliongelman vaikutukset ovat tulleet vasta myöhemmin aikuisuudessa perheenperustamisen jälkeen. Osa läheisistä kuvaa tarinoissaan rahapeliongelman kestoa heidän elämässään. Rahapeliongelman kestolla läheisten elämässä voi mahdollisesti olla vaikutusta läheisten kokemuksiin rahapeliongelman herättämistä merkityksistä.

Aineiston jokainen tarina on kirjoitustyyliltään vapaamuotoinen. Esimerkiksi yhdessä tarinassa läheinen on kirjoittanut käyttäen omaa murrettaan. Kaikki aineiston tarinat on kirjoitettu suomen kielellä. Tarinat ovat myös keskenään eri pituisia, joten joidenkin läheisten tarinat ovat pidempiä kuin toisten. Läheiset ovat myös painottaneet tarinoissaan erilaisia asioita liittyen rahapeliongelman läheisenä olemiseen. Samoin jotkut läheiset kirjoittavat kokemuksistaan yksityiskohtaisemmin kuin toiset. Esimerkiksi jotkut läheisistä kirjoittavat tarinoissaan hyvin henkilökohtaisista ja sensitiivisistä asioista. Tarinat ovat kuitenkin tyyliltään sellaisia, että niistä on vaikeaa tunnistaa tarinoiden kirjoittaneiden henkilöllisyyttä. Tällaisissa aineistoni kaltaisissa julkisissa tarinoissa tämä on varmasti tarkoituksellista henkilöiden yksityisyydensuojan kannalta. Joissain tarinoissa mainitaan nimeltä joitain Suomen kaupunkeja, mutta tämä ei kuitenkaan mahdollista henkilöiden tunnistamista. Lisäksi läheisten tarinat on otsikoitu tarinan kirjoittaneiden nimillä, jotka on

todennäköisesti muutettu henkilöiden tunnistamisen vaikeuttamiseksi. Kuitenkin vaikka nimet olisivat läheisten oikeita nimiä, ei heidän tunnistamisensa ole helppoa. Tutkielmani tutkimuskysymyksiä, tavoitteen ja analyysimenetelmän vuoksi en ole tutkimuksessa kokenut oleellisena mainita näitä tarinoissa esille tulleita Suomen kaupunkeja ja läheisten nimiä, vaan viittaa läheisiin joko yleisesti läheisinä tai heidän roolinsa mukaisesti.

Koska tutkimuksessa käyttämäni aineisto on julkista, pystyin siirtymään aineiston analysoimiseen heti ilman erillistä aineiston litteroimista, joka on yleensä yksi tutkimuksen tekemisen vaihe (Metsämuuronen 2009, 254). Mikäli olisin päättänyt hankkia aineiston toisella tavalla, olisi aineiston keruuprosessi ollut monivaiheisempi. Esimerkiksi jos olisin tehnyt tutkimuksen haastatteluilla, olisi minun pitänyt etsiä ihmisiä, jotka haluaisivat osallistua tutkimukseen. Aineiston keräämisen olisi voinut tehdä mahdollisesti muullakin tavalla kuin haastattelemalla, kuten esimerkiksi kirjoituspyynnöillä. Koin kuitenkin valitsemani julkisen aineiston sopivana tutkimuskysymykseeni vastaamiseksi ja ylipäätään tutkimuksen toteuttamiseksi. Lisäksi ymmärrän myös sen, että julkiseen aineistoon ei voi itse vaikuttaa, vaan aineisto on käytännössä otettava vastaan sellaisena kuin se on. Esimerkiksi läheisten sukupuolen kohdalla, jos olisin halunnut aineistoon myös miespuolisia läheisiä, olisi minun pitänyt hankkia sellaista aineistoa itse. Tosin ei olisi varmaa olisinko saanut tutkimukseeni aineistoa miespuoleisilta läheisiltä, vaikka olisin hankkinut aineiston itse. Läheisten sukupuolella ei kuitenkaan ole oleellista merkitystä tutkimukseni kannalta, joten valitsemani julkinen aineisto on sellaisenaan tutkimukseeni sopiva. Näin ollen voin sanoa julkisen aineiston käyttämisen olleen tässä tutkimuksessa tietoinen päätös.

3.3 Narratiivinen analyysi

Tämä tutkimus on menetelmäsuuntaukseltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen laadullinen menetelmäsuuntaus perustuu vahvasti valmiiksi kirjoitettuun aineistooni, eli läheisten tarinoihin, joka on tyyliltään laadullista aineistoa (Metsämuuronen 2009, 250). Laadullisen tutkimuksen kautta voidaan myös muun muassa tarkastella yksilöiden elinoloja ja olosuhteita, jotka aiheuttavat yksilöille erilaisia haittoja (Squire ym. 2014, 74). Tarinoiden kautta voidaan kertoa erilaista tietoa toisille ihmisille, jolloin tarinat voivat auttaa ymmärtämään toisia ihmisiä ja heidän kokemuksiaan sekä toimintaansa

(Heikkinen 2015, 149). Lisäksi ihmisen voidaan nähdä muodostavan minäkäsityksensä ja identiteettinsä tarinan kautta (Heikkinen 2000, 49). Aineistossani rahapeliongelmaisten läheiset kertovat tarinoissaan omasta kokemuksestaan rahapeliongelmaisen läheisenä. Tarinat voivat olla erityisen merkityksellisiä silloin kun kirjoittaja haluaa löytää vaikeasta elämäntilanteesta ja sen syistä eri merkityksiä (Laitinen & Uusitalo 2008, 114). Käyttämällä tutkimuksessa aineistona läheisten kirjoittamia tarinoita voidaan saada heidän näkökulmansa parhaiten esille.

Tutkimuksessa sovelletaan aineiston analyysimenetelmänä narratiivista analyysiä, jolloin tutkimusta on mahdollista pitää narratiivisena tutkimuksena. Narratiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on näkemys siitä, että tarinoiden kertominen kuuluu oleellisesti ihmisyyteen, jolloin tarinoiden kertominen on ihmisille luontevaa toimintaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Narratiivista analyysiä voidaan pitää metodina, jossa tarkastellaan ihmismaailmaa (Freeman 2015, 22). Narratiivinen analyysi sopii aineistoni perusteella analyysimenetelmäksi hyvin. Tutkimukseni analyysin keskeisenä lähtökohtana on kiinnostus tarinoiden sisällöstä (Laitinen & Uusitalo 2008, 131). Kiinnostus kohdistuu myös tarinan kertojiin ja heidän elämäänsä (Squire ym. 2014, 8). Tutkimuksen aineisto koostuu rahapeliongelmaista kärsivien henkilöiden läheisten tarinoista, jota voidaan pitää myös kerrontaan perustuvana narratiivisena aineistona (Heikkinen 2015, 159). Aineisto voidaan nähdä myös omaelämäkerrallisina kirjoituksina tietystä elämäntapahtumasta (Hänninen 2015, 171), joka tässä tapauksessa on läheisen eläminen pelaajan rahapeliongelman kanssa. Narratiivinen aineisto voisi olla kirjallisen aineiston lisäksi myös suullista, mutta oleellisinta on aineiston kerronnallisuus (Heikkinen 2000, 51–52).

Aineistooni perustuen kuvaan aineistoani tarinan käsitteen kautta. Lisäksi tutkimusaineistoni kohdalla tarinan käsitteen käyttö on perusteltua, koska sivusto, jossa tarinat on julkaistu, käyttää tarinan käsitettä. Tarinan käsite on kuitenkin siitä hankala, että se on mahdollista ymmärtää eri tavoilla eri yhteyksissä (Laitinen & Uusitalo 2008, 110). Samoin narratiivisuudella voi olla eri merkityksiä. Tämä tekee samalla narratiivisuudesta avaran tutkimuksen viitekehyksen, jolle on tunnusomaista kertomusten tarkasteleminen tutkimustiedon materiaalina ja tuottajana. (Heikkinen 2000, 47.) Narratiivisessa analyysissä käytetään yleensä kertomus käsitettä, joka hieman eroaa tarina käsitteestä. Kertomus on tarinan esittämistä, kun tarina puolestaan on kertojan tulkinta tapahtumasta tai tapahtumakulusta (Heikkinen 2015, 153). Näin ollen aineiston tarinat ovat läheisten tulkintoja kokemuksestaan rahapeliongelmaisen läheisenä, kun taas puolestaan narratiivisen

analyysin tuloksena muodostuva kertomus on tutkijan aineiston tarinoihin pohjautuva tulkinta. Oleellista on muistaa, että tarinat ja kertomukset molemmat rakentuvat eri vuorovaikutuksen asteista, sosiaalisista konteksteista ja aikaväleistä (Squire ym. 2014, 25–26).

Aineistoni koostuu rahapeliongelmaisten läheisten kirjoittamista tarinoista, joissa on havaittavissa tarinoille tyypillinen rakenne, eli alkutilanne, keskikohta ja eräänlainen loppu (Hänninen 2015, 170). Narratiivisen aineiston tarinat ovat osaltaan retroperspektiivisiä, koska tarinoissa palataan menneisiin tapahtumiin ja tapahtumat käydään läpi nykyisyyteen asti (Freeman 2015, 27). Näin ollen läheisten tarinoissa on tarinoille tyypillinen rakenne, joka muodostuu ajassa tapahtuvista tapahtumista sekä toimijoina olevista henkilöistä. Tarinoissa kiinnostus voi kohdistua erityisesti siihen mitä tapahtui tarinoiden henkilöille ja tekijöihin, jotka ovat vaikuttaneet tarinan tapahtumiin. (Heikkinen 2015, 154.) Tällaiset tarinat voivat antaa syvällisen ymmärryksen ihmisten elämästä ja sen moninaisuudesta (Squire ym. 2014, 77). Aineistossani toimijoina ovat rahapeliongelmaisten läheiset, jotka ovat myös tarinoissa kertojana eli tarinat on kirjoitettu heidän näkökulmastaan. Tarinat alkavat yleensä joko siitä että läheinen epäilee rahapeliongelmaa, rahapeliongelma paljastuu tai rahapeliongelma on paljastunut jo aikaisemmin. Tarinoiden keskikohdassa läheiset kertovat elämästään rahapeliongelmaisen läheisenä. Tarinoissa on myös eräänlainen loppu, jossa läheiset hakevat apua tilanteeseensa ja saavat sitä. Kuvaan tarinoilla olevan eräänlaisen lopun, koska läheiset kuvaavat tarinoissaan toipumisprosessin jatkuvan edelleen avunsaamisen jälkeen.

Narratiivisessa analyysissä aineistosta muodostetaan usein aluksi niin sanottuja tyyppikertomuksia, jotka sitten yhdistetään ydinkertomukseksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Narratiivisesta analyysistä voidaan erottaa narratiivien analyysi, joka perustuu aineiston luokitteluun, kun varsinainen narratiivinen analyysi perustuu uuden kertomuksen muodostamiseen (Heikkinen 2000, 52). Narratiivisessa analyysistä aineistosta voidaan muodostaa niin sanotusti ydinkertomus, jonka kautta voidaan tarkastella kertomuksissa esiintyviä yhteisiä teemoja (Heikkinen 2015, 160). Tarkoitukseni on kuitenkin kirjoittaa läheisten tarinoista yhden ydinkertomuksen sijasta neljä erillistä kertomusta rahapeliongelman merkityksistä läheisille tutkimuskysymykseni mukaisesti. Toisin sanoen kertomukset jaetaan osiin rahapeliongelman läheisille herättämien merkitysten mukaisesti, jolloin yksi merkitysalue käsitellään aina omassa osassaan. Tarkoitukseni on tavallaan yhdistää narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi.

Näin ollen aineiston analyysin tulokset esitetään siten, että esimerkiksi taloudellisten merkitysten kohdalla tarkoituksena on etsiä tarinoista taloudelliseen ulottuvuuteen sopivia yhtenäisiä teemoja ja narratiiveja, jotka yhdistetään omaksi yhtenäiseksi kertomukseksi rahapeliongelman merkityksistä läheisten taloudelliseen tilanteeseen. Kyseistä tapaa voidaan pitää myös kategorisena lähestymistapana, jossa keskitytään tarinoiden sisällön analyysiin luokittelemalla aineistosta löytyneitä ilmaisuja (Laitinen & Uusitalo 2008, 133). Narratiivinen tutkimus voidaan jakaa kategoriseen ja holistiseen analyysiin riippuen aineiston tarkastelutavasta (Hänninen 2015, 174). Tutkimukseni kohdalla tarkastelu on osin kategorinen merkitysten jaottelun vuoksi, mutta osin myös holistinen tutkimuksen tavoitteen vuoksi, jolloin myös aineiston kokonaisuus tulee huomioiduksi.

Varsinainen aineiston analyysiprosessi alkoi aineiston tarinoiden lukemisella. Kuten Vilma Hänninen (2015, 174) artikkelissaan kirjoittaa, aineiston lukeminen kannattaa aloittaa narratiivisessa analyysissä rennosti lukemalla aineisto läpi. Aluksi luin läheisten tarinat läpi pari kertaa ilman muistiinpanojen tekemistä. Seuraavilla lukukerroilla aloin paneutua tarinoihin syvällisemmin tarkastellen niiden sisältöä. Näiden seuraavien lukukertojen aikana tarkoituksena oli havainnoida tarinoista mahdollisesti löytyviä yhteneväisyyksiä ja samanlaisia teemoja. Aloin tekemään tarinoista muistiinpanoja, ja eräänlaista ryhmittelyä rahapeliongelman merkityksistä läheisille. Eli esimerkiksi taloudellisten merkitysten kohdalla etsin tarinoista sanoja ja ilmaisuja, jotka viittasivat taloudellisiin asioihin kuten esimerkiksi laskujen maksaminen. Samanlaista ryhmittelyä tein myös muiden merkitysulottuvuuksien kohdalla. Tätä ryhmittelemistä voidaan pitää aikaisemmin mainitsemani narratiivien tutkimisena, joiden pohjalta tarkoituksenani oli tehdä varsinainen narratiivinen analyysi läheisten tarinoista. Analyysin tuloksena kirjoitin jokaisesta merkitysulottuvuudesta oman kertomuksensa. Narratiivinen analyysi voidaan tavallaan nähdä tällaisena menetelmänä, jossa eri osista muodostetaan kokonaisuus (Heikkinen 2015, 161). Aineiston analyysi, tulkintojen tekeminen ja kirjoittaminen ovat kuitenkin aikaa vieviä prosesseja (Laitinen & Uusitalo 2008, 137). Olennaista oli kirjoittaa kertomukset todentuntuksina tulkintoina siten, että analyysin kertomusten lukija mahdollisesti eläytyy kertomuksiin ja voisi oppia niistä jotain uutta (Heikkinen 2000, 56). Analyysissä syntyneiden kertomusten kautta lukija, joka ei mahdollisesti ole aikaisemmin perehtynyt rahapeliongelmaan, saa käsityksen rahapeliongelman mahdollisista merkityksistä pelaavan henkilön läheisille.

Analyysin tekemisessä on kuitenkin tärkeää huomioida tarinoissa esiintyvä erilaisuus. Kun tarinoiden yhteneväisiä ominaisuuksia korostetaan, saattavat yksilölliset ominaisuudet jäädä vähäisemmälle huomiolle (Hänninen 2015, 180). Kaikkien läheisten tarinoissa ei ilmennyt samanlaisia rahapeliongelman merkityksiä kuin toisille läheisille. Näin ollen tarinoiden analyysissä muodostuneet kertomukset rahapeliongelman merkityksistä läheisille ovat merkitysten suhteen eräänlaisia esimerkkejä rahapeliongelman mahdollisista merkityksistä läheisille. Tämän vuoksi niistä ei voida tehdä yleistyksiä, jotka koskisivat kaikkia rahapeliongelmaisten läheisiä. Narratiivinen tutkimus perustuu pitkälti tulkinnalliseen lähestymistapaan, jolloin tutkimuksen luotettavuus voi muodostua ongelmalliseksi (Heikkinen 2015, 163). Varsinkin tutkiessa ihmiselämää korostuu analyysin tulkinnallisuus, koska ihmiset ovat erilaisia, joten narratiivisen analyysin kautta voidaan tarkastella ihmisten antamia merkityksiä tutkittavalle asialle (Freeman 2015, 29). Tämän vuoksi analyysin lopputuloksena syntyvää kertomusta on mahdollista pitää tavallaan fiktiivisenä, koska analyysin tulos perustuu paljolti aineiston tulkintaan (Heikkinen 2000, 53). Aineistoni perustuu kuitenkin kahdeksaan eri läheisen kirjoittamaan tarinaan. Mahdollisesti suuremmalla aineistolla olisi voinut tulla esille lisäksi muunkinlaisia rahapeliongelman merkityksiä läheisille kuin analyysin tuloslukuissa mainitut merkitykset. Kuitenkin tässä aineistossa oli selvästi havaittavissa neljä erilaista merkitysulottuvuutta, joista pystyi muodostamaan omat eräänlaiset kertomukset rahapeliongelman mahdollisista merkityksistä läheisille. Näin ollen analyysin tulosluvut ovat aineiston, lähdekirjallisuuden ja tutkijan oman tulkinnan keskinäiseen dialogiin perustuvia kertomuksia rahapeliongelman mahdollisista merkityksistä läheisille (Laitinen & Uusitalo 2008, 126).

3.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimuksen tekemiseen liittyy aina joitain tutkimuseettisiä kysymyksiä. Tutkimuseettiset kysymykset ovat usein monimutkaisia, joten niiden määrittäminen voi olla vaikeaa (Clarkeburn & Mustajoki, 2007, 29). Tutkimuseettisten kysymysten huomioon ottaminen on erityisen tärkeää, kun tutkimus kohdistuu jollain tapaa ihmisiin. Eettiset kysymykset määrittävät tutkimukseni kaltaisissa internettiin perustuvissa tutkimuksissa paljolti sen mukaan mitä tutkitaan tai mikä on tutkimuskohde (Kuula 2011, 197). Tutkimuksessani

tutkimuskohteena ovat rahapeliongelmaisten läheisten kirjoittamat tarinat ja tutkimukseni varsinaisena tarkoituksena on tarkastella rahapeliongelman merkityksiä läheisille. Aihe on varsin sensitiivinen, koska rahapeliongelma vaikuttaa läheisiin monilla eri tavoilla. Samoin aihe itsessään voi olla läheisille hyvin herkkä, mikä lisää eettisten kysymysten tarkastelemisen tärkeyttä tutkimuksen tekemisessä. Tällaisessa tutkimukseni kaltaisessa narratiivisessa tutkimuksessa voidaan nostaa esille vähemmälle huomiolle jääneiden rahapeliongelmaisten pelaajien läheisten näkökulma, mutta tärkeää on ottaa huomioon tutkimuksen eettisyys (Squire ym. 2014, 105–106).

Kaikkiin tutkimusmenetelmiin liittyy omanlaisensa tutkimuseettiset kysymykset, jotka muotoutuvat tutkimusmenetelmän ja -aiheen mukaisesti. Eettisten asioiden huomioonottaminen vaatii suhtautumaan tutkimukseen nöyrästi ja herkästi. Tutkimukseni kohdalla tutkimuksen narratiivisuus, aihe sekä aineisto vaikuttavat vahvasti tutkimukseni eettisiin kysymyksiin. (Squire ym. 2014, 108.) Tutkimuksessa käytettävä aineisto koostuu rahapeliongelmaisten läheisten kirjoittamista tarinoista, jotka on julkaistu internetissä. Näin ollen aineisto on julkista materiaalia, jota voidaan käyttää tutkimuksen tekemiseen. Läheisten tarinat on julkaistu sivustolla, joka on suunnattu rahapeliongelmaista kärsiville pelaajille ja heidän läheisilleen. Internetiin perustuviin tutkimuksiin liittyy omanlaisensa tutkimuseettiset kysymykset. Aineiston tarinat ovat kaikkien vapaasti luettavissa, joten niiden lukemiseen ei edellytetä esimerkiksi sivustolle kirjautumista tai sivuston käyttöehtoihin tutustumista. Näin ollen aineiston käytön suhteen ei ole erityisiä tutkimuseettisiä rajoituksia, kuten avoimuuden rajoituksia. (Kuula 2011, 196–197.)

Tarinoiden kirjoittajat ovat hyvin todennäköisesti antaneet kirjoitukset julkaiselle taholle luvan tarinoiden julkaisemiseen verkkosivuillaan, joten he ovat todennäköisesti myös tietoisia tarinoidensa julkisuudesta. Näin ollen tarinoiden kirjoittajien voidaan olettaa olevan tietoisia siitä, että moni eri ihminen voi mahdollisesti lukea heidän kirjoittamansa tarinan. Lisäksi kirjoittajat ovat todennäköisesti käyneet tarinat julkaisseen tahon kanssa läpi eettisiä asioita liittyen tarinoiden julkisuuteen. Läheiset ovat todennäköisesti itse saaneet vapaasti valita millaisista rahapeliongelmaan liittyvistä asioista he tarinoissaan kirjoittavat. On kuitenkin eettisesti oleellista ottaa huomioon se, että ihmisten käsitys elämästä voi olla erilainen, mikä puolestaan tekee läheisten tarinoista erilaisia (Squire ym. 2014, 106). Samoin jokaisella tarinalla on todennäköisesti oma merkityksensä sen kirjoittajalle. Esimerkiksi kirjoittajan tarkoituksena on voinut mahdollisesti olla kirjoittaa tarina vertaistueksi muille samassa tilanteessa oleville, minkä vuoksi he ovat voineet haluta kirjoittaa avoimesti omasta

kokemuksestaan rahapeliongelmaisen läheisenä tarinan julkisuudesta huolimatta. Samoin on mahdollista olettaa, ettei tarinoiden käyttäminen tutkimustarkoitukseen olisi läheisille kielteinen asia. Eri asia olisi, jos läheisten tekstit olisivat esimerkiksi verkkokeskusteluja, joissa eettiset kysymykset olisivat suuremmassa merkityksessä muun muassa tietoturvan vuoksi (Kuula 2011, 198).

Tutkijan asemassa en ainoastaan kirjoita läheisten elämästä yleisesti, vaan samalla tuotan kriittistä tutkimustietoa rahapeliongelman merkityksistä läheisille (Squire ym. 2014, 106). Tutkijana olen kuitenkin aineistoni suhteen asemassa, jossa kirjoitusten tekijät eivät tiedä heidän tekstiensä käyttämisestä tutkimukseen, mikä itsessään luo eräänlaisen eettisen haasteen (Clarkeburn & Mustajoki, 2007, 68). Tämän vuoksi on tärkeää kirjoittaa tutkimuksessa läheisten kokemuksista tavalla, joka on todenmukainen ja ei myöskään leimaa heitä negatiivisesti (Kuula 2011, 23). Koen tärkeänä kunnioittaa toisten henkilöiden kirjoittamia tarinoita, ja viitata tarinoihin todenmukaisesti. Nämä ihmiset ovat kuitenkin kirjoittaneet itselleen merkityksellisestä ja sensitiivisestä asiasta kukin omista lähtökohdistaan. Näin ollen on tärkeää painottaa sitä, että tutkimuksessa syntyvä analyysin tulos on rahapeliongelman nostattamien merkitysten suhteen suuntaa antava. Läheisten kokemukset rahapeliongelman nostattamista merkityksistä ovat hyvin yksilöllisiä, eli kaikki läheiset eivät välttämättä koe samanlaisia merkityksiä. Samoin on mahdollista, että rahapeliongelmaista seuraa muunlaisia merkityksiä toisille ihmisille kuin mitä aineistossa tuli esille. Tämän vuoksi analyysistä ei voi tehdä suoria yleistyksiä rahapeliongelman merkityksistä läheisille.

4 RAHAPELIONGELMAN MERKITYKSET LÄHEISTEN TARINOISSA

4.1 Taloudelliset merkitykset

Ensimmäinen asia, joka tuli monessa läheisten tarinoissa esille, oli rahapeliongelman merkitys läheisten taloudelliseen tilanteeseen. Taloudellisten vaikeuksien tarina on läheisille tyypillinen, koska rahapelaaminen vaikuttaa huomattavasti läheisten ja heidän perheensä käytettävissä olevien rahojen määrään (Li ym. 2017, 235). Monet rahapeliongelman herättämistä merkityksistä läheisten taloudelliseen tilanteeseen perustuvat rahapeliongelman aiheuttamaan rahan vähyyteen, ja pyrkimykseen selviytyä taloudellisen tilanteen muuttumisesta ja velkaantumisesta (Mathews & Volberg 2013, 134). Rahapeliongelman taloudelliset merkitykset läheisille voivat liittyä muun muassa maksukysymyksiin, rahapeliongelman vuoksi otettuihin lainoihin tai luottotietojen menettämiseen (Salonen ym. 2018, 227). Moni läheinen oli saanut tietää rahapeliongelmosta tai alkanut epäillä sitä taloudellisen tilanteen muuttumisen vuoksi.

”Touhusin keittiössä ja mieheni oli juuri lähtenyt kuntosalille. Puuhasteluni keskeytti vuokranantajan koputus ulko-oveen. Vuokranantaja halusi keskustella mieheni kanssa vuokratästeistä ja maksamattomista sähkölaskuista kahden vuoden ajalta.

Mietin, että hänen kirjanpidossaan on oltava jotain häikkää, koska tällainen tilanne ei voisi olla mitenkään mahdollista. Ehkä vuokrat maksettu vahingossa väärälle tilille tai väärällä viitenumeroilla? Niinhän sen täytyy olla, jokin sekaannus viitenumeroissa tai tilinumerossa. Mieheni ei koskaan jättäisi maksuja maksamatta – olihan hän sanonut vuosia aiemmin, että vaikka kaikki muu jäisi maksamatta, niin hän huolehtisi, että vuokra maksetaan aina.”

-pelaajan puoliso

Yksi tyypillinen rahapeliongelman huomaamisentapa on laskujen maksun myöhästyminen (Jeffrey ym. 2019, 1026). Tämän vuoksi muuttunutta taloudellista tilannetta voidaan pitää yhtenä ensimmäisistä rahapeliongelman merkeistä. Muuttuneen taloudellisen tilanteen ja rahojen katoamisen huomaaminen voivat saada pelaajan läheiset epäilemään pelaajan toimia. Taloudellisen tilanteen muutoksen huomaaminen on helpompaa etenkin läheisille,

jotka jakavat taloudellisen vastuun yhdessä pelaajan kanssa. Tarinoiden läheisistä pelaajien puoliset olivat erityisesti niitä, jotka pystyivät seuraamaan perheen taloudellista tilannetta.

Rahapeliongelman taloudellisten merkitysten voimakkuus läheisten näkökulmasta riippuu paljolti siitä, kenestä läheisestä on kysymys. Pelaajan puolisoitten kohdalla taloudelliset vaikutukset korostuvat erityisesti, koska puoliset yleensä asuvat yhdessä pelaajan kanssa ja heillä on mahdollisesti yhteisiä lapsia. Tällöin taloudelliset vaikutukset ovat helposti havaittavissa esimerkiksi yhteisen pankkitilin kautta. Myös muiden läheisten, kuten aineistossa olleiden pelaajan lasten ja äidin näkökulmasta, rahapeliongelma on ollut heidän elämäänsä taloudellista merkitystä. Näiden läheisten taloudelliseen tilanteeseen rahapeliongelma on vaikuttanut hieman eri tavalla kuin puolisoitten taloudelliseen tilanteeseen. Kuten esimerkiksi pelaajan lasten kohdalla taloudelliset merkitykset ovat voineet näkyä lapsuudesta asti tai tulla esille myöhemmin elämässä. Pelaajan äidin kohdalla hänen lapsensa pelaaminen oli tullut esille, kun tämä oli luovuttanut pankkitunnuksensa äidilleen. Pelaajan äiti kertoi tarinassaan lapsellaan olleen aikaisemminkin taloudellisia ongelmia, muttei ollut yhdistänyt niitä rahapelaamiseen.

Läheiset toivat tarinoissaan kukin eri tavalla esille rahapeliongelman taloudelliset merkitykset elämäänsä. Joidenkin läheisten kohdalla taloudelliset merkitykset painoutuivat tarinoissa enemmän kuin toisilla. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan rahapeleihin kuluva rahamäärä viikossa on keskimäärin 10,33 euroa (Salonen ym. 2020, 8). Kuitenkin rahapeliongelmainen pelaaja voi käyttää tätäkin enemmänkin rahaa rahapeleihin, jolloin rahapeliongelma on huomattavaa vaikutusta pelaajan perheen taloudelliseen tilanteeseen. Esimerkiksi ulkomaalaisissa tutkimuksissa on kerrottu velkamäärien olevan kymmeniä tai satoja tuhansia dollareita (Mathews & Volberg 2013, 132). Läheiset eivät tarinoissaan tuoneet esille summia siitä kuinka paljon rahaa pelaajat olivat rahapelaamiseen käyttäneet.

”Uusi kumppanini kävi vuorotyössä. Tilipäivänä rahaa tuli, mutta myös meni, enkä ehtinyt nähdä kumpaakaan tilannetta. Tarinoita ja selityksiä oli monia. En tiennyt mitä uskoa, ja järki kertoi jonkin olevan pielessä. --”

- pelaajan puoliso

Läheiset kertoivat tarinoissaan rahan olleen vähissä. He kuvasivat rahojen hävinneen mahdollisesti yhteisiltä tileiltä tai tilien olleen lähes tyhjiä. Lisäksi osa läheisistä kuvasi taloudellista tilannettaan velkaantuneeksi, mistä voi päätellä rahapelaamiseen käytettyjen

rahasummien olleen merkittäviä. Kuten yksi läheinen tarinassaan totesi, velkamäärä ei kuitenkaan kerro koko totuutta rahapeliongelman merkityksistä läheisen elämään. Rahapelaamisen luoteen vuoksi pelaamiseen kuluu kuitenkin huomattavasti rahaa. Velkaantuminen on yksi yleisimmistä rahapeliongelman aiheuttamista seurauksista ja se voi olla läheiselle shokin kaltainen kokemus (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Taloudellinen konkurssi on sekä pelaajalle että läheiselle merkittävä rahapeliongelman aiheuttama seuraus (Li ym. 2017, 239).

Rahapeliongelma aiheutunut velkaantuminen voi puolestaan aiheuttaa lisäksi muita vaikutuksia sekä pelaajan että tämän läheisten taloudelliseen tilanteeseen. Joissain tapauksissa rahapeliongelmaisen pelaajan ja hänen läheistensä on mahdollisesti turvaututtava perheen ulkopuoliseen apuun taloudellisen tilanteen korjaamiseksi. Velkaantuminen voi muun muassa johtaa velkaneuvonnan tarpeeseen. Lisäksi velkaantuminen voi aiheuttaa sen, että apua on haettava leipäjonoista. (Salonen ym. 2018, 221–223.) Näin ollen rahapeliongelma voi johtaa perheen köyhtymiseen. Erityisen hankalaa rahapeliongelma on taloudellisesti niille perheille, joissa tulotaso on jo valmiiksi pieni (Järvinen-Tassopoulos 2020, 30). Kuitenkaan rahapeliongelma ei tarkoita sitä, että perheestä tulee automaattisesti köyhä rahapeliongelman seurauksena. Rahapeliongelman voidaan nähdä ennemmin muodostavan riskin perheen köyhtymiselle. Tarinoissa kukaan läheisistä ei kertonut joutuneensa turvautumaan taloudellisissa asioissa perheen ulkopuoliseen ammatilliseen apuun. Yksi läheisistä mainitsi tarinassaan pelaavan puolisonsa pyytäneen rahaa omiltaan vanhemmiltaan. Perheen ulkopuoliseen ammatilliseen taloudelliseen apuun turvautumisen myöntäminen nimettömässä tarinassa voi olla läheisille kuitenkin vaikea asia, joten voi olla mahdollista etteivät he ole halunneet asiasta kirjoittaa tarinoihinsa. Lisäksi läheiset voivat rahapeliongelman seurauksena tehdä esimerkiksi enemmän töitä muun muassa ottamalla lisää työvuoroja, jotta perheen taloudellinen tilanne olisi osin turvattu (Mathews & Volberg 2013, 133).

Läheisen voi olla vaikea ymmärtää pelaajan rahapelaamista. Lisäksi läheisen voi olla vaikeaa ymmärtää rahapeliongelman aiheuttamia haittoja, kuten velkaantumista, siihen asti kunnes he saavat tietää rahapeliongelmaista ja velkamäärästä (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Pelaaminen voi näyttäytyä läheisten silmissä järjettömältä toiminnalta, jota on vaikeaa käsittää.

” -- Lopulta hän kertoi pelanneensa rahat.

Pelanneensa! Pelaaminen tuntui järjenvastaiselta. Samalla raivostutti miehen rahankäyttö, koska itse olin äitiyspäivärahalla, asuimme omistusasunnossa ja meillä oli pieni tytär.”

- pelaajan puoliso

Toinen puoliso kertoi puolestaan tarinassaan tunteneensa pelaavan puolisonsa vuoksi häpeää, kun hän oli mennyt pankkiin selvittämään raha-asioitaan. Ollessaan pankissa hänelle oli selvinnyt hänen puolisonsa vieneen rahaa hänen tililtään. Kaikki rahat olivat menneet rahapelaamiseen. Rahapelaamisen jatkuessa tämä oli aiheuttanut läheiselle sen, että laskujen maksaminen oli ollut vaikeaa joka kertaisen pettymyksen tunteen vuoksi. Voikin olla mahdollista, että läheiset eivät ole osanneet ajatella rahapelaamisen muodostuvan ongelmalliseksi. Lisäksi läheisillä voi olla vaikeuksia ymmärtää pelaavan henkilön mielentilaa, jolloin läheinen voi kokea parhaaksi vaihtoehdoksi ottaa etäisyyttä pelaajaan (Kourgiantakis ym. 2018, 304). Toisaalta rahapeliongelmaisen pelaajan läheiset voivat ymmärtää rahapeliongelman olevan mahdollisesti yhteydessä muihin ongelmiin, jolloin läheinen näkee pelaajan henkilönä, jolla on useampia ongelmia käsiteltävänä samanaikaisesti (Patford 2007, 372). Tällaisena muuna ongelmana pelaajalla voi olla esimerkiksi mielenterveysongelma tai päihderiippuvuus. Näin ollen läheisiltä voi myös mahdollisesti löytyä ymmärrystä pelaajan rahapeliongelmaa kohtaan, vaikka itse rahapeliongelma ei pidetä.

Läheiset nostivat tarinoissaan esille erilaisia rahapeliongelman herättämiä merkityksiä heidän taloudelliseen tilanteeseensa. Nämä merkitykset näyttivät aiheuttavan läheisille erilaisia huolia liittyen läheisen taloudelliseen tilanteeseen. Yksi läheisistä kuvasi tarinassaan olleensa huolissaan laskujen maksamisesta ja sen myötä mahdollisesta luottotietojen menettämisestä. Lisäksi taloudelliset merkitykset herättivät osassa läheisistä huolta ja pelkoa rahapeliongelman taloudellisten seurausten aiheuttamista mahdollisista jatkoseurauksista. Rahapeliongelman aiheuttamat taloudelliset vaikutukset voivat aiheuttaa läheisille muun muassa erilaisia asumiseen liittyviä huolia, jolloin taloudellisiin merkityksiin liittyy olennaisesti asumiseen liittyviä merkityksiä.

”Ryhdyin Maksunaiseksi ja maksoin yhteisiä sekä osittain toisen laskuja ja velkoja. Ostin mieheltäni ensiasuntoni, jotta hänen velkataakkansa pienenesi. En halunnut menettää kotiamme, joka oli kaikessa ristiriitaisuudessaan oma

turvasatamani ja toisaalta vankilani. En silloin kertonut tästä kenellekään, en edes iloitakseni ensiasunnostani! --”

- pelaajan puoliso

Rahapeliongelma voi aiheuttaa läheisille pelkoa mahdollisesta kodin menettämisestä. Rahapeliongelman seurauksena läheisillä voi olla vaikeuksia maksaa asunnon vuokraa, jolloin taloudellisen tilanteen muuttuminen voi pakottaa perheen muuttamaan nykyisestä asunnostaan johonkin toiseen halvempaan ja samalla mahdollisesti pienempään asuntoon (Subramaniam ym. 2017, 694). Talon myyminen voi olla keino saada maksetuksi rahapelivelkoja, mutta samalla uuden asunnon löytäminen voi olla hankalaa (Mathews & Volberg 2013, 133). Joissain tapauksissa perhe voi myös menettää kotinsa rahapeliongelman seurauksena, koska perhe ei pysty maksamaan asuntolainaa ajallaan (Darbyshire ym. 2001, 40; Patford 2009, 183). Lapsuudenkodin menettäminen voi olla pelaajan lapselle vaikea asia varsinkin, kun se on menetetty maksamattomien pelivelkojen vuoksi (Patford 2007, 373). Kodittomaksi tuleminen on yksi läheisten suurimmista peloista (Järvinen-Tassopoulos 2020, 31). Tämä korostaa sitä, että asumiseen liittyvillä asioilla on läheisille suuri merkitys, joten rahapeliongelman ei haluta vaikuttavan asumiseen liittyviin asioihin. Koti on kuitenkin monelle ihmiselle monin tavoin merkityksellinen paikka.

Rahapeliongelman taloudellisiin merkityksiin läheisille voi liittyä osaltaan rikollisuutta tai rikollisuuden mahdollisuus. Esimerkiksi pelaajan äidillä oli pelkoa siitä, että hänen lapsensa varastaa häneltä rahaa. Lapsi oli aikaisemmin varastanut rahaa veljeltään, ja näin ollen äiti pelkäsi lapsensa toistavan saman hänen kohdallaan lapsensa asuessa hänen luonaan olosuhteiden pakottamana. Rahapelaamiseen liittyvä rikollisuus kohdistuu usein rahan varastamiseen, mutta myös muunlainen rikollisuus on mahdollista (Kuoppamäki ym. 2013, 977–978). Rahan varastaminen voi kohdistua pelaajan läheisiin, joilta pelaaja varastaa rahaa tai mahdollisesti myy arvoesineitä, kuten koruja, rahan saamiseksi (Subramaniam ym. 2017, 694). Lisäksi pelaaja voi varastaa tai niin sanotusti lainata rahaa myös omilta lapsiltaan (Darbyshire ym. 2001, 40; Patford 2007, 373).

”Mulla oli tuolloin nimissäni tili, johon myös mutsilla oli käyttöoikeus. Olin yrittänyt päästä siitä eroon monesti, mutta mutsi ei koskaan suostunut ja pankin mukaan molempien käyttäjien allekirjoitus vaadittiin sopimuksen purkamiseksi. Noin viikko sen jälkeen, kun mä olin saanut tietää pääseväni

opiskelemaan, mutsi tuli kotiin ja vaikutti todella kiihtyneeltä. Lopulta se ilmoitti, että se oli pelannut mun tilillä olevat rahat. -- ”

- pelaajan lapsi

Näin ollen pelaajan lapset eivät ole turvassa pelaajan mahdolliselta rahan varastamiselta. Pelaaja voi myös sanoa lainaavansa rahat läheisiltään ja aikovansa palauttaa nämä takaisin myöhemmin tai ottaa läheisten rahaa ilman heidän lupaansa, mutta usein pelaaja ei kuitenkaan palauta rahoja takaisin (Salonen ym. 2018, 226). Lisäksi pelaaja voi ottaa lainaa läheisen nimissä, jotta saa lisää rahaa pelaamista varten (Järvinen-Tassopoulos 2020, 30). Läheiset eivät tuoneet tarinoissaan esille muunlaista rikollisuutta kuin rahojen varastaminen. Rahapeliongelmaan voi mahdollisesti liittyä tutkimusten mukaan esimerkiksi perheväkivaltaa (Suomi ym. 2013, 3), mutta aineiston tarinoissa kukaan läheinen ei viitannut väkivaltaa tapahtuneen.

Läheisten huoli omasta ja perheen taloudellisesta tilanteesta voi mahdollisesti osaltaan heijastua lapsiin. Neljällä aineistossa olleista pelaajan puolisoista oli lapsia, ja aineistossa oli lisäksi kaksi pelaajan lasta. Yksi läheisistä kuvasi tarinassaan rahapeliongelman vaikuttaneen koko perheen arkeen. Läheinen kirjoitti lapsiperhearjen olleen jatkuvaa valintojen tekemistä, jolloin erinäisistä asioista oli pitänyt luopua. Kyseinen läheinen kuitenkin kuvasi perheen eläneen eräänlaista kulissielämää, jolloin perheen elämä oli näyttäytynyt perheen ulkopuolisille henkilöille niin sanottuna tavallisena lapsiperhearkena. Asioita, joista perheen pitää rahapeliongelman seurauksena luopua voivat olla esimerkiksi ravintoloissa syöminen, elokuvissa käyminen ja muunlaisten viihde ja vapaa-ajanvietto mahdollisuuksien käyttäminen (Salonen ym. 2018, 221–223). Näin ollen perheen taloudellisen tilanteen muuttuminen ei välttämättä näy ulkopuolisille henkilöille eikä sitä myöskään välttämättä edes haluta näyttää muille. Perheessä olevan rahapeliongelman salaaminen voi perustua moneen erilaiseen asiaan, kuten esimerkiksi tilanteesta johtuvaan häpeän tunteeseen. Perheessä oleva rahapeliongelma voi kuitenkin vaikuttaa myös varsinaisen ydinperheen ulkopuolisiin sukulaisiin muun muassa siten, että heiltä pyydetään rahaa lainaan taloudellisten asioiden hoitamiseksi (Mathews & Volberg 2013, 132).

Rahapeliongelman taloudelliset merkitykset lapsille voivat olla hyvin erilaisia riippuen siitä missä vaiheessa vanhemman rahapeliongelma on tullut osaksi perheen elämää. Kahdesta aineistossa olleista pelaajan lapsesta toinen ei ollut huomannut lapsuudessaan vanhempansa rahapelaamisen vaikutuksia. Hän ilmaisi tarinassaan vanhempansa rahapeliongelman

pahentuneen hänen kasvettuansa aikuiseksi, jolloin rahapeliongelma muuttui merkityksellisemmäksi asiaksi hänen myöhemmässä elämässään kuin lapsuudessa. Toinen pelaajan lapsista puolestaan kirjoitti vanhempansa rahapelaamisella olleen kauan merkitystä hänen taloudelliseen tilanteeseensa. Hän kuvasi tarinassaan vanhempansa rahapeliongelman olleen läsnä hänen elämässään jo hänen varhaisesta lapsuudestaan asti. Rahapeliongelmaisen pelaajaan lapsi voi mahdollisesti verrata oman perheensä taloudellista tilannetta muiden lasten, kuten hänen kavereidensa perheiden tilanteeseen, mikä puolestaan voi aiheuttaa pelaajan lapsessa ahdistusta hänen huomatessaan kavereidensa nauttivan paremmasta elämäntyylistä (Mathews & Volberg 2013, 133). Lapsi voi joutua luopumaan erilaisista asioista vanhemman rahapeliongelman seurauksena. Lapsi voi esimerkiksi joutua jäämään pois kouluretkiltä, ja vanhemman rahapeliongelma voi muutenkin vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin. Lapsella voi olla rahan puutteen vuoksi vähemmän vapaa-ajanvietto mahdollisuuksia. Samoin perheessä oleva rahapeliongelma vaikuttaa perheen toimintatapojen muuttumiseen esimerkiksi siten, ettei jouluisin anneta lahjoja. Lisäksi lapsi voi joutua olemaan nälissään, koska perheellä ei ole välttämättä varaa kunnolliseen ja riittoisaan ruokaan. (Darbyshire ym. 2001, 37–39.)

Perheessä oleva rahapeliongelma voi olla pelaajan lapselle merkityksellinen asia vielä tämän aikuisuudessa. Vanhemman rahapeliongelma voi olla pelaajan lapsen elämään huomattavaa taloudellista merkitystä pitkän aikaa aina tämän lapsuudesta nuoruuteen ja aikuisuuteen asti. Tämän vuoksi rahapeliongelman taloudelliset merkitykset eivät välttämättä katoa pelaajan lapsen elämästä tämän muuttaessa pois kotoa, vaan rahapeliongelma voi vaikuttaa lapsen tulevaisuuteen ja sen suunnitteluun merkittävästi.

”Olin joutunut skippaamaan aterioita voidakseni ostaa 10 euron arvoiset bussiliput -- Vasta silloin mulle valkeni, miten monta aterialla mun pitäisi skipata ja mistä kulutushyödykkeistä mun tulisi luopua, että saisin kasaan muuttoon ja takuuvuokraan kuluvat rahat.

-- Tein tarkat laskelmat siitä, miten paljon mä saisin syödä päivässä – vai saisinko joinain päivinä syödä ollenkaan– ja miten monta kertaa mä voisin pestä hiukseni tai hampaani tulevina kuukausina, jotta mä voisin korjata syntyneen vajeen budjetissa ja pääsisin vielä muuttamaan --

-- Mä mietin, että eihän ihminen oikeastaan tarvitse elääkseen muuta kuin nuudeleita ja niitä mä söinkin aamupalaksi, päivälliseksi ja iltapalaksi. Säästin pakonomaisesti rahaa mutsin uutta romahdusta varten."

- pelaajan lapsi

Näin ollen rahapeliongelma on pelaajan läheiselle merkityksellinen asia, jonka merkitykset näkyvät läheisen taloudellisessa tilanteessa. Läheisen taloudellisen tilanteen muuttuminen voi vaikuttaa läheiseen merkittävästi, jolloin läheinen voi yrittää tehdä kaikkensa pitääkseen taloutensa edes jollakin tavalla kunnossa ja hallinnassaan. On esimerkiksi mahdollista, että rahapeliongelmaisen lapsi alkaa työskennellä varhaisessa vaiheessa saadakseen rahaa perheelle tai lapsi voi muuttaa ammattihaaveitaan luodakseen itselleen hyväpalkkaisen uran (Mathews & Volberg 2013, 133). Aikuisille lapsille vanhemman rahapeliongelma voi näyttäytyä taloudellisessa merkityksessä asiana, joka tarkoittaa perinnön puuttumista vanhemman kuoleman jälkeen ja vanhemman hautajaisten maksamista omista varoistaan (Patford 2007, 373).

Osa rahapeliongelmaisen läheisistä kirjoittivat tarinoissaan heidän toimintatapojensa taloudellisissa asioissa muuttuneen rahapeliongelman paljastumisen jälkeen. Kaksi läheisistä kirjoitti tarinoissaan alkaneensa vahtia verkkopankkia ja tiliotteita pelaajan rahankäyttöä seuratakseen. Yksi läheisistä kirjoitti puolestaan ottaneensa hoitaakseen perheen taloudelliset asiat, kuten laskujen maksamisen. Yksi toinen läheisistä ilmaisi tarinassaan, ettei hänellä ollut halua alkaa maksaa pelaajan rahapelaamisesta kertyneitä pelivelkoja. Erityisesti niille läheisille, joilla pelaaja on ollut oma puoliso, rahapeliongelma aiheutti puolisojen yhteisten tilien eriyttämisen. Tällöin pelaajalla ei enää ollut mahdollisuutta käyttää puolisonsa rahoja, ja puoliset pystyivät edes jotenkin turvaamaan talouttansa.

"-- Olin tilanteen paljastumisen jälkeen heti sitä mieltä, että en osallistu mieheni pelivelkojen selvittämiseen ja lähde toteuttamaan pelastajan roolia, eikä sille onneksi ollut tarvettakaan."

- pelaajan puoliso

"Meillä oli käyttöoikeudet toistemme tileihin, mutta jossain vaiheessa kävin vaivihkaa poistamassa miehen käyttöoikeuden tilistäni, jotta sain edes omat

tuloni säästettyä ja satunnaisesti siirrettyä osan miehen tuloista tililleni jemmaan elämistämme varten.”

- pelaajan puoliso

Näin ollen rahapeliongelma voi merkitä läheiselle taloudellisten asioiden merkityksen muuttumista, jolloin taloudelliset asiat voivat muuttua entistä merkityksellisimmiksi. Esimerkiksi läheinen voi alkaa rahapeliongelman seurauksena vastata taloudellisista asioista, vaikka hän ei ole niin aikaisemmin tehnyt (Mathews & Volberg 2013, 133; Järvinen-Tassopoulos 2020, 30). Samoin läheinen voi olla vastuussa taloudellisista asioista rahapeliongelmaasta toipumisen jälkeenkin. Läheisen vastaaminen taloudellisista asioista voi hillitä pelaajan pelaamista ja auttaa rahapeliongelmaasta toipumisessa (Côté ym. 2020, 795). Lisäksi rahapeliongelmaisen pelaajan lapsi voi omassa parisuhteessaan haluta pitää huolta taloudellisesta asemastaan ja eikä välttämättä halua puolisonsa kanssa yhteistä pankkitiliä (Patford 2007, 375).

4.2 Emotionaaliset merkitykset

Toisena rahapeliongelman aiheuttamana merkitysulottuvuutena läheisiin voidaan nähdä tunne-elämän merkitykset eli emotionaaliset tarinatyytit. Rahapeliongelma ja siitä selviytyminen nostattivat tarinoiden kirjoittaneille läheisille monia erilaisia tunnepohjaisia merkityksiä. Rahapeliongelman aiheuttamien tunteidenkirjo oli läheisten tarinoiden perusteella hyvin laaja.

”Myös itse olin tunteiden vuoristoradassa. Arki oli omaani tai toisen tunnemyllerrystä. Yritin ottaa selvää, missä menemme, mikä on hätänä ja kuka tässä on hullu.”

- pelaajan puoliso

Tarinoiden perusteella läheisten tunteet rahapeliongelmaan liittyen voivatkin vaihdella hyvin paljon. Rahapeliongelma voi herättää läheisissä koko tunteidenkirjon, jolloin läheinen voi kokea erilaisia tunteita eri vaiheissa. Yleensä rahapeliongelman paljastuminen aiheuttaa läheisissä järkytyksen ja hämmennyksen tunteita (Patford 2007, 372). Läheisten tunteet

rahapeliongelmaa, pelaajaa, vallitsevaa tilannetta ja avunhakemista kohtaan voivat olla hyvin vaihtelevia. Läheiset voivat rahapeliongelman seurauksena kokea erilaisia tunnettaakkoja (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Rahapeliongelma yleensä herättää pelaajan läheisissä vahvaa emotionaalista ahdistusta, jota voidaan kuvata myös tunteiden sekamelskana (Mathews & Volberg 2013, 134). Emotionaalisen ahdistuksen lisäksi yleisiä tunnekokemuksia ovat muun muassa huoli, stressi, syyllisyys ja masentuneisuus (Salonen ym. 2018, 226). Läheisten kokemat tunnekokemukset voivat mahdollisesti olla niin vahvoja, että ne vaikuttavat läheisen elämään merkittävästi (Jeffrey ym. 2019, 1027).

Yksi tyypillisimmistä läheisten kokemista pelaajan rahapeliongelman herättämistä tunteista on vihan tunne (Mathews & Volberg 2013, 135; Li ym. 2017, 241). Usea läheinen kirjoitti tarinoissaan tunteneensa vihaa rahapeliongelman aiheuttamaa tilannetta kohtaan. Tarinoissa läheiset kuvaavat vihan tunnetta myös muilla samankaltaisilla sanoilla kuten ärtymys, raivo, suuttumus ja kiukku. Läheisten tarinoiden perusteella vihan tunne saattaa kohdistua elämäntilanteen lisäksi pelaavan henkilön rahapelaamiseen, pelaajan retkahtamiseen tai joskus myös muihin henkilöihin kuin pelaajaan.

”Paljastumista seurasi pikkuhiljaa voimistuva katkeruus, pelko, turvattomuus ja viha, joista syntyi vuosia kestävä tunteiden tornado. Mietin, kuinka mieheni saattoi tehdä näin MINULLE?! MEILLE? JA MILLÄ OIKEUDELLA?! Vihasin miestäni, asioita ympärilläni ja lopulta koko maailmaa.”

- pelaajan puoliso

”Olin raivoissani iskälle siitä miten tyhmä se osas olla. Tuollonhan iskä salas meiltä vielä sen, että oikeestihan äiti oli pelannu aikasemminki pienempiä summia, joista hän jo ties.”

- pelaajan lapsi

”Olin aina vihainen, ja hän suuttui, kun moitin pelaamisesta, ja pakeni sitten pelaamaan, kapakkaan tai kaverin luo.”

- pelaajan puoliso

Myös pelaaja voi kokea vihaa läheistään kohtaan. Toinen aineistossa olleista pelaajan lapsista kirjoitti saaneensa myös kokea pelaavan äitinsä suuttumuksen tytärtään kohtaan, kun hän puuttui tämän rahapeliongelmaan. Myös yksi toinen läheinen kirjoitti tarinassaan siitä, että hänen pelaava puolisonsa suuttui hänelle, kun hän huomautti tälle tämän pelaamisesta.

Näin ollen vihan tuntemukset voivat olla molemmin puolisista siten, että pelaaja tuntee vihaa hänen pelaamiseensa puuttuvaa läheistä kohtaan ja läheinen kokee vihan tunnetta lähinnä pelaajan pelaamista kohtaan. Tämän perusteella voidaan sanoa vihan tuntemuksien vain kohdistuvan eri asioihin eri osapuolten kohdalla, mutta muuten vihan tuntemukset ovat yhteisiä sekä läheisille että pelaajalle. Läheisten kokema vihan tunne voi kohdistua myös muun muassa läheisten ystäviin varsinkin silloin, jos nämä arvostelevat tai vähättelevät rahapeliongelmaa (Patford 2007, 376).

Vihan tunteen lisäksi moni läheinen kirjoitti tarinoissaan kokemastaan pelosta, joka on myös yksi yleisimmistä läheisten tunnereaktioista rahapeliongelmaa kohtaan (Patford 2007, 373). Tarinoissa pelko kohdistui joko vallitsevaan tilanteeseen, pelaajaan tai siihen että pelaaja tekee itselleen jotain. Kaksi läheistä kirjoitti tarinoissaan pelkonsa kohdistuneen pelaajan hyvinvointiin. He olivat pelänneet pelaajan tekevän itselleen jotain, kun nämä olivat kadonneet jonnekin. Yksi läheinen kuvasi tarinassaan sitä, kuinka hän halusi välttää konflikteja pelaajan kanssa. Toinen läheinen puolestaan kertoi tarinassaan, kuinka pelkäsi miestänsä, ja kuinka mies toimi hänen silmissään niin sanottuna varoituskolmiona, jonka kanssa hänen tulisi olla varuillaan. Myös toinen läheinen toi esille tarinassaan varpaillaan olon tarpeen ja turvattomuuden tunteen pelon lisäksi. Rahapeliongelmainen pelaaja voi mahdollisesti uhata tai vihjata tekevänsä itsemurhan rahapeliongelman aiheuttaman epätoivoisen tilanteen vuoksi (Mathews & Volberg 2013, 134). Aineistossa olleet läheiset eivät kuitenkaan tarinoissaan suoraan käyttäneet itsemurha sanaa, vaan kuvasivat pelkäävänsä pelaajan tekevän jotain itselleen. Huoli pelaajan hyvinvoinnista on yksi oleellisimpia rahapeliongelman aiheuttamia tunnepohjaisia merkityksiä läheisille (Salonen ym. 2018, 226).

Läheisten kokema pelko voi kohdistua eri asioihin. Toinen pelaajan lapsista kertoi tarinassaan, ettei hänellä ollut uskallusta kertoa vanhempansa rahapeliongelmaista ja sen aiheuttamasta tilanteesta kellekään. Hän kertoi tarinassaan erityisesti jännittäneensä ja pelänneensä jonkun hänen tuttunsa näkevän hänen rahapeliongelmaisen vanhempansa pelaamassa kaupassa kolikkopelejä. Yhdellä läheisellä pelon tunne puolestaan yhdistyi posteljooniin sen kautta, että läheinen pelkäsi postin mukana mahdollisesti saapuvia uusia laskuja. Läheisen kokema pelko voi kohdistua osittain pelaajaan tai pelaajan mahdollisiin tekemisiin.

”Totuus oli karmea. Minun lapseni valehtelee, varastaa, pelaa rahansa ja kaiken lisäksi tuo valehteleva paketti asuu kanssani saman katon alla. Miten pystyn siihen? Nukuin omassa kodissani lompakko ja pankkitunnukset tyynyn alla, vahtien ja peläten.”

- pelaajan äiti

Osaltaan läheisten kokema pelko voi yhdistyä häpeän tunteeseen siten, että läheiset pelkäävät rahapeliongelman leimaavan heidät ja aiheuttavan häpeää (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Kansainvälisesti tarkasteltuna rahapeliongelmaisen pelaajan läheiset voivat kokea pelon tunnetta laittomien velankerääjien pelottelun vuoksi (Mathews & Volberg 2013, 135). Laittomista velankerääjistä voi olla muutenkin yleisesti harmia rahapeliongelmaisen perheelle näiden uhkailujen vuoksi (Subramaniam ym. 2017, 694). Tällainen laittomien velankerääjien toiminta ei ole yleistä Suomessa, vaan sen voi nähdä enemmän yhdistyvän toisenlaisiin kulttuureihin, joissa rahapelaaminen ei ole samalla tavalla lailla säädettyä kuten Suomessa. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, etteikö laitonta rahapelaamista voisi tapahtua Suomessakin. Aineiston tarinoissa kaikki läheiset eivät tuoneet esille pelaavan henkilön pelaamisen muotoa.

Läheiset kirjoittivat tarinoissaan myös tuntemuksistaan itseään kohtaan. Yksi tyypillisimpiä läheisten tarinoissaan esille nostamia tunnekokemuksia olivat riittämättömyyden tunne. Läheiset toivat tarinoissaan esille myös muunlaisia riittämättömyyden kaltaisia tunnekokemuksia, kuten tuntemuksia vääränlaisuudesta, osaamattomuudesta ja ymmärtämättömyydestä.

”-- Tuntui, että mikään ei silti riittänyt. En tehnyt tarpeeksi, en kelvannut. En ilmeisesti tienannutkaan tarpeeksi. Koin suunnatonta riittämättömyyttä.

Useasti muistan miettineeni, miten pitkälle ihmisen kestokyvyn tulee venyä.

”Koska on mun vuoroni olla heikko, väsynyt ja myöntää, etten jaksa? Milloin joku pitää vuorostaan musta huolta ja aidosti kysyy, että miten mä jaksan ja mitä mulle kuuluu?” ”

- pelaajan puoliso

Läheisten tarinoissa nousi esille myös itsesäälin ja itsesyytöksen tunteita. Pelaajan äiti kertoi tarinassaan tunteneen itsesyytöksen tunteita siitä, ettei hän ollut huomannut poikansa rahapelaamista, vaikka he olivat nähneet toisiaan säännöllisesti. Hän myös pohti tarinassaan

sitä mitä oli mahdollisesti tehnyt väärin asiansuhteen. Yksi tyypillisimmistä läheisten kokemista tunnekokemuksista on syyllisyyden tunne (Salonen ym. 2018, 226). Samoin toinen yleinen läheisten kokema tunne on arvottomuuden tunne (Li ym. 2017, 241). Läheisten tarinoissa pystyi havaitsemaan läheisten itseään kohtaan tuntemien tunteiden olevan vaihtelevia, mutta yleisiä olivat erilaiset negatiiviset tunteet itseään kohtaan. Monet negatiivisista tunteista kohdistuvat myös itse pelaajaa kohtaan. Yleisiä kielteisiä tunteita ovat turhautuminen, viha, katkeruus, turhautuminen, sääli ja tunne petetyksi tulemisesta (Mathews & Volberg 2013, 135; Patford 2007, 373). Läheiset voivat kokea pelaajaa kohtaan samanaikaisesti vastakkaisia tunteita kuten sekä vihaa että rakkautta (Järvinen-Tassopoulos 2020, 30). Samoin läheiset voivat rahapeliongelman seurauksena menettää kunnioituksensa pelaajaa kohtaan, koska tämän ei ole rahapeliongelmansa vuoksi pystynyt olemaan perheensä tukena muun muassa emotionaalisesti (Subramaniam ym. 2017, 694).

Läheisten tarinoissa nousi myös esille muunlaisia rahapeliongelman herättämiä tunnepohjaisia merkityksiä läheisille. Yksi läheisistä kertoi tarinassaan epäilleensä mielenterveyttään, ja hänen oli pitänyt etsiä itseään. Toinen läheinen puolestaan kertoi tarinassaan kokeneensa, ettei kukaan todellisuudessa tunne häntä. Läheiselle voikin tulla tarve etsiä itseään ja käsitellä tunteitaan eri keinoilla.

”Terapian myötä löysin keinoja käsitellä omia tunteitani ja kuunnella omia halujani. Kirjoitin lähes päivittäin tunteistani ja ajatuksistani, joita tunteisiin liittyi.

Kävin maalauskursseilla ja maalasin ahdistavat tunteeni ja tilanteeni kankaalle. Kuvat olivat mustia.”

- pelaajan puoliso

Läheiset voivat mahdollisesti pelaajan rahapeliongelman seurauksena ikään kuin kadottaa minuutensa ja olla eksyksissä itsensä kanssa (Patford 2009, 183). Läheiset voivat tuntea rahapeliongelman seurauksena hyvin vaihtelevia tunteita itseään kohtaan. Samoin läheisellä voi olla myös vaikeuksia käsitellä rahapeliongelman aiheuttamia tunteita, mutta he voivat aineisto-otteessa olleen läheisen tapaan löytää omalaisensa tavan käsitellä vaikeita tunteita. Läheiset voivat käyttää paljon aikaa omien pelkojensa käsittelemiseen, jolloin he voivat laiminlyödä muun muassa töitään tai opiskelujaan (Mathews & Volberg 2013, 135). Eniten rahapeliongelma aiheuttaa läheisissä emotionaalista ahdistusta, joka puolestaan voi aiheuttaa

muunlaisia vaikutuksia läheisille (Salonen ym. 2018, 227). Ahdistuneisuuden tuntemuksen vuoksi esimerkiksi läheisten suorituskyky voi laskea merkittävästi (Li ym. 2017, 235).

Tarinoissa tuli esille myös läheisten tuntema tunteiden mitättömyys. Yksi läheisistä kuvasi tarinassaan tunteneensa itsensä kynnyksmatoksi, jonka päältä saa kävellä miten haluaa, ja olleensa kuin äiti aikuiselle lapselle. Yksi toinen läheisistä puolestaan kirjoitti tarinassaan siitä, kuinka hänen oli vaikeaa unelmoida ja uskoa parempaan huomiseen. Läheiset voivatkin tulla pelaajan rahapeliongelman vuoksi toivottomiksi hankalassa elämäntilanteessa, sillä toivottomuus on yksi yleisimpiä rahapeliongelman aiheuttamia tunnekokemuksia läheisille (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29; Li ym. 2017, 241). Läheisillä voi olla muun muassa vaikeuksia tehdä suunnitelmia tulevaisuuden suhteen rahapeliongelman aiheuttamien tunnenerkitysten vuoksi (Patford 2009, 183). Tulevaisuus voi myös pelottaa läheisiä, koska läheiset eivät pysty tietämään millaisia seurauksia pelaajan rahapeliongelma jatkossa heidän elämäänsä aiheuttaa. Joillekin rahapeliongelmaisen pelaajan puolisoista voi tulla tunne siitä, että haluavat paeta vaikeasta tilanteesta ja suhteesta (Jeffrey ym. 2019, 1027). Näin ollen läheiset voivat olla hyvinkin epävarmoja tulevaisuuden suhteen. Esimerkiksi rahapeliongelmaisen pelaajan lapset voivat usein ajatella, ettei heidän vanhempansa muutu, jolloin he menettävät toivonsa perheen tilanteen muuttumisen suhteen (Darbyshire ym. 2001, 37).

Myös läheisten suhtautuminen omaan kotiinsa voi mahdollisesti muuttua rahapelaamisen seurauksena, jolloin kodin tunnenerkitys läheiselle muuttuu huomattavasti erilisemmaksi kuin aikaisemmin. Yksi läheisistä kertoi tarinassaan, kuinka hänen kotinsa oli alkanut tuntumaan vankilalta, vaikka koti oli myös samalla hänen turvasatamansa. Sama läheinen myös koki pelkoa kotinsa mahdollista menettämistä kohtaan. Myös toinen läheinen toi tarinassaan esille rahapeliongelman aiheuttaman tunnenerkityksen muutoksen kotiansa kohtaan.

”Muutimme uuteen vuokra-asuntoon pari kuukautta tapahtumien jälkeen. Se tuntui hyvältä ratkaisulta, koska vanhassa asunnossa kummitteli häpeän tunne.”

- pelaajan puoliso

Rahapeliongelma voi vaikuttaa läheisen tuntemuksiin kotiansa kohtaan. Myös pelaajan lapset voivat kokea rahapeliongelman seurauksena kodin menettävän merkityksensä turvallisena ja suojaisena paikkana, jossa voi tuntea olonsa hyväksi ja kotoisaksi (Darbyshire

ym. 2001, 39–40). Läheisten suhtautuminen myös muita asioita kohtaan voi mahdollisesti muuttua pelaajan rahapeliongelma seurauksena, mutta kodin merkityksen muuttuminen oli yksi tarinoissa erityisesti esille tulleista asioista.

Läheisten tarinoissa oli yksi asia, joka korostui huomattavasti lähes kaikkien läheisten tarinoissa. Monessa läheisten tarinassa tuli esille heidän kokemuksensa yksinäijämisen tunteesta tai siitä ettei heitä ole ymmärretty ja huomioitu. Yksi läheisistä kirjoitti tarinassaan, että hänestä tuntui vaikealta saada apua mistään ja hän pelkäsi yksin jäämistä. Läheisten tarinoissa korostui erityisesti henkisen yksinäisyyden kokemus. Kukaan ulkopuolinen ei välttämättä tiennyt ollenkaan heidän ongelmistaan ja koko tilanteesta. Kun pelaaja saa apua rahapeliongelmaan, voi läheinen jäädä asiassa niin sanotusti sivuun.

”Kun asiat ovat pelaajan osalta hoidossa ja rattaat pyörivät, läheinen usein unohdetaan. Kun mieheni halusi alkaa ratkomaan asioitaan ja katsoa tulevaisuuteen, minulla oli tarve pysähtyä ja painaa jarrua. Halusin läpikäydä tapahtunutta ja katsoa elämäni taaksepäin ymmärtääkseni asioita, jotka olivat tuottaneet minulle niin valtavaa stressiä, painetta ja hämmennystä vuosien aikana. --”

- pelaajan puoliso

”-- Muistelin tilannetta, kun mieheni istunut päivystyksessä tutkimussängyllä hoidettavana ja minut läheisenä oli unohdettu tilanteesta kokonaan. Mieheni hoidon alkuvaiheilla minuun ei otettu minkäänlaista kontaktia, eikä kukaan kysynyt, miten minä jaksan raskaassa tilanteessa.”

- pelaajan puoliso

Läheiset ilmaisivat tarinoissaan, kuinka he olisivat kaivanneet enemmän ulkopuolista apua ja tukea itselleen rahapeliongelman käsittelemiseen. Läheiset eivät kuitenkaan olleet saaneet apua helposti, vaan heidän oli usein pitänyt nähdä vaivaa saadakseen tarvitsemaansa apua. Rahapeliongelma voi saada läheiset kokemaan olevansa haavoittuvaisia, ja samoin rahapeliongelma ylipäättänsä asettaa läheiset haavoittuvaiseen asemaan (Li ym. 2017, 237; Jeffrey ym. 2019, 1027). Läheisten kokemus yksin jäämisestä voi osaltaan liittyä läheisten mahdollisesti kokemaan häpeän tunteeseen, joka voi estää läheisiä kertomasta rahapeliongelmosta muille sukulaisille ja samalla estää läheistä hakemasta apua tilanteeseensa (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Kuitenkin toisille ihmisille puhuminen

tilanteesta voisi tuoda läheisille emotionaalista helpotusta, jolloin he voivat haluta puhua asiasta toisille ihmisille (Patford 2007, 376). Läheisten tuntemat negatiiviset tunteet voivat myös motivoida läheistä hakemaan apua pelaajan rahapeliongelmaan (Hing ym. 2013, 399).

Helpotus oli puolestaan tunne, joka tuli esille läheisten tarinoissa erityisesti avunsaamisen jälkeen. Yksi läheisistä kertoi tarinassaan, kuinka pelaajan hoitoon pääseminen oli hänelle helpotus. Toinenkin läheinen kertoi pystyneensä rentoutumaan vasta sen jälkeen kun pelaaja oli saanut apua. Monet kertoivat tarinoidensa lopussa olevansa myös toiveikkaita tulevaisuuden suhteen ja ettei tulevaisuus tunnu heistä enää pelottavalta. Samoin moni mainitsi, ettei ole pelaajalle katkera. Lisäksi jotkut läheiset mainitsivat, etteivät tunne enää huonoa omaatuntoa. Yksi pelaajan läheisistä puolestaan kertoi tarinassaan peliongelman muuttaneen hänen elämäkatsomustansa ja avanneen uusia ovia. Läheisten tarinoissa on loppu, jossa he kertovat avunsaamisen jälkeisistä tuntemuksistaan. Kuitenkin rahapeliongelman aiheuttamat vaikutukset saattavat olla osa läheisten elämää senkin jälkeen, kun pelaaja on saanut apua rahapeliongelmaan. Kuitenkin lähes kaikkien läheisten tarinat loppuvat siihen, kun he olivat saaneet pelaajan rahapeliongelmaan apua, joten avunsaamisen jälkeisestä ajasta ei ole tarinoissa kuvausta. Kuitenkin osa läheisistä kuvasi tarinoissaan uskovansa rahapeliongelman vaikuttavan heihin pitkään.

4.3 Ihmissuhdemerkitykset

Taloudellisten ja emotionaalisten merkitysten lisäksi läheiset kirjoittivat tarinoissaan rahapeliongelman merkityksistä ihmissuhteisiin. Läheiset kokivat rahapeliongelman aiheuttavan usein erilaisia muutoksia ihmissuhdemerkityksiin. Läheiset toivat tarinoissaan esille erilaisia ihmissuhteisiin liittyviä rahapeliongelman merkityksiä. Läheisten kokemat ihmissuhdemerkitykset voivat kohdistua muun muassa läheisen ja pelaajan väliseen suhteeseen tai läheisen suhteeseen muihin ihmisiin kuin itse pelaajaan. Aineistossa olleista pelaajan puolisoista kaksi oli ennen rahapeliongelman paljastumista luullut miehellään olleen toinen nainen. Tämä oli aiheuttanut puolisoille epäluuloisuutta pelaavaa miestä kohtaan.

”-- Raivo leimahti sisälläni ja pelko hiipi sisuksiini. Kädet vapisivat. Mistä tässä voi olla kysymys? Ainoa mahdollisuus oli toinen nainen. Kylmäsi.”

- pelaajan puoliso

”-- Miehelläni ei ollutkaan toista naista. Syy elämämme hankaluuteen olikin jossain muussa kuin minussa – syy oli ollut riippuvuudessa.”

- pelaajan puoliso

Ylipäättänsä pelaajan rahapeliongelman salaaminen vaikuttaa läheisen ja pelaajan väliseen suhteeseen aiheuttaen epäluuloisuutta ja muunlaisia jännitteitä suhteeseen (Salonen ym. 2018, 225–226). Samalla tavoin rahapeliongelman paljastuminen ja siitä aiheutuneet pelihaitat ovat merkityksellisiä läheisen ja pelaajan väliselle suhteelle. Rahapeliongelman ulkopuolisten ihmissuhteiden merkitys läheisille voi näkyä muun muassa siten, että läheiset pelkäävät ulkopuolisten tuomitsemista (Kourgiantakis ym. 2018, 301). Joskus rahapeliongelma voi vaikuttaa myös ulkopuolisten henkilöiden omiin ihmissuhteisiin esimerkiksi silloin kun ulkopuolinen lainaa rahaa rahapeliongelmaiselle (Mathews & Volberg 2013, 137).

Läheisten tarinoissa tyypillisin esille tullut ihmissuhteisiin liittyvä merkitys oli rahapeliongelman merkitys läheisen ja pelaajan väliseen luottamussuhteeseen. Moni läheisistä kertoi tarinoissaan menettäneen luottamuksensa pelaajaa kohtaan. Vaikka pelaaja oli luvannut muuttaa tapansa, oli läheisen ollut vaikea uskoa sitä todeksi. Yksi läheisistä tiivistä suhtautumisensa pelaamiseen kertomalla rakastavansa puolisoaan, mutta ei tämän pelaamista. Rahapeliongelma hankaloitti merkittävästi monien läheisten ja pelaajan keskinäisiä välejä katkaisemalla läheisen luottamuksen pelaajaa kohtaan.

”Vähän reilu kuukausi ennen kolmannen lapsen syntymää kävimme yhdessä A-klinikalla. Oma luottamukseni oli tuolloin täysin säpäleinä, ja vaadin miestäni allekirjoittamaan lupalapun, että saisin tarvittaessa kysellä hänen käynneistään. Siis siitä, onko mieheni edes ilmaantunut paikalle sovittuina aikoina.”

- pelaajan puoliso

Luottamuksen menettäminen on yksi yleisimmistä rahapeliongelman esille nostattamista merkityksistä läheisten ihmissuhteisiin (Salonen ym. 2018, 226). Luottamuksen menettäminen voi perustua muun muassa pelaajan jatkuvaan valehtelemiseen pelaamisesta

(Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Luottamuksen menettäminen pelaajaa kohtaan voi tuntua läheisestä ahdistavalta (Patford 2009, 184). Rahapeliongelmaisen pelaajan lapsi voi yhtä lailla menettää luottamuksensa pelaavaa vanhempaansa kohtaan. Rahapeliongelmainen vanhempi voi valehdella lapselleen eri asioista ja tehdä lupauksia tilanteen muuttumisesta. Kuitenkin rahapeliongelmaisen vanhemman lupaukset voivat jäädä toteutumatta, mikä tuottaa lapselle pettymyksen, joka puolestaan johtaa luottamuksen menettämiseen vanhempaa kohtaan. (Darbyshire ym. 2001, 35–36.) Vanhemman rahapeliongelma voi myös vaikuttaa lapsen luottamukseen muita ihmisiä kohtaan, kuten esimerkiksi omaa puolisoaan kohtaan (Patford 2007, 375).

Rahapeliongelma aiheuttaa monesti riitoja pelaajan ja läheisen välille (Patford 2009, 184). Yksi läheisistä kirjoitti tarinassaan, kuinka raha ja sen käyttö olivat heillä riidan aiheena. Toinen pelaajan lapsista kertoi tarinassaan riidelleensä pelaavan äitinsä kanssa peliongelman seurauksena entistä enemmän. He olivat riidelleet äitinsä kanssa aikaisemminkin, mutta äidin rahapeliongelma lisäsi riitojen määrää heidän välillään. Samainen pelaajan lapsi kertoi tarinassaan hänen ja äitinsä välien tulehtuneen, kun hänen äitinsä oli syyttänyt lastaan kaikesta. Läheisen ja pelaajan väliset riidat voivat koskea eri asioita. Yleisiä ovat riidat liittyen rahaan ja pelaamiseen.

”Riitelimme rahasta paljon ja pelaamisesta yhä useammin. Oli vaikea olla levollinen ja tyytyväinen.”

- pelaajan puoliso

Riidat ja erimielisyydet pelaajan ja läheisten välillä ovat tyypillisiä rahapeliongelman aiheuttamia ihmissuhdevaikutuksia (Salonen ym. 2018, 226; Li ym. 2017, 243). Yleensä riidat koskevat pelaajan rahapelaamista (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Riidat voivat kohdistua pelaajan valehtelemiseen rahapelaamiseen käytetystä ajasta tai rahasta. Pelaajan ja läheisen välille voi tulla riitoja myös silloin kun läheinen yrittää puuttua pelaajan rahapelaamiseen. (Subramaniam ym. 2017, 694.) Nämä läheisen ja pelaajan väliset riidat ja konfliktit voivat aiheuttaa puolestaan muun muassa läheisen ja pelaajan välille jännitteitä (Jeffrey ym. 2019, 1027). Pelaajan lapsi voi puolestaan toimia vanhempiensa välien selvittäjänä riitatilanteissa (Patford 2007, 374). Samoin riidat voivat vaikeuttaa läheisen ja pelaajan välistä kommunikaatiota, jolloin läheisen ja pelaajan välinen kommunikaatio voi muuttua hankalammaksi. Hankalan kommunikoinnin vuoksi läheinen voi ottaa etäisyyttä pelaajaan, koska hän ei jaksakaan keskusteluja (Kourgiantakis ym. 2018, 303). Kuitenkin

toimiva kommunikaatio pelaajan ja läheisen välillä edesauttaa pelaajan rahapelikäyttäytymisen muuttamisessa (Côté ym. 2020, 799).

Lapselle vanhemman rahapeliongelma voi olla erityisen merkityksellinen asia, joka vaikuttaa huomattavasti lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Toinen pelaajan lapsista kirjoitti tarinassaan kokeneensa suhteensa äitiinsä ristiriitaisena, koska hän ei ollut tuntenut tätä ilman tämän rahapeliongelmaa. Rahapeliongelma oli muutenkin muuttanut hänen suhdettaan vanhempansa kohtaan.

”Opettelin puhumaan mutsista, koska sillä ei ollut mulle sanana samanlaista tunnelatausta kuin äidillä. En kokenut, että mulla olisi ollut jotain sellaista, jota olisi voinut kirkkain silmin äidiksi nimittää. Olin mutsille taloudenhoitaja, työkaveri, terapeutti, talousneuvoja – kaikkea muuta kuin tytär. --”

- pelaajan lapsi

Rahapeliongelma voi mahdollisesti johtaa lapsen ja vanhemman roolien muuttumiseen, jolloin lapsi voi alkaa esimerkiksi huolehtia perheen asioista (Järvinen-Tassopoulos 2016, 35; Patford 2007, 374). Vanhemman rahapeliongelma voi aiheuttaa sen, että lapsi ottaa etäisyyttä vanhempansa varsinkin tunnetasolla, koska hän ei halua vanhemman käyttävän lapsen osoittamaa kiintymystä pelaamisen ylläpitämiseen (Mathews & Volberg 2013, 137). Rahapeliongelma voikin vaikuttaa merkittävästi lapsen suhtautumiseen pelaavaa vanhempansa kohtaan. Lapsesta voi tuntua siltä, ettei vanhempi enää välitä hänestä, vaan rahapelaaminen tälle tärkeämpää. Lapsella ei välttämättä ole rahapeliongelman seurauksena vanhempaa, jolle voisi kertoa muun muassa peloistaan ja johon pystyisi turvautumaan muutenkin. Lapsesta voikin tuntua siltä, että hän jää vaille vanhempansa rakkautta. Lapselle voi olla vaikeaa käsitellä vanhemman rahapeliongelmaa ja ymmärtää vanhemman toimintaa. (Darbyshire ym. 2001, 33–35.) Lisäksi lapsi voi pelätä myös toisen vanhemman alkavan pelaamaan rahapelejä (Patford 2009, 184).

Pelaajan äiti kertoi tarinassaan poikansa käytöksen aiheuttaneen hänessä hämmennystä. Kun hän oli hakenut pelaavalle pojalleen apua rahapeliongelmaan, oli poika valehdellut hänelle käyneensä säännöllisesti terapiassa, vaikka tämä oli käynyt siellä todellisuudessa vain kerran. Pojan valehteleminen äidilleen herätti äidissä vahvan vastareaktion. Näin ollen pojan valehteleminen merkitsi äidille sekä ihmissuhdemerkityksen että emotionaalisen merkityksen kokemista.

”Poikani kävi terapiassa tasan kerran ja muut kerrat kertoi käyneensä, kuvaili keskusteluja ja terapian etenemistä – pelkkiä valheita. Omalta elämältäni putosi pohja, olinhan kasvattanut lapseni rehelliseksi. Valehtelua en itse hyväksy, ja nyt oma poikani pystyi siihen ilmeenkään värähtämättä. --”

- pelaajan äiti

Tämän lisäksi pojan varastaminen veljeltään aiheutti äidissä luottamuspulaa poikaansa kohtaan. Hän koki jääneensä asian kanssa yksin, kun hänen entinen miehensä ei puuttunut asiaan ja pojan veli ei myöskään luottanut pelaavaan veljeensä. Hänen ystävänsä oli kyllä kuunnellut hänen huoliaan. Kuten rahapeliongelmastä kärsineen pelaajan äiti tarinassaan kertoi, voi rahapeliongelma aiheuttaa sen, ettei pelaaja ole rehellinen läheisilleen. Pelaaja voi valehdella pelaamisestaan ja muistakin asioista, kuten rahan takaisin maksamisesta (Salonen ym. 2018, 226). Läheisen voi olla vaikea selvittää heidän ongelmiansa pelaajan kanssa erityisesti silloin, jos pelaaja ei halua käsitellä asioita (Kourgiantakis ym. 2018, 302). Pelaaja voikin kieltää rahapeliongelman läheiseltään tai vastaavasti kieltäytyä puhumasta asiasta (Patford 2009, 184).

Yksinäisyys tuli esille monen läheisen tarinoissa. Monet läheiset kuvasivat tarinoissaan sitä, kuinka he kokivat olevansa yksin rahapeliongelman aiheuttamien haittojen kanssa. Läheisillä ei välttämättä ollut ketään perheen ulkopuolista, jolle kertoa asiasta. Pari läheistä kertoi tarinoissaan perheen kulussien olleen pystyssä, jolloin ulkopuoliset eivät edes voineet tietää peliongelmaista, koska perheen asiat näyttivät olevan hyvin ulkoapäin katsottuna.

”-- Keksimme jatkuvia selityksiä siitä, miksi emme voineet ajaa 20 kilometrin matkaa kylään tai miksen voinut tavata ystäviäni keskustassa kahvilla. Selitykset olivat osa teatteria, jota huomaamattamme rakensimme vuosien ajan ympärillemme niin, että sitä ei välillä meinannut itsekään tunnistaa kulissiksi. Kaikki näytti hyvältä ulospäin: kaksi työssä käyvää vanhempaa ja tavallinen lapsiperheen arki.”

- pelaajan puoliso

Rahapeliongelma voi aiheuttaa sen, että läheinen alkaa elää rahapeliongelman aiheuttaman tilanteen mukaisesti. Tällöin esimerkiksi rahan puute voi estää läheistä osallistumasta vapaa-ajan aktiviteetteihin, mikä puolestaan voi johtaa sosiaalisten suhteiden vähenemiseen. Rahapeliongelma voi aiheuttaa pelaajan ja tämän läheisten eristäytymisen sosiaalisista

suhteista (Salonen ym. 2018, 225). Lapsille tämä muiden sosiaalisten suhteiden väheneminen on usein merkityksellinen asia, koska lapset menettävät siinä suhteensa muihin mahdollisesti tukea tarjoaviin ihmisiin (Darbyshire ym. 2001, 36). Mahdollista on myös se, että rahapeliongelman paljastuessa muille ihmisille, perheen ulkopuoliset sosiaaliset verkostot välttelevät rahapeliongelmaasta kärsivää perhettä, koska he eivät halua osallistua taloudellisiin kuluihin kuten velkojen maksamiseen. Varsinkin tällöin läheisellä voi olla vaikeuksia saada tilanteeseensa sosiaalista tukea ja apua. (Mathews & Volberg 2013, 137.) Samoin rahapeliongelman aiheuttama häpeä voi estää perhettä hakemasta apua tilanteeseensa (Kourgiantakis ym. 2018, 303), jolloin asia salataan muilta sukulaisilta kokonaan (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Näin ollen rahapeliongelmaisen pelaajan läheiset voivat kokea jäävänsä yksin asian kanssa.

Osassa läheisten tarinoissa kuitenkin oli poikkeuksia rahapeliongelmaasta ulkopuolisille kertomisen suhteen. Toinen tarinoissa olleista pelaajan lapsista kertoi tarinassaan kertoneensa pelaavan äitinsä rahapeliongelmaasta muille sukulaisille.

”Ku äiti kerto kolmannen kerran et se on taas pelannu soitin suvun läpi ja tiedotin aivan kaikille lähipiirissä, että nyt loppu et teiltä joiltaki on lainattu vissii rahaaki ja ootte ollu asiasta hiljaa vaan nyt loppu.”

- pelaajan lapsi

Hänen ystävänsä eivät kuitenkaan olleet ymmärtäneet hänen tilannettaan, mikä oli aiheuttanut pelaajan lapsessa suuttumusta. Perheen ulkopuolisten henkilöiden voi olla vaikea ymmärtää läheisen kokemia asioita. Aineistossa olleen toisen pelaajan lapsen tarinassa hän puolestaan kuvasi sitä, kuinka koulussa kukaan opettaja ei ollut huomannut mitään muutosta hänessä. Ei edes vanhemman rahapeliongelmaasta kirjoittaminen koulutehtävänä olleeseen kirjoitelmaan aiheuttanut opettajassa muuta reaktiota kuin sen, että opettaja piti tekstiä epämiellyttävänä. Ulkopuolisten ihmisten, jotka eivät välttämättä tiedä rahapeliongelmaasta, voi mahdollisesti olla vaikeaa ymmärtää läheisten tilannetta (Patford 2007, 376). Tämä ymmärtämättömyys voi puolestaan johtua monesta eri asiasta. Esimerkiksi kaikki eivät välttämättä näe rahapelaamista ongelmana. Samoin rahapeliongelman tunnistaminen voi olla erityisen haastavaa ulkopuolisille. Läheisillä on kuitenkin usein tarve kertoa tilanteestaan muille ihmisille (Kourgiantakis ym. 2018, 303), joten ihmisten olisi tärkeää ymmärtää rahapeliongelman olevan oikea ongelma joillekin ihmisille.

Yksi läheisistä kirjoitti tarinassaan, ettei hänellä ollut aikaa tai voimia kodin ulkopuoliselle elämälle, jolloin hänen tuli samalla huomaamattaan torjuttua avun tarjoukset. Hän kirjoitti myös siitä, kuinka jätti itsensä viimeiseksi, eli jätti omat tarpeensa ja ongelmansa taka-alle, kun toimi turvaverkkona muille. Moni muukin läheinen kirjoitti tarinoissaan ikään kuin unohtaneensa itsensä keskittyessään rahapeliongelma-ongelmasta selviytymiseen.

”Rahapeli-riippuvuus vääristää helposti ihmissuhteita ja harhauttaa oman käsityksen siitä, mitä haluaa tavoitella ja mikä on tärkeää. Hukkimme huomaamattamme maailmaan, jossa emme halunneet olla ja silti sieltä oli vaikea löytää ulospääsyä.”

- pelaajan puoliso

Samoin moni läheinen kirjoitti tarinoissaan tarpeesta ja ymmärryksestä omien rajojen asettamiseen. Läheinen voikin panostaa paljon muihin ihmisiin, jolloin itsestään huolehtiminen unohtuu. Läheinen voi laittaa pelaajan auttamisen ja perheestä huolehtimisen ensisijaiseksi asiaksi. Näin ollen läheinen voikin tehdä paljon töitä rahapeliongelman aiheuttamista seurauksista huolehtimisen eteen. Tämä voi saada läheisen uupumaan, jolloin läheinen vetäytyy perheen ulkopuolisista sosiaalisista suhteista. Sosiaalisten suhteiden väheneminen rahapeliongelman seurauksena on yksi mahdollisia rahapeliongelma aiheuttamia merkityksiä läheisten ihmissuhteisiin (Salonen ym. 2018, 226). Rahapeliongelma voi myös merkitä sitä, että pelaajalla ei ole muita ihmisiä elämässään kuin läheisensä. Pelaaja voikin tulla riippuvaiseksi läheisistään. (Kourgiantakis ym. 2018, 303.)

Joillekin pelaajan rahapeliongelman aiheuttamat haitat ovat sellaisia, että ne saavat pelaajan puolison harkitsemaan tai hakemaan eroa (Salonen ym. 2018, 226). Tarinoissa muutama puolisoista oli harkinnut avioeron hakemista, mutta eivät olleet lopulta tehneet sitä. Yksi puolisoista puolestaan ei halunnut erota, vaan halusi olla miehensä tukena. Kuitenkin yksi aineistossa olleista pelaajan puolisoista päätyi lopulta eroamaan pelaajan kanssa.

”Elokuun lopussa päätin, että haluan asumuseron. Muuten en olisi voinut kunnioittaa enää itseäni. Vuosi meni hitaasti, tein surutyötä ja näimme toisiamme. Mies halusi palata kotiin vuoden päästä ja suostuin, koska hän vakuutti asioiden olevan kunnossa.

Viikon päästä sain selville, että hän oli velkaantunut. Mies myönsi, että hän halusi kotiin taloudellisista syistä. Olin pettynyt, sillä mikään ei ollut muuttunut. Halusin heti erota.

Viidentoista vuoden matka pelaajan puolisona päättyi, ja olin huojentunut.”

- pelaajan puoliso

Osa rahapeliongelmaisista pelaajista ja näiden puolisoista päätyvät eromaan rahapeliongelman seurauksena. Eroaminen voidaan nähdä yhtenä merkittävänä rahapeliongelman aiheuttamana vaikutuksena parisuhteelle (Mathews & Volberg 2013, 136). Eroaminen voi perustua muun muassa taloudellisiin syihin tai perheen laiminlyömiseen (Subramaniam ym. 2017, 694). Pelaajan puoliset voivat haluta erota pelaajasta erityisesti lasten vuoksi. Puolisot voivat niin ikään haluta suojella lapsia rahapeliongelman aiheuttamilta vaikutuksilta, jolloin eroaminen voi vaikuttaa parhaimmalta ratkaisulta ongelmaan, vaikka yleisesti eroamista pidetään viimeisenä ratkaisuvaihtoehtona. (Järvinen-Tassopoulos 2020, 31.) Myös lapset voivat ymmärtää vanhempiensa eron johtuvan toisen vanhemman rahapeliongelmaasta (Darbyshire ym. 2001, 32). Rahapeliongelma voi muiden mahdollisten ongelmien kanssa aiheuttaa sen, että lapset huostaanotetaan (Järvinen-Tassopoulos 2016, 34).

Rahapeliongelman seurauksena pelaaja ei ole paljoa kotona ja usein mahdollisesti myös laiminlyö perhe-elämään liittyviä velvollisuuksia (Salonen ym. 2018, 225; Li ym. 2017, 243). Yksi läheisistä kirjoitti tarinassaan siitä, kuinka pelaaja ei ollut pelaamisen vuoksi paljoa kotona. Läheinen kertoi tarinassaan tämän vaikuttaneen siihen, että kumpikaan heistä ei ollut arjessa todellisuudessa läsnä, mikä puolestaan johti lapsen kärsimiseen. Läheisen kohdallaan tilanne johti eri huoneissa nukkumiseen, ja eroamisen todennäköisyyteen. Toinen läheinen puolestaan kirjoitti tarinassaan rahapeliongelman lujittaneen hänen ja kumppaninsa välistä suhdetta, kun he olivat keskustelleet ja selvittäneet asioita yhdessä. Näin ollen rahapeliongelma ei välttämättä aina vaikutusta läheisen ja pelaajan väliseen suhteeseen vain negatiivisesti.

”-- Yhdessä koetut haasteet ovat lujittaneet suhdettamme ja opettaneet meitä tutustumaan paremmin itseemme ja toisiimme. Olemme myös löytämässä arvostuksen siihen, mistä olemme tähän mennessä selviytyneet.”

- pelaajan puoliso

Läheisen ja pelaajan välinen toimiva kommunikaatio on merkittävässä asemassa rahapeliongelma- selviytymisessä (Kourgiantakis ym. 2018, 299). Keskeinen syy sille miksi läheinen ei halua erota pelaavasta puolisostaan on läheisen kokema rakkaus pelaajaa kohtaan (Järvinen-Tassopoulos 2020, 30). Läheisen kokema rakkaus pelaajaa kohtaan voi olla niin vahva, että se auttaa pelaajaa ja puolisoa pysymään yhdessä vaikeassakin tilanteessa. Toisaalta eroaminen ei myöskään välttämättä takaa sitä, että läheisen velvoitteet rahapelaamisesta aiheutuneisiin seurauksiin loppuisivat eroamisen myötä (Mathews & Volberg 2013, 136). Rahapeliongelman aiheuttamat vaikeudet voivat jatkaa läheisen elämässä eron jälkeenkin, sillä pelaaja voi esimerkiksi laiminlyödä lasten huoltoon liittyviä maksuja (Patford 2009, 183).

Kuitenkin läheiset ovat pelaajalle yleensä merkittävin syy lopettaa rahapelaaminen ja hakeutua hoidon pariin, koska pelaajat pelkäävät menettävänsä läheisensä kokonaan rahapeliongelman vuoksi (Côté ym. 2020, 792–793). Pelaajia voikin huolestaa velkoja enemmän mahdollinen läheisten menettäminen rahapeliongelman seurauksena (Järvinen-Tassopoulos 2016, 36). Samoin läheiset voivat osaltaan painostaa pelaajaa hakemaan apua rahapeliongelmaansa (Subramaniam ym. 2017, 694). Yksi aineistossa olleista pelaajan puolisoista kirjoitti tarinassaan antaneensa pelaavalle puolisolleen kaksi vaihtoehtoa pelaamisen suhteen. Hän oli sanonut puolisolleen, että tämän olisi mentävä joko A-klinikalle tai heidän suhteensa loppuu. Kuitenkaan pelaajat eivät välttämättä tajua rahapeliongelman merkitystä muun muassa heidän parisuhteisiinsa, jolloin ihmissuhdemerkitykset voivat olla merkityksellisemmässä asemassa läheisille kuin pelaajille (Jeffrey ym. 2019, 1027). Huoli rahapeliongelman merkityksistä perheeseen on yksi yleisimpiä motivaatiotekijöitä läheisille avunhakemiseen rahapeliongelmaan (Hing ym. 2013, 399).

Moni aineiston läheisistä kirjoitti tarinassaan vaikeudesta löytää apua. Moni läheinen kuvasi etsineensä apua monesta eri paikasta ennen varsinaisen avun saamista. Yksi läheisistä kirjoitti saaneensa apua kriisikeskuksesta sekä seurakunnan papilta. Toiset läheiset kirjoittivat saaneensa apua tilanteeseensa muun muassa muilta läheisiltä, päivystyksestä, A-klinikalta ja mielenterveystoimistosta. Yksi aineiston läheisistä kuvasi tarinassaan tunteneensa, ettei hän saanut apua mistään ja avun vaatimisen tuntuneen myös väärältä ja oudolta.

”Ja viimein kävin myös A-klinikalla pariin kertaan juttelemassa. Työntekijän jäädessä yllättäen pois töistä, jäin jälleen yksin. Luvattua yhteydenottoa olen odottanut nyt pian 1,5 vuotta.”

- pelaajan puoliso

”Jälkikäteen mietittynä ois varmaan itekkin voinu ottaa itelleen apuu vastaan chatista tai peluurin puhelimesta niinku ne tarjos ku soitin yleistä tietoo tai äitille apuu. Mut en sillon kuitenkaan ois sitä ollu valmis ottamaan vastaan. -- Ite koen et veljien, iskän, sillosen avokin ja opon kanssa käydyt keskustelut ja stempit riitti miulle.”

- pelaajan lapsi

Rahapeliongelmaisen pelaajan läheiset voivat hakea apua sekä pelaajalle että itselleen eri paikoista. Usein ammatillinen apu ja tuki ovat tärkeitä asioita myös pelaajan läheisille (Kourgiantakis ym. 2018, 301). Läheiset voivat hakea ammatillista apua ja tukea rahapeliongelman aiheuttamiin seurauksiin esimerkiksi rahapeliongelmaan erikoistuneesta puhelinneuvonnasta (Hing ym. 2013, 399). Läheiset voivat saada myös apua ja tukea muilta sukulaisilta. Tämä apu ja tuki voivat olla taloudellista, käytännöllistä tai emotionaalista. (Patford 2009, 185.) Rahapeliongelmaisen pelaajan läheisille tarjottavan avun tulisi olla enemmän esillä, jotta läheiset osaisivat hakeutua nopeammin oikeanlaisen avun piiriin.

Läheiset korostivat tarinoissa vertaistuen merkitystä heille. Moni läheinen kirjoitti tarinoissaan vertaistuen auttaneen heitä käsittelemään rahapeliongelmaa. Vertaistuen kautta läheiset olivat voineet nähdä, etteivät he ole ainoita samankaltaisessa tilanteessa olevia henkilöitä. Moni läheinen oli myös halunnut alkaa auttaa muita samassa tilanteessa olevia ihmisiä. Myös muiden läheisten ihmisten tuki oli osalle läheisistä merkityksellinen asia.

”-- Koin tärkeäksi saada tietoa peliriippuvuudesta ja kuulla muiden saman kokemusten omaavien tilanteista. Minulla oli myös kova halu auttaa samassa tilanteessa olevia vertaisia.”

- pelaajan puoliso

”-- Se, että joku tajus miten rankkaa kaiken läpikäyminen on ollu. Itellä on voimakas vietti ollu aina muitten auttamiseen ja tässä parasta on se, että mie en voi mennä pieleen, koska kaikki mitä mie sanon on sitä mitä mie ite oon

kokenu tai pohtinu. Siitä mitä mie oon käyny läpi voi olla monelle samassa tilanteessa olevalle läheiselle paljon appuu.”

- pelaajan lapsi

Näin ollen vertaistuki auttoi läheisiä merkittävästi selviämään rahapeliongelmasta, joten yleisesti voisi sanoa toisten ihmisten antaman tuen olevan merkityksellistä pelaajan rahapeliongelman kanssa elävälle läheiselle. Vertaistuki voi olla läheiselle erityisen tärkeä ja merkityksellinen asia sen vuoksi, että toinen samassa tilanteessa ollut henkilö voi aidosti ymmärtää läheisen kokemuksia. Läheiset voivat hakea vertaistukea esimerkiksi internetin kautta osallistumalla muun muassa erilaisiin verkkokeskusteluihin (Järvinen-Tassopoulos 2020, 29). Läheisillä voi olla aineistossa olleiden läheisten tapaan halu auttaa muita samanlaisessa vaikeassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Tällöin läheiset voivat haluta osallistua erilaisiin rahapeliongelmaisten läheisille tarkoitettuun toimintaan ja näin ollen tuoda esille oman kokemuksensa.

4.4 Terveysmerkitykset

Neljäntenä rahapeliongelman esille nostamana merkityksenä läheisille voidaan nähdä terveysmerkitykset. Terveysmerkityksillä tarkoitetaan tässä yhteydessä rahapeliongelman merkityksiä läheisten fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen, jolloin voidaan puhua myös yleisestä terveydestä. Rahapeliongelmallalla voi olla vaihtelevia terveysmerkityksiä pelaajan läheisille (Salonen ym. 2018, 227). Terveysmerkitysten ilmeneminen läheisten tarinoissa oli kuitenkin hyvin vaihtelevaa eri läheisillä. Esimerkiksi jotkut läheiset eivät kokeneet rahapeliongelmallalla olleen merkittävää merkitystä heidän fyysiseen terveyteensä, kun taas joillekin puolestaan rahapeliongelma aiheutti merkityksiä heidän fyysiselle terveydellensä. Yleisesti läheiset kirjoittivat tarinoissaan rahapeliongelman terveysmerkityksistä huomattavasti vähemmän kuin muista merkitysulottuvuuksista. Tarinoissa ollut rahapeliongelmaisen pelaajan äiti kuvasi tarinassaan poikansa rahapeliongelman aiheuttamia terveysmerkityksiä toteamalla olleensa silloin rikki sekä sisältä että ulkoa. Tämä pelaajan äidin toteamus kiteyttää rahapeliongelman olevan mahdollisesti merkityksellinen läheisen sekä fyysiselle että psyykkiselle terveydelle. Toisaalta rahapeliongelma voi merkitä

läheiselle joko fyysisiä tai psyykkisiä merkityksiä, joten kumpiakin merkityksiä ei välttämättä ilmaannu samanaikaisesti. Samoin joillekin läheisille terveyteen liittyvät merkitykset voivat olla vähäisiä tai terveysterveystyypit eivät välttämättä liity suoraan pelaajan rahapeliongelmaan.

Tyypillisimpiä läheisten tarinoissaan esille tulleita terveysterveystyypit olivat psyykkiseen terveyteen liittyvät asiat. Muutama läheinen kirjoitti tarinoissaan kokeneensa paniikkikohtauksia tai paniikkikohtauksen kaltaisia oireita. Yhdellä läheisistä oli varsinainen paniikkihäiriö. Toinen pelaajan lapsista kertoi kärsineensä paniikkikohtauksista lähes päivittäin kymmenvuotiaasta asti ja saaneensa niitä myös koulussa. Hän kuvasi paniikkikohtauksiaan alla olevan aineisto-otteen mukaisesti.

”-- Sitten iski sellanen tunne, että mä kuolen tähän. Oli vaikea hengittää ja seinät tuntui kaatuvan päälle. Ihan kuin mut olisi revitty irti omasta kehostani ja olisin ollut täysin erilläni muista, vaikka fyysisesti istuin edelleen siinä omalla paikallani 20:n muun oppilaan joukossa, tekemässä sitä samaa koetta kuin muutkin. --”

- pelaajan lapsi

Lisäksi hän kertoi tarinassaan syöneensä lääkkeitä pärjätäkseen, koska hänellä oli ollut muun muassa vaikeuksia keskittyä koulussa opiskeluun. Paniikkikohtaukset ovat tyypillisiä läheisten kokemia psyykkiseen terveyteen liittyviä rahapeliongelman nostattamia merkityksiä (Patford 2009, 183). Aineiston läheisten tapaan läheisellä ei kuitenkaan välttämättä tarvitse olla diagnosoitua paniikkihäiriötä kokeakseen paniikkikohtauksen tai sen kaltaisia oireita.

Toinen tyypillinen terveysterveystyypit läheisille oli uupumus rahapeliongelman aiheuttamaan tilanteeseen. Moni läheisistä mainitsi tarinoissaan uupuneensa tai voimiensa vähentyneen rahapeliongelman seurauksena. Yksi läheisistä kertoi tarinassaan voimiensa ehtyneen pelaajan kokonaisvaltaisen huolehtimisen seurauksena, mikä lopulta johti hänen loppuunpalamiseen. Toinen pelaajan lapsista kertoi tarinassaan tajunneensa vasta jälkikäteen, miten paljon voimavaroja vanhemman rahapeliongelma oli vienyt. Läheisillä voikin kulua aikaa rahapeliongelman ja sen merkitysten käsittelemiseen, jolloin läheinen voi ymmärtää vasta myöhemmin väsymyksensä. Uupumus voi myös kohdistua avunhakemista kohtaan. Samoin uupumus rahapeliongelman aiheuttamaan tilanteeseen voi vaikuttaa läheisen arjen toimintoihin.

”-- Olin tukena puolisoni toipumisessa, mutta meni kokonainen vuosi ennen kuin huomasin itse olevani todella väsynyt.”

- pelaajan puoliso

”Tuntui, että juoksin paikasta toiseen. Kaiken piti tapahtua virka-aikana, mikä hankaloitti omaa elämääni. Väsymys oli valtava. --”

- pelaajan äiti

”En kyennyt keskittymään opiskeluun, sillä metsästin turhaan jokaisen läheisen Graalin maljaa, eli kuinka pelaaja parannetaan peliriippuvuudesta.”

- pelaajan lapsi

Väsymyksen ja uupumuksen kokemukset ovat tyypillisiä rahapeliongelmaisen pelaajan läheisille (Patford 2009, 183). Rahapeliongelman aiheuttama väsymys läheisille voi olla kokonaisvaltaista väsymystä rahapeliongelman aiheuttamaan tilanteeseen. Näin ollen läheinen voi väsyä sekä fyysisesti että psyykkisesti rahapeliongelman aiheuttamiin muihin merkityksiin. Väsymys voi olla läheiselle merkityksellinen myös muulla tavalla. Esimerkiksi pelaajan lapselle väsymys voi olla merkityksellinen sillä tavalla, että pelaava vanhempi on väsynyt ja nukkuu suuren osan ajasta, jolloin ei ole pelaamassa rahapelejä (Darbyshire ym. 2001, 35).

Rahapeliongelma ei välttämättä aina ole yksistään syynä läheisen kokemille terveysmerkityksille. Esimerkiksi yksi läheisistä mainitsi tarinassaan sairastuneensa masennukseen omien lapsuuden aikaisten kokemusten seurauksena. Tämän takia hänellä ei ollut kykyä käydä töissä, joten hän jäi sairauslomalle ja aloitti terapiassa käymisen. Hän kertoi tarinassaan olleensa puolikuntoisena henkisesti vaativassa työssä, ja sairastuneensa myös astmaan. Pelaajan rahapeliongelma ei ollut auttanut asiassa yhtään, vaan lisännyt läheisen kokemia terveysmerkityksiä. Näin ollen rahapeliongelma ei välttämättä itsessään aiheuta läheisille muun muassa mielenterveysongelmia. Kuitenkin rahapeliongelmalli voi olla huomattavaa merkitystä läheisen mielenterveysongelmien kehittymiselle. Läheisille voi mahdollisesti kehittyä pelaajan rahapeliongelman seurauksena jokin mielenterveysongelma. Esimerkiksi masennus voi olla syynä läheisen uniongelmiin (Li ym. 2017, 241).

Rahapeliongelmalli voi kuitenkin olla vakavia seurauksia läheisen psyykkiselle terveydelle. Toinen pelaajan lapsista kertoi tarinassaan yrittäneensä itsemurhaa ja ajatelleensa myöhemminkin, että jos tilanne ei muutu hän kuolee. Hän ei tarinassaan avannut enempää

itsemurhan yritystään. Yksi toinenkin läheinen kertoi tarinassaan ajatelleensa omaa kuolemaansa.

”Ajatukseni tuntuivat kuitenkin niinä aikoina usein pyörivän samaa kehää: tämä ei lopu ikinä, mun vois olla helpompi kuolla kuin jatkaa elämää näiden jatkuvien velvollisuuksien ja ongelmien ympäröimänä. Aloin miettimään, millainen kuolema olisi minulle helpoin, rauhallisin ja ehkä jollain tavalla kaunein. Näin edessäni pelkkää mustaa...”

- pelaajan puoliso

Näin ollen läheinen voi rahapeliongelman aiheuttamien vaikutusten vuoksi joutua todella epätoivoiseen tilanteeseen. Kaikista vakavimpana rahapeliongelman aiheuttamana terveysmerkityksenä läheisiin voidaan pitää itsemurhanyritystä tai yritystä muuten vahingoittaa itseään (Li ym. 2017, 241). Itsemurhanyrityksen riski kohdistuu myös itse pelaajaan (Mathews & Volberg 2013, 134). Muutama läheinen kertoikin tarinassaan olleensa huolissaan pelaajasta. He toivat tarinoissaan esille, kuinka pelaaja oli ollut kadoksissa, jolloin läheisen oli pitänyt ottaa yhteyttä poliisiin. He eivät kuitenkaan maininneet tarinassaan pelaajien yrittäneen itsemurhaa. Kuitenkin he toivat esille sen, että pelaajan katoaminen oli aiheuttanut heille ahdistuneisuutta. Tämän läheisten kokeman ahdistuneisuuden voi puolestaan tulkita vaikuttaneen läheisten kokemaan psyykkiseen hyvinvointiin.

Rahapeliongelma voi aiheuttaa myös ongelmia pelaajan itsetuntemukselle (Patford 2009, 183). Yksi läheisistä kertoi tarinassaan kokeneensa menettäneensä itsetuntonsa ja minuutensa rahapeliongelman seurauksena. Toinen pelaajan lapsista puolestaan kertoi tarinassaan, ettei hänellä ollut käsitystä omasta identiteetistään. Hän ei tiennyt oliko hän vain rahapeliongelmaisen tytär vai mitä hän on. Hän kertoi tarinassaan etsineensä identiteettiään muun muassa muuttamalla nimensä, mutta oli kuitenkin huomannut ajatusmaailmansa olleen edelleen sama kuin ennen nimenmuutosta. Hän kertoi tarinassaan tämän jälkeen alkaneensa ostaa tavaroita kokemaansa ahdistukseensa.

”Hoidin ahdistustani tilaamalla tavaraa, jota en tarvinnut ja jota vein Fidan kierrätyspisteeseen säännöllisin väliajoin, jotta voisin ostella vähän lisää.

Lopulta kotiin tuli laskuja seitsemältä eri kulutusluottofirmalta ja tajusin, että summat pyörivät hyvin korkealla. Aloin miettiä, olenko muuttumassa omaksi äidiksi, joka pelaamisen sijaan tilailee tavaraa. --”

- pelaajan lapsi

Pelaajan lapsi kirjoitti tarinassaan päässeensä myöhemmin eroon tavaran ostamisesta, mutta tällöin hänen ahdistuneisuutensa oli kanavoitunut syömiseen. Hän kertoi tarinassaan tunteneensa, ettei voinut syödä tukehtumisen tunteen vuoksi. Tämä pelaajan lapsen tarina osoittaa hyvin sen kuinka läheisten kokemat rahapeliongelman merkitykset heidän itsetunnonne voivat olla hyvin merkityksellisiä läheisen psyykkiselle terveydelle ja sen ohella myös fyysiselle terveydelle.

Rahapeliongelma aiheutti osalle läheisille myös stressiä, joka on yksi tyypillisimpiä rahapeliongelman merkityksiä läheisten terveydelle. Pelaajan äiti kertoi tarinassaan käyneensä säännöllisesti mielenterveystoimistossa romahtamisensa vuoksi. Toinen pelaajan lapsista kertoi tarinassaan, kuinka hän ei lapsena halunnut olla stressitekijä kellekään, joten hän pyrki olemaan mahdollisimman näkymätön.

”Kahdeksanvuotiaana mä aloin pyrkiä näkymättömyyteen. Mä opettelin kävelemään läheltä huonekaluja, sillä lattia narisi silloin vähemmän kuin jos olisin kulkenut tilassa vapaasti. En katsonut juurikaan tv:tä olohuoneessa, vaan luin kirjoja ja leikin hiljaa omassa huoneessani. Opettelin hokemaan ”kukkapenkkiä” omana mantranani iltaisin, kun ahdisti ja teki mieli itkeä. -- Mä halusin olla mahdollisimman reipas ja helppo lapsi, etten aiheuttaisi sille lisästressiä.”

- pelaajan lapsi

Sama pelaajan lapsi kertoi tämän näkymättömyyden tavoittelun olleen kuitenkin henkisesti raskasta. Yksi toinen läheisistä kirjoitti tarinassaan hukuttaneensa ongelmansa erilaisiin projekteihin ja suorittamiseen. Toinen läheinen puolestaan kertoi tarinassaan kokeneen stressiä miehen sairaudesta ja ylipäättään koko rahapeliongelman aiheuttamasta tilanteesta. Stressi onkin yksi tyypillisimmistä rahapelaamisen aiheuttamista vaikutuksista läheisen terveyteen (Li ym. 2017, 241). Stressillä voi olla merkitystä läheisen fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen (Patford 2007, 376). Läheisten kokema stressi voi osittain linkittyä läheisten kokemaan emotionaaliseen ahdistukseen, joka on yksi yleisimmistä

rahapeliongelman merkityksistä läheisille (Salonen ym. 2018, 227). Läheiset voivat kokea stressiä monesta eri asiasta, kuten taloudellisesta tilanteesta. Samoin on mahdollista, että läheinen kokee stressiä jostain muusta asiasta kuin pelaajan rahapeliongelma, mutta rahapeliongelma voi tällöin olla yksi stressitekijä lisää läheisen arjessa.

Psyykkiseen terveyteen liittyvien merkitysten lisäksi osalle läheisistä ilmeni fyysiseen terveyteen liittyviä asioita. Kaikki läheiset eivät tuoneet tarinoissaan esille rahapeliongelman aiheuttamia merkityksiä fyysiseen terveyteen, mutta kuitenkin jotkut tarinoiden läheisistä toivat esille tarinoissaan rahapeliongelman aiheuttamat fyysisen terveyden merkitykset. Yksi läheisistä kertoi saaneensa fyysisiä oireita, kuten vatsakipuja. Pelaajan äiti kertoi tarinassaan hänelle ilmaantuneen fyysisiä oireita, koska hän oli pitänyt asioita liikaa sisällään.

”-- Pidin asioita liikaa sisälläni, ja oireeni muuttuivat fyysiseksi. Ensin aukesi oikea kämmen vereslihalle. --

-- Silloin tuli todellinen uupumus, jolloin vain nukuin. Ihoni rikkoutui vasemmasta kädestä käsivarsiin sekä oikeaan käteen. Olin rikki niin sisältä kuin päältäkin. --”

- pelaajan äiti

Pelaajan äiti koki varsinaisen avun terveydellisiin ongelmiin löytyneen homeopatiasta, jolloin sekä hänen ihonsa että mielensä alkoivat parantua. Läheiselle voi muodostua erilaisia fyysiseen terveyteen vaikuttavia oireita pelaajan rahapeliongelman seurauksena. Yleisimpiä fyysisiä oireita, joita pelaajan rahapeliongelman voi läheisille aiheuttaa, ovat päänsärky, vatsakivut ja selkävut (Salonen ym. 2018, 227). Muita fyysisiä oireita voivat olla korkea verenpaine, kuukautishäiriöt, liiallinen syöminen ja tupakointi (Patford 2009, 183).

Läheiset voivat esimerkiksi sairastua johonkin sairauteen kuten astmaan tai johonkin muuhun ihmisen kehoon vaikuttavaan sairauteen. Läheisten kokemat fyysiset oireet voivat olla seurausta jostain muusta rahapeliongelman aiheuttamasta merkityksestä, jolloin rahapeliongelma itsessään ei aiheuta läheiselle fyysisiä oireita. Esimerkiksi rahapeliongelman aiheuttamat taloudelliset merkitykset voivat aiheuttaa sen, että pelaajan lasten ruokavalio muuttuu huonommaksi ja lapset joutuvat menemään nukkumaan nälkäisinä (Darbyshire ym. 2001, 39). Tällaiset ruokaan liittyvät muutokset voivat puolestaan aiheuttaa mahdollisesti muutoksia läheisen kehossa ja siten erilaisia fyysisiä

oireita. Toisaalta myös on mahdollista, että läheisten kokemat fyysiset oireet ovat oireita esimerkiksi läheisten kokemasta ahdistuksesta (Jeffrey ym. 2019, 1026–1027). Läheisten kokema huoli terveydestään voi motivoida heitä hakemaan apua pelaajan rahapeliongelmaan (Hing ym. 2013, 399).

Monien läheisten tarinoissa kerrottiin rahapeliongelman merkityksestä uneen. Läheiset kuvasivat tarinoissaan kärsivänsä unettomuudesta tai vaikeudesta nukkua öisin. Pelaajan äiti kertoi tarinassaan tarvinneensa unilääkkeitä nukkumisvaikeuksiin. Hän kertoi asioiden surranneen päässään yötä päivää, mikä hankaloitti hänen nukkumistaan. Hän kertoi tarinassaan myös olleensa tuolloin valtavan väsynyt, ja pystyneensä nukkumaan kunnolla vasta sen jälkeen, kun hänen poikansa oli saanut apua rahapeliongelmaansa. Yksi pelaajan puolisoista kirjoitti tarinassaan valvoneensa öisin ja itkeneensä kokemaansa huolta asioista.

”Valvoin öitä itkien, panikoiden ja mieltien millä seuraavana aamuna maksan laskut ja miten pitkälle voin siirtää eräpäivää ja osittaa laskuja.”

- pelaajan puoliso

Unettomuus ja muut uneen liittyvät vaikeudet ovat yksi tyypillisimpiä rahapeliongelman aiheuttamia merkityksiä läheisille (Salonen ym. 2018, 227; Patford 2009, 183). Läheisten uniongelmat voivat mahdollisesti olla seurausta muun muassa stressistä tai muista huolista (Li ym. 2017, 241). Pelaajan rahapeliongelman aiheuttama tilanne voi olla läheisestä niin ahdistava, että se vaikuttaa hänen kykyynsä nukkua (Jeffrey ym. 2019, 1027). Näin ollen läheisten kokemat uneen liittyvät ongelmat eivät ole välttämättä suoraan pelaajan rahapeliongelmosta johtuvia, vaan ennemmin johtuvat jostain muusta rahapeliongelman aiheuttamasta merkityksestä. Unenpuute voi puolestaan aiheuttaa läheiselle omanlaisiaan muita vaikutuksia kuten väsymystä tai ärtymystä, jotka ovat merkittäviä läheisen terveydelle. Nukahtamisvaikeudet voivat esimerkiksi vaikeuttaa läheisen keskittymiskykyä (Patford 2007, 376).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut rahapeliongelman merkityksiä pelaajan läheisille käyttämällä aineistona läheisten kirjoittamia tarinoita. Tarkastelin aihetta narratiivisen analyysin avulla etsimällä aineistosta narratiiveja, jotka liittyivät läheisten talouteen, tunne-elämään, ihmissuhteisiin ja yleiseen terveyteen. Ryhmittely näihin merkitysulottuvuuksiin perustui vahvasti rahapeliongelma-aiheeseen tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin, joissa on havaittu rahapeliongelman aiheuttavan erilaisia seurauksia kyseisiin ihmisen elämän osa-alueisiin. Näin ollen tutkielman analyysissä syntyi neljä erillistä kertomusta rahapeliongelman merkityksistä läheisten talouteen, tunne-elämään, ihmissuhteisiin ja yleiseen terveyteen. Analyysin tulokset ovat kuitenkin merkitysten suhteen eräänlaisia esimerkkejä, koska rahapeliongelman merkitykset läheisille voivat olla hyvin erilaisia riippuen muun muassa läheisen roolista. Tämän vuoksi analyysissä syntyneitä tuloksia ei voida suoraan yleistää koskemaan kaikkia rahapeliongelmaisten pelaajien läheisiä.

Taloudelliset merkitykset olivat läheisten tarinoissa selkeinten esille tullut rahapeliongelman esille tuoma merkitysulottuvuus. Rahapeliongelman luonteen vuoksi taloudelliset merkitykset ovat kaikille läheisille väistämättömiä, koska rahapelaamiseen kuluu pelaajalla usein huomattava määrä rahaa. Jo rahapeliongelma-käsitteenä korostaa rahan osuutta asiassa. Rahapeliongelman taloudelliset merkitykset läheisille voivat sisältää muun muassa käyttörahan vähyyttä, velkaantumista ja taloudellisten asioiden hoitamisen muuttumista (ks. Salonen ym. 2018, 221). Joillekin läheisille rahapeliongelman taloudellisiin merkityksiin voi liittyä myös rikollisuutta, kun pelaaja mahdollisesti varastaa heiltä rahaa. Yleisesti suurimpana taloudellisena merkityksenä voidaan nähdä yleisen taloudellisen tilanteen muuttumisen, jolla voi puolestaan olla omanlaisiaan jatkoseurauksia läheisen elämään kuten esimerkiksi asumiseen liittyviä merkityksiä (ks. Subramaniam ym. 2017, 694). Taloudellisen tilanteen muuttuminen vaatii yleensä arjen muuttumista. Läheiset voivat joutua muuttamaan muun muassa kulutustapojaan, jolloin esimerkiksi ruokaan ja vapaa-ajanviettoon jää vähemmän rahaa. Kuten aineistoni tarinoissa tuli esille rahan vähyyden merkitsee läheisille usein asioista luopumista ja samoin usein myös taloudellisesti rajoitettua elämää, koska kaikki ei ole samalla tavalla mahdollista kuin ennen rahapeliongelmaa.

Rahapeliongelma merkitsee läheisille selkeästi myös vaihtelevia tunteita ja tunnekokemuksia. Monen läheisen tarinoissa oli kuvattu hyvin vaihtelevia tunteita, joita

rahapeliongelma ja sen merkitykset olivat läheisissä herättäneet. Läheisten kokemat tunteet saattoivat liittyä eri asioihin, kuten pelaajaan, pelaajan pelaamiseen, rahapeliongelman aiheuttamaan tilanteeseen yleisesti sekä läheiseen itseensä. Tunnekokemukset vaihtelivat aina rakkaudesta vihaan, joten voidaan sanoa läheisen usein kokevan rahapeliongelman seurauksena koko tunteidenkirjon. Rahapeliongelma herättää läheisissä hyvin vaihtelevia tunteita (Mathews & Volberg 2013, 135). Nämä erilaiset tunnekokemukset voivat puolestaan olla läheiselle raskaita, joten tunnemerkitukset korostuvat vahvasti läheisen elämässä rahapeliongelman seurauksena. Vahvoina tunnekokemuksina voidaan pitää muun muassa läheisten tuntemaa vihaa ja pelkoa. Usein läheisten kokemat tunnemerkitukset ovat negatiivisesti sävyttyneitä, minkä voi nähdä luonnollisena seurauksena rahapeliongelman aiheuttamaan tilanteeseen. Kuitenkin läheiset toivat tarinoissaan esille myös positiivisia tunnekokemuksia, jotka liittyivät muun muassa avun saamiseen ja tulevaisuuteen. Positiivisista tunteista esimerkiksi rakkaus on usein asia, joka saa läheisen pysymään pelaajan rinnalla (Järvinen-Tassopoulos 2020, 30). Tämän vuoksi ei voida yleistää rahapeliongelman merkitsevän läheisille vain negatiivisia tunnekokemuksia, vaikka negatiiviset tunnekokemukset korostuvatkin rahapeliongelman yhteydessä.

Ihmissuhdemerkitykset ovat usein niitä merkityksiä, jotka yleensä muuttuvat jollain tavalla monen pelaajan läheisen kohdalla rahapeliongelman seurauksena. Yleistä on läheisen ja pelaajan välisen suhteen muuttuminen, koska läheinen tyypillisesti menettää luottamuksensa pelaajaa kohtaan (Salonen ym. 2018, 226). Samoin läheisen suhde toisiin ihmisiin voi muuttua rahapeliongelman seurauksena. Tämä perustuu siihen, että rahapeliongelma on yleensä asia, josta ei haluta kertoa ulkopuolisille ihmisille. Perheessä oleva rahapeliongelma voi olla läheiselle sensitiivinen asia, joka halutaan salata muilta esimerkiksi sen mahdollisesti aiheuttaman häpeän tunteen vuoksi (Kourgiantakis ym. 2018, 303). Salaamisella voidaan mahdollisesti myös haluta suojella perheen mainetta ja asemaa muiden ihmisten silmissä, ja estää mahdollinen leimaantuminen (Subramaniam ym. 2017, 690). Rahapeliongelmaisen pelaajan läheinen voi kuitenkin jäädä myös tahtomattaan yksin asian kanssa. Läheisellä ei ole välttämättä ketään kelle voisi kertoa vaikeasta tilanteestaan. Samoin avun hakeminen ja saaminen voivat olla vaikeita asioita. Kuitenkaan avun saamisen vaikeus ei välttämättä johdu läheisestä itsestään. Moni läheinen toi tarinoissaan esille avun saamisen vaikeuden, kun he olivat sitä hakeneet. Tämä korostaa sitä, kuinka ulkopuoliset ihmiset eivät välttämättä ymmärrä rahapeliongelman olevan hyvin merkityksellinen pelaajan läheisten

elämään, jolloin myös läheiset tarvitsevat myös apua ja tukea pelaajan ohella rahapeliongelman seurauksiin.

Rahapeliongelma on merkityksellinen asia myös läheisten psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle. Psykkisten ja fyysisten terveysmerkitysten erottelun sijasta voidaan puhua rahapeliongelman olevan merkityksellinen läheisen kokemalle yleiselle terveydelle. Terveysmerkitykset olivat kuitenkin aineistossa se merkitysulottuvuus, joka korostui kaikista vähiten ja sen merkitykset olivat myös eniten vaihtelevia eri läheisten välillä. Joillekin läheisille rahapeliongelman terveysmerkitykset voivat tarkoittaa enemmän psyykkisiä merkityksiä ja joillekin puolestaan fyysisinä oireina ilmenevinä merkityksinä. Näin ollen voidaan sanoa terveysmerkitysten olevan hyvin vaihtelevia ja erilaisia läheisten keskuudessa. Vakavimpana terveysmerkityksenä voidaan nähdä rahapeliongelman merkitys läheisen psyykkiseen terveyteen, jolloin läheinen voi mahdollisesti ajatella omaa kuolemaansa tai yrittää itsemurhaa (Li ym. 2017, 241). Aineistossani olleista läheisistä yksi kirjoitti tarinassaan avoimesti yrittäneensä itsemurhaa. Myös toinen läheinen toi tarinassaan esille kuoleman ajattelemisen. Yleisimpiä rahapeliongelman terveysmerkityksiä läheisille ovat puolestaan sen merkitykset uneen (Salonen ym. 2018). Uneen liittyvät merkitykset olivat läheisten tarinoissa käytännössä ainoa terveysmerkitys, joka tuli esille useammassa tarinassa. Monet muista terveysmerkityksistä tulivat esille joko kahdessa tarinassa tai vain yhdessä tarinassa. Tämä korostaa terveysmerkitysten vaihtelevuutta läheisten keskuudessa. Voikin olla mahdollista, ettei joillekin läheisille ilmene lähes ollenkaan terveysmerkityksiä rahapeliongelman seurauksena.

Aineiston analyysissä pystyi kuitenkin havaitsemaan sen, että eri merkitysulottuvuudet ovat usein keskenään sidoksissa toisiinsa. Vaikka merkitysulottuvuudet voidaan erottaa toisistaan, ovat ne kuitenkin hyvin todennäköisesti keskenään yhteydessä, mikä on tärkeää ottaa huomioon rahapeliongelma merkityksiä tarkasteltaessa. Esimerkiksi monet tunnereaktiot voivat olla mahdollisesti seurausta jostain taloudellisesta merkityksestä tai terveysmerkitykset puolestaan seurausta tunnereaktioista. Toisin sanoen yhden merkitysulottuvuuden asia voi olla seurausta toisen merkitysulottuvuuden asiasta. Jotkut merkitykset puolestaan voivat vastaavasti olla seurausta suoraan rahapeliongelman aiheuttamasta tilanteesta tai itse pelaajan rahapeliongelmosta, kuten taloudelliset merkitykset yleensä ovat. Näin ollen on erityisen tärkeää ottaa huomioon merkitysulottuvuuksien mahdollinen yhteys toisiinsa tarkasteltaessa rahapeliongelman merkityksiä läheisille. Samoin kaikkia merkityksiä ei välttämättä ilmaannut kaikille

läheisille, joten merkitykset voivat vaihdella eri läheisten kohdalla, vaikka rahapeliongelma aiheuttaa läheisille joitain yhteisiä merkityksiä, kuten esimerkiksi väistämättömiä taloudellisia merkityksiä.

Tämä tutkimus on sidoksissa suomalaiseen rahapelikontekstiin, koska käytettävä aineisto koostuu suomalaisten läheisten kirjoittamista tarinoista. Rahapeliongelman merkitykset läheisille voivat osittain olla sidoksissa maan kulttuuriin. Kuitenkin monet merkitykset ovat kansainvälisesti tarkasteltuna läheisille samoja. Monet aineistoni läheisten esille tuomista rahapeliongelman merkityksistä olivat samoja kuin kansainvälisessä kirjallisuudessa esille tulleet merkitykset. Suurimpana erona suomalaisen ja kansainvälisen kontekstien välillä rahapeliongelman merkitysten suhteen voisi nähdä rikollisuuden merkityksen läheisille. Kansainvälisesti tarkasteltuna on yleisempää laitton rahapelaaminen ja lainanottaminen, jotka puolestaan aiheuttavat läheisille erilaisia seurauksia ja sitä kautta merkityksiä, kun lainoja aletaan periä takaisin (ks. Mathews & Volberg 2013, 135). Aineistossani tuli esille ainoastaan rahaan varastamiseen liittyviä rikollisuusmerkityksiä. Kansainvälisissä tutkimuksissa on tullut esille myös perheväkivaltaan liittyviä merkityksiä (ks. Suomi ym. 2013), mutta aineistoni läheiset eivät tällaista tuoneet tarinoissaan esille. Toisaalta väkivalta aiheena on hyvin sensitiivinen, joten sitä ei välttämättä haluta tuoda esille edes nimettömänä. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, ettei aineistossani väkivaltaan ole tuotu esille edes silloin, jos sellaista olisi tapahtunut. On kuitenkin mahdollista, ettei rahapeliongelmaan liity läheisille mitään rikollisuuteen liittyviä merkityksiä, vaikka erityisesti rahan varastaminen onkin tutkitusti yleistä (ks. Kuoppamäki ym. 2013). Näin ollen rahapeliongelman merkityksiä läheisille suomalaisessa kontekstissa ja kansainvälisessä kontekstissa voidaan pitää keskenään pääosin vertailukelpoisina, vaikka jokaisessa maassa on omanlaisensa rahapelaamiseen liittyvät käytännöt.

Tutkimuksen toteutusprosessia tarkasteltaessa eniten pohdintaa herätti aineistoon liittyvät asiat. Käytin tutkimuksessa aineistona valmiita internetissä julkaistuja läheisten kirjoittamia tarinoita. Aineiston olisi kuitenkin voinut kerätä muullakin tavalla. Aineiston olisi voinut kerätä esimerkiksi haastatteluilla tai kirjoituspyynnöllä, mutta päädyin käyttämään valmista aineistoa. Päädyin tähän ratkaisuun, koska aineisto oli tyyliltään tutkimuksen tekoon sopivaa, ja sen avulla pystyi hyvin vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Onkin vaikea arvioida sitä olisiko aineisto ollut erilainen toisella aineiston keruumenetelmällä. Haastattelu olisi mahdollisesti voinut mahdollisesti tuottaa sisällöllisesti suppeamman aineiston, koska kaikki eivät välttämättä pysty ilmaisemaan itseään sanallisessa vuorovaikutustilanteessa.

Haasteltaessa olisikin ollut tärkeää haastella henkilöitä, jotka ovat valmiita kertomaan kokemuksestaan avoimesti. Haastatteluun olisi luultavasti pitänyt etsiä henkilöitä, joiden osalta rahapeliongelman aiheuttama tilanne olisi ollut hallinnassa. Henkilöt, jotka ovat parhaillaan rahapeliongelman aiheuttaman hankalan tilanteen keskellä eivät välttämättä olisi halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Samoin asiasta puhuminen vieraalle ihmiselle voi olla joillekin vaikeaa, vaikka haastattelussa voisi säilyttää anonymiteettinsä. Kirjoituspyynnön kohdalla aineisto olisi voinut olla hyvin vaihtelevaa. Osa tarinoista olisi voinut olla hyvinkin pitkiä ja osa puolestaan lyhyitä. Näin ollen aineisto ei välttämättä olisi ollut yhtään sen suurempi kuin mitä se oli käyttämässäni aineistossa. Näiden monien pohdintojen jälkeen päädyin käyttämään tutkimuksen tekemiseen valmista aineistoa, joka myös jälkikäteen arvioituna osoittautui sopivaksi tutkimuksen kannalta.

Tutkimuksen aihe on tärkeä ja suhteellisen vähän tutkittu aihe. Aineistoni läheiset toivat tarinoissaan esille sen, kuinka rahapeliongelmaisen läheiset jäävät usein huomioimatta. Aihe vaatiikin mielestäni lisää syvempää jatkotutkimusta. Jatkotutkimukset voisi mahdollisesti jaotella läheisten roolien mukaisesti. Esimerkiksi varsinkin rahapeliongelmaisen pelaajan lasten kokemukset olisi tärkeää tuoda esille, koska rahapeliongelma voi lapsen elämässä läsnä aina syntymästä asti. Myös muiden läheisten kokemuksia olisi tärkeää tarkastella tarkemmin. Kansainvälisesti eniten tutkimuksissa on tarkasteltu pelaajan puolisoiden kokemuksia, mutta myös muiden läheisten kokemusten esille tuominen olisi tärkeää, koska pelaajan lähipiiri on usein puolisoa laajempi. Luonnollisesti puoliset ja mahdolliset lapset ovat kuitenkin suurimman vaikutuksen alaisena kuin muut läheiset, koska he yleensä asuvat yhdessä pelaajan kanssa. Itse aineistoani lukiessa koin ainoan aineistossa olleen pelaajan vanhemman tarinan hyvin mielenkiintoisena. Vanhemmat ovat usein niitä henkilöitä, joiden puoleen lapsi kääntyy hankalassa tilanteessa. Tämän vuoksi pelaajan vanhempien kokemusten esille tuominen olisi tärkeää, koska pelaajan rahapeliongelman seuraukset voivat kohdistua myös heihin. Aineistossani ei ollut yhtään pelaajan ystävää, mutta myös ystävien näkökulman huomioiminen voisi olla mielenkiintoista varsinkin, jos halutaan tutkia rahapeliongelman merkityksiä pelaajan laajemmalle sosiaaliselle verkostolle.

Arvioisin, että tutkielman tuloksia on mahdollista hyödyntää käytännössä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset voivat kohdata työssään rahapeliongelmaisten pelaajien lisäksi pelaajien läheisiä, jotka tarvitsevat tukea ja apua heidän hankalaan elämäntilanteeseensa. Tämän vuoksi on tärkeää, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat tietoisia rahapeliongelman mahdollisista monipuolisista merkityksistä

läheisille. Näin läheisiä voitaisiin parhaiten auttaa ja tukea heidän hankalassa tilanteessaan. Samoin läheiset tulisivat paremmin huomioiduksi pelaajan hoidon ohella. Kuten monissa aineistoni läheisten tarinoissa tuli esille, läheiset kokivat jääneensä kokemuksensa kanssa yksin ja avun hakemisen olleen hankalaa ja vaivanloista. Läheisten avunpyyntöä ei tulisi sivuttaa sen perusteella, että sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilainen ei ole tietoinen rahapeliongelman mahdollisista merkityksistä läheisille. Vähintä mitä ammattilainen voi tehdä on kuunnella läheistä, ja ohjata tarvittaessa rahapeliongelmaan erikoistuneiden avuntarjoajien avunpiiriin. Samoin jos läheinen hakee sosiaali- tai terveyspalveluista apua pelkästään pelaajalle, tulisi samalla myös läheiselle itselleen tarjota apua. Yksinkertainen kysymys kuten ”Miten sinä voit?” voi olla läheiselle merkityksellinen.

Tutkimuksen aihe on oleellinen myös sosiaalityön näkökulmasta, ja näkisinkin että tutkimuksen tuloksia voisi osaltaan hyödyntää sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijät voivat kohdata työssään esimerkiksi rahapeliongelman seurauksien kanssa kamppailevia perheitä. Rahapeliongelman merkitysten alaisena olevia henkilöitä voi tulla vastaan kaikilla sosiaalityön osa-alueella aina lastensuojelusta gerontologiseen sosiaalityöhön. Varsinkin kun kyse on rahapeliongelmaisen pelaajan läheisistä, voi läheinen olla lapsi, nuori, aikuinen tai ikääntynyt. Rahapeliongelma voi tulla osaksi läheisen elämää missä tahansa elämänvaiheessa tai joissain tapauksissa rahapeliongelma voi olla osa ihmisen elämää jo varhaisesta lapsuudesta asti. Tämän vuoksi ei voida olettaa rahapeliongelman liittyvän vain yhteen sosiaalityön osa-alueeseen, kuten päihde- ja mielenterveystyöhön. Näin ollen tietous rahapeliongelmaista ja sen mahdollisesti merkityksistä pelaajan läheisille on tärkeää kaikille sosiaalityöntekijöille heidän työnkuvastaan huolimatta. Vähintä mitä sosiaalityöntekijät voivat tehdä läheisten hyväksi on kuunnella heitä sillä jo se, että läheinen kokee jonkun kuuntelevan häntä, on merkitystä.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että rahapeliongelma voi merkitä läheiselle monia asioita. Merkitykset voivat kohdistua läheisen taloudelliseen tilanteeseen, tunne-elämään, ihmissuhteisiin tai yleiseen terveyteen. Mahdollista on merkitysten ulottuminen vain osaan merkitysulottuvuuksista tai niihin kaikkiin. Kuitenkin on oleellista ymmärtää rahapeliongelman olevan yleisesti monella tavalla merkityksellinen pelaajan läheisille. Pelaajalla voi olla sosiaalisessa ympäristössään monia läheisiä, joille rahapeliongelma on merkityksellinen. Läheisenä voi olla pelaajan puoliso, lapsi, vanhempi tai joku jossain muussa roolissa oleva henkilö kuten esimerkiksi sisarus tai ystävä. Näin ollen rahapeliongelman voidaan sanoa olevan merkityksellinen asia monelle ihmiselle, joten

rahapeliongelman merkitysten tunnistaminen ja tietäminen on erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle tärkeää. Pelaajan läheisen huomioiminen pelaajan hoidon ohella voi olla läheiselle erityisen merkityksellinen asia. Tärkeää olisikin tarjota apua myös läheiselle, vaikka hän ei sitä itse oma-aloitteisesti pyytäisikään. Se, että joku kuuntelee ja tarjoaa apuaan läheiselle, voi olla läheiselle erityisen tärkeä asia. Kuulluksi tuleminen ja avun saaminen voivat olla asioita, jotka auttavat läheistä rahapeliongelman aiheuttamasta haastavasta tilanteesta selviämisessä.

LÄHTEET:

- Armstrong, Tess & Rockloff, Matthew & Browne, Matthew 2020: Gamble with Your Head and Not Your Heart: A Conceptual Model for How Thinking-Style Promotes Irrational Gambling Beliefs. *Journal of Gambling Studies*, Vol.36 (1), 183–206.
- Arpajaislaki (23.11.2001/1047)
- Binde, Per 2013: Why people gamble: A model with five motivational dimensions. *International Gambling Studies*, Vol.13(1), 81–97.
- Binde, Per & Romild, Ulla 2019: Self-Reported Negative Influence of Gambling Advertising in a Swedish Population-Based Sample. *Journal of Gambling Studies*, Vol.35 (2), 709–724.
- Castrén, Sari & Perhoniemi, Riku & Kontto, Jukka & Alho, Hannu & Salonen, Anne H 2018: Association between gambling harms and game types: Finnish population study. *International Gambling Studies*, Vol.18 (1), 124–142.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007: Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino. Tampere.
- Côté, Mélissa & Tremblay, Joël & Jiménez-Murcia, Susana & Fernández-Aranda, Fernando & Brunelle, Natacha 2020: How Can Partners Influence the Gambling Habits of Their Gambler Spouse? *Journal of Gambling Studies*, Vol.36 (3), 783–808.
- Darbyshire, Philip & Oster, Candice & Carrig, Helen 2001: The Experience of Pervasive Loss: Children and Young People Living in a Family Where Parental Gambling Is a Problem. *Journal of Gambling Studies*, Vol.17(1), 23–45.
- Freeman, Mark 2015: Narrative as Mode of Understanding. Method, Theory, Praxis. Teoksessa De Fina, Anna & Georgakopoulou, Alexandra (toim.): *The Handbook of Narrative Analysis*. John Wiley & Sons. West Sussex, 21–37.
- Fortune, Erica E & MacKillop, James & Miller, Joshua D & Campbell, W Keith & Clifton, Allan D & Goodie, Adam S 2013: Social Density of Gambling and Its Association with Gambling Problems: An Initial Investigation. *Journal of Gambling Studies*, Vol.29 (2), 329–342.
- Goodwin, Belinda C & Browne, Matthew & Rockloff, Matthew & Rose, Judy 2017: A typical problem gambler affects six others. *International Gambling Studies*, Vol.17 (2), 276–289.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2000: Tarinan mahti: narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia. *Tiedepolitiikka* 25 (4), 47–58.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2015: Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. PS-kustannus. Jyväskylä, 149–167.
- Hing, Nerilee & Russell, Alex & Tolchard, Barry & Nower, Lia 2016: Risk Factors for Gambling Problems: An Analysis by Gender. *Journal of Gambling Studies*, Vol.32 (2), 511–534.

- Hing, Nerilee & Tiyce, Margaret & Holdsworth, Louise & Nuske, Elaine 2013: All in the Family: Help-Seeking by Significant Others of Problem Gamblers. *International Journal of Mental Health and Addiction*, Vol.11 (3), 396–408.
- Hänninen, Vilma 2015: Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. PS-kustannus. Jyväskylä, 168–184.
- Itäpuisto, Maritta 2011: Peliongelmaisen hoitoon hakeutumisen esteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 76: 3, 309–319.
- Jeffrey, Lisa & Browne, Matthew & Rawat, Vijay & Langham, Erika & Li, En & Rockloff, Matthew 2019: Til Debt Do Us Part: Comparing Gambling Harms Between Gamblers and Their Spouses. *Journal of Gambling Studies*, Vol.35 (3), 1015–1034.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna 2016: Problem gambling and drinking among Finnish women. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift*, Vol.33 (1), 27–42.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna 2020: The impact of problem gambling: are there enough services available for families with children? *Public Health* Vol.184, 28–32.
- Kourgiantakis, Toula & Saint-Jacques, Marie-Christine & Tremblay, Joël 2018: Facilitators and Barriers to Family Involvement in Problem Gambling Treatment. *International Journal of Mental Health and Addiction*, Vol.16 (2), 291–312.
- Kuoppamäki, Sanna-Mari & Kääriäinen, Juha & Lind, Kalle 2013: Examining Gambling-Related Crime Reports in the National Finnish Police Register. *Journal of Gambling Studies*, Vol.30 (4), 967–983.
- Kuula, Arja 2011: Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. 1. painos 2006. Vastapaino. Tampere.
- Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula 2008: Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäkokemusten tutkimisessa. Teoksessa Kaasila, Raimo & Rajala, Raimo & Nurmi, Kari E. (toim.): Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 106–150.
- Li, En & Browne, Matthew & Rawat, Vijay & Langham, Erika & Rockloff, Matthew 2017: Breaking Bad: Comparing Gambling Harms Among Gamblers and Affected Others. *Journal of Gambling Studies*, Vol.33 (1), 223–248.
- Mathews, Mathew & Volberg, Rachel 2013: Impact of problem gambling on financial, emotional and social well-being of Singaporean families. *International Gambling Studies*, Vol.13 (1), 127–140.
- Metsämuuronen, Jari 2009: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Tutkijalaitos. 4. laitos. 1. painos. International Methelp Oy. Helsinki.
- Nikkinen, Janne 2008: Rahapeliongelma aikamme sosiaalipoliittisena haasteena. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 16: 1, 64–71.
- Patford, Janet L. 2007: Linked Lives: Adult Children's Experiences of Late Onset Parental Gambling Problems. *International Journal of Mental Health and Addiction*, Vol.5 (4), 367–380.

- Patford, Janet 2009: For Worse, for Poorer and in Ill Health: How Women Experience, Understand and Respond to a Partner's Gambling Problems. *International Journal of Mental Health and Addiction*, Vol.7 (1), 177–189.
- Rikoslaki (19.12.1889/39)
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: Narratiiviset tarkastelutavat. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_4.html – viitattu 7.11.2020.
- Salonen, Anne & Hagfors, Heli 2020: Rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet – Suomalaisten rahapelaaminen 2019: Enemmistö kannattaa rahapeliautomaattien sijoittamista erillisiin pelisaleihin. THL – Tilastoraportti 24/2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020061644459> – viitattu 1.12.2020
- Salonen, Anne & Hagfors, Heli & Lind, Kalle & Kontto, Jukka 2020: Rahapelaaminen ja peliongelmat – Suomalaisten rahapelaaminen 2019: Rahapelien pelaaminen riskitasolla on vähentynyt. THL – Tilastoraportti 08/2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020041618876> – viitattu 10.11.2020
- Salonen, Anne & Hellman, Matilda & Latvala, Tiina & Castrén, Sari 2018: Gambling participation, gambling habits, gambling-related harm, and opinions on gambling advertising in Finland in 2016. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift* 35: 3, 215–234.
- Selin, Jani & Raisamo, Susanna & Murto, Antti 2016: Alueelliset erot subjektiivisesti koetussa rahapeliongelmassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 81: 4, 429–436.
- Squire, Corinne & Davis, Mark & Esin, Cigdem & Andrews, Molly & Harrison, Barbara & Hydén, Lars-Christer & Hydén, Margareta 2014: *What is Narrative Research?* Bloomsbury Academic. England.
- Subramaniam, Mythily & Chong, Siow Ann & Satghare, Pratika & Browning, Colette J & Shane, Thomas 2017: Gambling and family: A two-way relationship. *Journal of Behavioral Addictions*, Vol.6 (4), 689–698.
- Suomi, Aino & Jackson, Alun C & Dowling, Nicki A & Lavis, Tiffany & Patford, Janet & Thomas, Shane A & Harvey, Peter & Abbott, Max & Bellringer, Maria E & Koziol-McLain, Jane & Cockman, Sue 2013: Problem gambling and family violence: family member reports of prevalence, family impacts and family coping. *Asian Journal of Gambling Issues and Public Health*, Vol.3 (1), 1–15.